

הישיבה המאה-וארבעים-וחמש של הכנסת השישית

יום שני, כ"ו שבט תשכ"ז (6 פברואר 1967)

ירושלים, הכנסת, שעה 16.05

א. דברי הספד לחבר-הכנסת בכור שלום שיטריט ז"ל

שעה לפי צרכיה. מן החדר בטבריה ועד לחברות בממשלת מדינת ישראל העצמאית נמשכת שלשלת הזהב של פעילותו הציבורית, חוליות חוליות, ופרקים סרקים, ואלה היו מרובים.

משחר נעוריו למד תורה, תחילה בחדר, אחר כך בתלמוד תורה ועד לישיבה. אך גם על לימודים כלליים שקד בבית הספר „אליאנס“, בו היה בין התלמידים המצטיינים, ובעצמו היה למורה לעברית ולערבית בבית הספר זה ובבית הספר במושבה מנחמיה.

אביו, מכלוף, שפיתח קשרי מסחר ערים עם הכפרים משני עברי הירדן, רצה כי בנו ימשיך במסחר, אך שיטריט הצעיר ראה את עתידו באפיקים אחרים. הוא נמשך לתנועות הנוער הציוניות — היה ממייסדי אגודת „התחיה“ להפצת הציונות והשפה העברית — חבר „מכבי“, קשר קשרים עם חלוצי דגניה והיה לחבר „הפועל הצעיר“, ומכאן התחילה פעילותו הציונית והציבורית, בה המשיך עד סוף ימיו.

בימי מלחמת העולם הראשונה, כאשר המושבה העברית נכרת עמדה לפני הצורך למנות „מוכתר“, שיוכל למלא את כל המשימות של המשרה התשובה הזאת באותם הימים, נפלה הבחירה על הצעיר בכור שלום שיטריט אשר השכיל לקשור קשרים הדוקים עם השכנים הערביים ועם פקידי השלטון התורכי כאחד ועלייו כך מנע נגישות רבות מן הישוב היהודי, הצלחתו בתפקידו זה הקנתה לו מעמד שאיפשר לו אפילו לתת מחסה לצעירים יהודיים אשר מתוך שאיפתם הציונית ערקו מן הצבא התורכי. וכאן, במושבה קטנה על חוף ים כנרת, ראשית דרכו של שיטריט בשטח הסדר הציבורי ושמירת החוק, דרך שהולכה לגולת הכותרת בחייו, כאחראי על בטחונה הפנימי של מדינת ישראל.

עם היכנס הצבא הבריטי לטבריה, נענה בכור שלום שיטריט לצו המסדות העבריים, התגייס למשרה שהתחילה או להתארגן מחדש, עלה עד מהרה בסולם הדרגות למפקד משטרת טבריה ולמפקד המשטרה בגליל התחתון כולו. בראש צעירים עבריים אחרים שנכנסו לשורות המשטרה בהשפעתו, ביניהם אנשי „השומר“, עמד על משמר הבטחון נגד כנוף פיות פורעים שהטילו אימתם על הישוב העברי בגליל התחתון עד שהכניעו. כבר אז ידע שיטריט להחדיר לאוכלוסיה את מושגי הצדק, החוק והסדר, למי במקל חובלים ולמי בהליכות נועם. למרות זאת, עד כדי כך התחבב על כולם שכאשר החליטו השלטונות להעביר את שיטריט לירושלים, קמו ערביי הגליל התחתון והגישו לממשלה עצומה בה תבעו להשאירו בטבריה.

בשנות תרס"ח—תרס"ט שירת שיטריט כמדריך בבית הספר לשוטרים בירושלים וכעוזר בחיבור ספר הלימוד היסודי לשוטרים והרגומו לעברית ולערבית. השתלל להכניס צעירים עבריים רבים לבית הספר לשוטרים ולשירות המשטרה. תוך שירותו במשטרה למד משפטים. בשנת 1930 הוסמך

היו"ר ק. לוז :

אני פותח את ישיבת הכנסת.

אנו מתייחדים עם זכרו של בכור שלום שיטריט ז"ל.

(חברי הכנסת מכבדים את זכרו של המנוח בקימה)

הוא היה מצניע לכת ועם זה עלה לדרגות הגבוהות של מעמד ציבורי, וזה תודות לסגולותיו המיוחדות.

היו לו סגולות אישיות נעלות. אוהב אדם, מסביר פנים, אציל נפש, נעים הליכות, גומל לאנשים טובות וחסדים. הכל אהבוהו ומסופקני אם היה אדם אחד שרחש לו טינה.

תפקידו המרכזי בחיי הציבור היה היותו מקשר. הוא קשר את טבריה עירו עם עמק הירדן, בו שימש בשחר ההתיישבות מוכתר של כנרת. היה מקשר בין העדות הספרדית והאשכנזית, האוכלוסיה היהודית והערבית, הישוב הישן והחדש. היה מקובל על כל חלקי הציבור ועם זה היה מסור ונאמן לחוג הרעיוני והפוליטי, שהשתייך אליו והיה פעיל בו.

הוא זכה בראשונות בשטחים רבים; מראשוני השוטרים היהודיים בשלטון הזר, ממפקדי משטרה יהודיים ראשונים, מן השופטים היהודיים הראשונים, ועם קום המדינה — מחברי מועצת המדינה הזמנית והממשלה הזמנית. חבר הכנסת מיומה הראשון ועד יומו האחרון. שר המשטרה הראשון במדינת ישראל.

פעילותו התנהלה ביעילות מתוך רוחב דעת וכושר מעש. מופת לפעילותו — המשטרה, שאותה ייסד, חינוך ופיתח. הוא הטביע עליה חותם אישיותו הטובה. מעטות המדינות היכולות להתברך במשטרה מהוללת כמשטרתנו.

יהי זכרו של בכור שלום שיטריט ברוך.

היו"ר ק. לוז :

נשמע עכשיו דברי הספד מפי שר המשטרה.

שר-המשטרה א. ששון :

תמו שבעה ימים מאז נסתם הגולל על קברו של מי שהיה בן הבית הזה, ללא הפסקה, בכל שנות קיומו, חברנו היקר בכור שלום שיטריט וזכרנו לברכה. דרך ארוכה עבר האיש שיצא מתוך עמו, שהקדיש חייו לעמו עד שנאסף אל עמיו.

לפני שבעים ושתיים שנה, בשנת 1895, נולד בכור שלום שיטריט בטבריה, למשפחת רבנים שעלתה ממרוקו במחצית השנייה של המאה הקודמת והשתלבה בקרב הישוב הספרדי בבירת הגליל התחתון. בשבעים ושתיים שנות חייו מקופלות מגילות מחשבה ופעולה שיש בהן רק כדי לעורר בלב כל אחד ממכריו, מחבריו ומידידיו, הערצה, הערכה וכבוד. משחר נעוריו ועד חודשים אחרים לפני מותו היה שופע פעילות ויצרתי, כל תקופה לפי אופייה, כל שטח לפי נסיבותיו וכל

המדיניים, החברתיים והכלכליים עם העולם התיאוצני מחייבים שהעם כולו יהיה מחונך, מלומד, מפותח ומתקדם. וכל זה פירושו, לפי הנחות המנוח, כי העלאת הרמה החברתית, החינוכית והכלכלית של יוצאי ספרד וארצות המזרח יש בה בלא כל ספק כדי להבטיח למדינה סיכויים לעתיד תרבותי מזהיר יותר, לעתיד כלכלי עשיר יותר, ולעתיד בטחוני מבוצר יותר.

בכור שלום שיטריט היה תמיד נאמן לעצמו ולתפקידו. מעולם לא מעל בהכרחו ובאמונתו. מעל במת הכנסת, מעל במת הממשלה, מעל במת המשרה ומעל כל במה אחרת — ציבורית ומפלגתית — הופיע המנוח כבעל הלכה וכאיש מעשה. וכל הופעה והופעה היתה עושה רושם וגורמת הנאה. כי הוא היה רחב-בדעת ונקי-דעת, בעל משנה סדורה ובעל תרבות נימוסין ששמרה עליו מפני כל מלה בלתי-שקולה ביחסיו עם חברים ועם יריבים.

טהור-לב היה. אמר מה שעשה, ועשה מה שאמר, ולא ידע עקמומיות ולא סבל קנוניות המצויות לא פעם בחיים הציבוריים. הבטחתו היתה הבטחה, והתנגדותו היתה התנגדות. הוא היה עסקן ציבורי ששירת את העם והמדינה במיטב יכולתו, בכוח שכנוע, בידיעת לשונות, בבקיאות בנושא, בצורת הופעה מהודרת, בגאון יהודי ואנושי, באמונה בצדקתו וביכולתו להאזין גם לנימוקים שנגדו ולקשיים של הצד השני. כל הסגולות האלה עשוהו נציג ישראלי נאמן ומכובד בכל מקום, ובייחוד אצל אזרחינו הערבים שהאמינו בו וידעו כי ההן שלו הן, והלאו שלו — לאו. הוא דיבר אליהם בשפתם, בצורה מדויקת וברורה, בסגנון קפדני ומלוטש ובניסוח פשוט וקולע אל המטרה. שיטריט היה נמנה עם אלה שהתייחסו אל הערבים לא כאל מיעוט אלא כאל אזרחים שחזירויות. תמיד טען כי ברצונו שהממשלה תעשה מעשה מיוחד ומכובד לטובת הערבים, היא תיצור במו ידיה את הרושם והאמונה גם אצלנו וגם אצלם שכנראה אין הם שחים לנו ואין הם חלק מתושבי ארצנו וראויים לחוקים מיוחדים ולטיפול מיוחד.

כשנתמנית למנהל המחלקה הערבית ב־1934, הכרתי לראשונה את שיטריט וכעבור חודשים אחדים נעשיתי אחד האנשים המקורבים אליו ביותר והנאמנים עליו ביותר. אצילי תו, סוב-לבו, דאגתו לזולת, מחשבתו השקולה ותיאוציותו המלבבת — הם הם שדחפוני להתקרב אליו ולבקש את ידידותו. ובמשך שלושים ושלוש שנות היכרותנו וידידותנו ראיתי בו איש הנאמנות הגדולה. כל פקדון שהופקד בידיו נשמר בפקדנות רבה. וכל תפקיד שהוטל עליו נתמלא על-ידו באמונת אומן, תוך מיצוי אחריותו כוח שקדנות וגודל כשרונו.

כשהצטרפתי לממשלה לפני חמש שנים, שימש לי שיטריט מורה ומדריך בעמידתו הקופסה. בדבריו הקצרים, אך הענייניים והבהירים, בעת הדיונים והתייכוחים, בשמירת הסדר, בפתיחת המשרד לפני לרחח לפני כל מבקר, בין אם הוא ידיו או יריב, בין אם בא להודות או להתלונן בהקשבה מלאה לסענות ולתלונות, ובחקירת כל מקרה ומקרה ככל תשומת-הלב, ולבסוף — באימוץ ההנחה כי האורח תמיד צודק.

לפני שלושה שבועות בערך, כשהעביר אלי את משרד המשרה, העיר המנוח במיוחד את לבי על שלושה דברים אשר קשר ישרי להם עם הציבור: ליתסי המשרה עם הציבור, לחשיבות הרבה הנודעת לתפקידיו של משמר הגבול ולעבריות בקרב הנוער. ככל משרה במדינה דמוקרטית — הסביר לי — אין משרת ישראל, ותהיה המסורת דרת ביותר והערה ביותר, יכולה לפעול בחלל ריק, ועליה לספק יחס של אומן מצד הציבור. שכן, ללא הבנתו של

כעורך-דין ובשנת 1935 נתמנה שופט שלום. שירת ביפו, בתל-אביב ובחיפה, ומשנת 1937 — שופט למשפטים פליליים במושבות. בהיותו בקי בשפתם ובמנהגיהם של הערבים, הצליח באופן מיוחד להשתמש בידיעותיו אלה לברר את האמת ולשכנע אותם על הצורך בהוצק. הודות להם תדליות שלו ושל השופט הרשם צדקיהו הרבני עליו השלום, שוכנע זקן השופטים בימים ההם בדבר הצורך לייסד בתי משפט גבוהים בפתח-תקוה, ברחובות ובנתניה.

בשנת 1945 נתמנה שופט שלום ראשי לתל-אביב והמחוז, עם סמכויות של שופט שלום בריטי. הצטיין בעיקר במשפטי פושעים צעירים, ביחס אבהי, ושקד על הצלת הנערים וביסוס עתידם כאזרחים ישרים ומועילים בציבור. בכל תפקידיו כנציג השלטון וכשומר החוק המנדטורי ידע שיטריט תמיד לשמור על האינטרסים היהודיים ולשרת בנאמנות ובמסירות את מה שראה הוא כשאיפה העליונה: הרעיון הצינוני.

עם הקמת המדינה היה שיטריט חבר בממשלה הזמנית, וכיהן כשר המשרה ושר המיעוטים. הוא נבחר לכנסת הראשונה ברשימת הספרדים, ומן הכנסת השנייה ועד ליום פטירתו — כחבר ברשימת מפלגת פועלי ארץ ישראל. במשרת שר המשרה הוא כיהן ללא הפסקה כל השנים, מיום שנוסד משרד המשרה ועד לפרישתו מרצונו רק כחודש ימים לפני פטירתו.

ידיעותיו את שליחותה החברתית של המשרה ואת תפקידה, נסיונו הרב בעבודתה — לא זו בלבד שעמדו לו בהקמתה ובארגונה של משרת ישראל, אלא טבעו את חותמו על אופן הפעלתה ודרכי פעולתה בכל שנות קיומה. "שופט טים ושוטרים תתן לך בכל שערך, אשר ה' אלהיך נתן לך לשבטיך, ושפטו את העם משפט צדק". אכן, קיים שיטריט מצוה זו במלואה, בכל תפקידיו ומעשיו הציבוריים, ובכל חייו הפרטיים. וכך הפך להיות לאחד מאישי האומה המאריס רים ומפוארים, גדול בתורה, עשיר בתרבות, מוקיר מסורת, בעל מידות תרומיות, ובהבנת ישראל נתלמה בחייו יום יום ביחסים שבינו לבין הבריות. אומץ רוחו, יושר מחשבתו ושיקול דעתו, טבעו חותם עמוק על משרת ישראל, שאפשר כיום לומר עליה במצפון שקט, בלב שלם ובאחריות מלאה, שהיא אחת המשרות הטובות בעולם, המצטיינת לא רק בפעילותה, לא רק באמצייה, לא רק בהישגיה — אלא גם בסוהר המידות של ראשיה ואנשיה.

במשך כל התקופה הזאת עסק המנוח גם בצורכי ציבור, עם תשומת-לב מיוחדת לצורכי העדה הספרדית. הוא היה יושב-ראש ועד העדה הספרדית בתל-אביב, נשיא הפדרציה הספרדית וחבר פעיל וחבר כבוד בכמה ארגונים ומוסדות ספרדיים ולא-ספרדיים אחרים. ככור שלום שיטריט היה גאה על מוצאו הספרדי, ועמל כל ימיו על התקדמותם של בני עדתו ועל השתלבותם בחברה. וכן עשה כל אשר לאל ידו כדי לסלק מחיצות עדתיות, לקרב לבבות ולקדם ככל האפשר את התהליך של מיווג גלויות, שהוא צורך קיומה של המדינה, כדי ליצור לנו אומה מחודשת ומאוחדת אחת. אינני זוכר שריחה עניינית אחת שהתקיימה בין המנוח לבניי בחמש השנים האחרונות — כלומר מאז הצטרפתי לממשלה — שהוא לא העלה בה את השאלה מה אפשר לנו לעשות יותר כדי שנגיע ליוחן את הספרדים יוצאי ארצות המזרח לאלמנט פעיל יותר ויעיל יותר בבנין המדינה, בביצורה ובהגנה עליה, כשהאינטרס הלאומי, המדיני והבטחוני מחייב זאת. צורכי הפיתוח של הארץ — טען המנוח באוזני אנשי שיחו בכל הזדמנות — מחייבים שהעם בישראל בשלמותו יהיה פעיל ופורר. צורכי הבטחון של הארץ מחייבים שהעם כולו יהיה בעל הכרה ובעל רצון לאומי מוגבר. צורכי הקשרים

עזרה וביישוב סכסוכים ולא גלאה מפיוס ומהשכנת שלום, יען כי האמין בערכים האנושיים הנעלים ובעקרונות החיים האידאליים. הוא פעל כפי שמצפנו הכתיב לו. הוא פעל בשקט ובצינעה מופלאים, שכן הוא לא אהב את הרעש ואת הפרסומות מסביבו, שגם את השבת והתהילה. מכאן שמעי שיו הטובים היו טבעיים, לא היה בהם מן המלאכותיות, ולכן הכל נשאו אליו את עיניהם והתייחסו אליו בהערכה ובהערצה. האל העניק למנוח תכונות טובות וקחי אופי נעלים. רק מעטים מבין המנהיגים נחנו כמוהו באצילות רוח ובמידות יפות. היתה לו דרך מיוחדת משלו בהתנהגותו עם בנייהאדם. הוא לא אהב את החנופה ואת הרשמיות. אדרבה, הוא ביקש כי מגעיו עם בנייהאדם יהיו טבעיים. תמיד הדגיש שהוא אבא לכל האורחים ואחראי לטיפול בהם, ומכאן רגשות החיבה שהראה כלפיהם.

הוא לא רחש שנאה ואיבה כלפי אדם כלשהו, אפילו לא כלפי אלה אשר פגעו בו. על אלה ועל אלה היה אומר את משפטו המפורסם: יסלח להם האל.

עלול אני לשכוח את הכל, אולם לעולם לא אשכח את המסביבה שנערכה לכבודו בתל-אביב, לפני מספר ימים, כאשר היה לי הכבוד לשאת בה את דברי. הסתכלתי בו וראיתי את סימני העייפות הניכרים בו. באותו רגע הולתי דמעה ואמרתי לו: רבות פעלת; הגיע הזמן שתנוח. בסיום המסיבה קמתי, פניתי לעברו כשהדמעות ניגרות על פניו וחיבקתי אותו. אכן, כל אחד משנינו עזב את המסורת ואת המורשתו של השני, גדמה, כי כבר אז ידעתי שזוהי הפגישה האחרונה. אנו, ערביי ישראל, חושבים, כי אביתנו במות המנוח הדגול גדולה וקשה יותר, יען כי ראינו בו אחד מגדולי הדור ההולך ופוחת קמעא קמעא. דור אשר חיינו בו בצחצח, אשר הבינונו אותו והבין אותו, דור אשר כיבד את המסורת והאידאליים שלנו וכיבדנו את המסורת ואת האידאליים שלו. זהו הדור אשר בראשו עמד המנוח שרת ויקירנו שיטריט ז"ל.

תמיד כיווננו את מבטנו אל שני האישים הגדולים האלה וראינו בהם משענת ומבצר נשגב הפורש את חסותו עלינו. אין חימה אפוא, כי אסון זה זיעזע אותנו והדאב את לבותינו. על כן, אם אנו מבכים אותו, הרי אנו מבכים את יקר, ואם אנו מקוננים עליו, הרי אנו מקוננים על אב רחום, ואם אנו מספידים אותו, הרי אנו מספידים ידיו ונאמן. בית זה, בעומדו היום בעננה מתוך כבוד והערצה לזכרו הנצחי של המנוח ומתוך הרגשה והערכה לפעליו ומעשיו שקשה לזכור אותם מרוב — חובה עליו להנציח את זכרו.

אינני מתכוון להקים לו פסלים ואנדרטות, — שכן רחוק היה המנוח מתיצוגיות כזאת, — מתוך אמונה לעקרונותיו, אמונותיו והאידאליים שלו. הנצחת זכרו צריכה להיעשות עליידי הגשמת כל אותם הדברים שביקש להגשים, עליידי הגשמת האהבה האמתית, הכבוד, וההבנה ההדדית, האהבה לרעות ולשלום.

אם נפעל כולנו למען הגשמת העקרונות והערכים האלה, כי אז נציח בכך את זכרו ונגרום לו נחת-רוח בשוכבו בקברו.

לא אחת שוחח אתי המנוח וירחמנו האל. באותן שעות היה פותח את לבו ומספר על לבטי לבו ועל השלום. אכן רבה היתה תשוקתו, כי יאריך האל את ימיו כדי שיוכה לראות את השלום, על מנת לשוּב ולהיפגש עם ידידיו ואחיו הערביים במדינות הערביות השכנות ולשוחח אתם, כשם

הציבור לתפקידה וללא עזרתו הנאמנה לביצוע התפקידים האלה לא תוכל המשטרה למלא את יעודה, והוא — השמירה על שלום הציבור ורכושו. נכון שהמשטרה, בהיותה נאמנה לשליחותה, נאלצת לעתים לעשות צעדים שאינם נוחים ואינם טעמים של חלק זה או זה מן הציבור. אולם הצעדים האלה הכרחיים ונחוצים והם לתועלת הציבור כולו — וזהו הקריטריון החייב, לדעת המנות, להנחות כל שר משטרה בבואו לקבוע את מדיניות המשטרה.

השירות במשמר הגבול — המשך שיטריט והסביר לי — מלווה סיכון מתמיד ומאמץ פיסי ניכר בתנאי שדה קשים ותוך דריכות מתמדת. אך כושרו של המשמר לעמוד ולהתמיד בתנאי שירות קשים ומסוכנים אלה הושג, במידה רבה, הודות ליחסים הטובים ושיטות-פעולה ההדוק שהוא הצליח ליצור ולהקים בין יחידותיו ובין אוכלוסיית הספר, ויש להוסיף ולטפח את היחסים האלה ככל האפשר.

אשר לעבריינות בקרב הנוער — ציין המנוח תוך כאבים נפשיים חזקים — המצב הקיים יש בו כדי להדאיג בשל תופעות הבריונות וההתפרעויות ובשל האחרון הגדול והולך של צעירים הנהפכים לעבריינים מועדים, חרף הטיפול הרב המוקדש להם. פעולות המשטרה ומאמציה ביצירת תנאים העשויים למנוע התפשטות עבריינות בקרב הנוער, אינן מספיקות ומן הדין — לדעת המנוח — להגביר את הפעולות והמאמצים האלה ככל האפשר, ולנצל כל הזדמנות כדי להסב את תשומת-לבם של הקהל הרחב ושל המוסדות הנוגעים בדבר לבעיה כאובה זו. שכן חובה אנושית נעלה להרים תרומה למען שיקום מאות הנערים העבריינים האלה.

וכן, כשהעביר לי את נציבות בתייהסוהר אמר: — עצה לי אליך: היה חנון ורחום. כאן ניתן לך מה שלא ניתן לשרים אחרים, להושיע אדם, לעזור לנכדאם שמעודו ונכשלו, אם עליידי שחרור מוקדם יותר, אם עליידי שמן חופשות ארוכות ואם עליידי יחס הוגן כלפיהם בתקופת מאסרם.

אהבת ישראל ואהבת אדם, עשיית צדק, לכל השבטים, ללא הבדל לאום או דת או עדה, הסברת פנים וכיבוד האדם באשר הוא אדם, טוב-לב וחכמת חיים, רדיפת שלום והשכנת שלום, אלו העיקריות מבין התכונות בהן חונן בכור שלום שיטריט, תכונות אשר תוך מדינה מופלאה יצרו את האישיות הסג' גונית והאצילה של האיש, רוכש האמון וכבוד הלב, אשר זכה להיות ידידם של הכל, נערץ בפי כל ואהוב על כל בחייו ובמותו. באצילות ובענווה התהלך כל ימיו. באצילות ידע לפרוש מן הממשלה ובענווה נסתלק מן העולם. וכך לפני שבעי ימים נטמן בכור שלום שיטריט בחלקת גדולי האומה, בהר המנוחות שבירושלים הבירה. זכרו ורוחו יישארו עמנו.

היו"ר ק. לוו:

נשמע דברי אזכרה מפי חברי הכנסת סיפ-אלדין אלזעבי.

סיפ-אלדין אלזעבי (קידמה ופיתוח):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. האסון כבד, האבידה עצומה, וצערנו במות יקירנו וידידנו בכור שיטריט — קשה מנשוא.

אהב שיטריט, ירחמנו האל, את כל בנייהאדם, ועל כן אהבו אותו. כיבד את כל בנייהאדם, ועל כן כיבדו אותו. מכאן כובד האסון וגודל האבידה. כל אורחי ישראל, כיהודים כערבים, חשו וכאבו על אובדן המנוח.

בכור שיטריט ז"ל אהב את הטוב, כי טוב היה, ואהב את אחיו האדם, כי אדם היה. הוא לא חסך מאמצים בהגשת

— דברי הספד לחברת הכנסת בכור שלום שיטריט ז"ל (אלוועבי, לוז); שאילתות ותשובות (לוז, הקטין, אשכול) —

נעלה, במצפון טהור, באצילות, בנימוס, באדיבות ובגדירות, מלבד מידות נאצלות אחרות.

בשמי ובשם חברי הכנסת ובשם כל האורחים הערביים והדרוזיים במדינה אתכבד להביע את תנחומי לבני ולמש" פחתו של המנוח, לכנסת, לממשלה ולכל העם בישראל.

יהי נוחו עדן, אנו לאלוהים ואליו אנו שבים. יעתיר האל עליו מרחמיו, ויהי נוחו עדן.

היו"ר ק. לוז:

אני מכריז על הפסקה של עשר דקות.

הישיבה נפסקה בשעה 16.45.

הישיבה חודשה בשעה 16.57.

ב. שאילתות ותשובות

בין 193 המורים שהועסקו בשנת תשכ"ז, גרו במקום דרך קבע 56. 121 מורים, בכלל זה חיילות, נמצאים במקום שישה ימים בשבוע, ורק 16 מורים מגיעים לקרית-שמונה מישובי הסביבה יום יום.

לשאלה 2: המוסדות המטפלים באזורי הפיתוח הם המשרדים הממונים על השירותים השונים, כגון חינוך, בריאות, סעד וכו', וכן המשרדים הכלכליים, בעיקר משרד המסחר והתעשייה. בשאלות תעסוקה מטפלת ועדת השרים לענייני תעסוקה בראשות שר העבודה ואשר בה חברים שרי האוצר, החקלאות, הפיתוח, המסחר והתעשייה, המשפטים והתיירות.

לשאלה 3: משרד החינוך עושה כרי למשך מורים שיגורו במקום דרך קבע, עליידי מתן הטבות מיוחדות למורים באזורי הפיתוח, בעיקר באמצעות הקלות בשיכון. לכל עובד הוראה שיתחייב להורות במשך ארבע שנים באחד הישובים באזורי הפיתוח, המשרד מציע הלוואה מותנית עד 4,000 ל"י. בתום ארבע השנים — אם יתקיים התנאי, והאיש ממשיך בעבודת ההוראה — נהפכת ההלוואה למענק, מלבד זאת יכול כל מורה להשיג דירה מתאימה בתנאים המקובלים לגבי עולים. את הסכום להשקעה ראשונה יכול המורה להשיג כהלוואה, אף היא בתנאים נוחים.

הוגדלו שירותי הסעד למקום, לטיפול בנוקמים לו.

משרד העבודה מפנה לקרית-שמונה תקציבי עבודות יזום, שהעסיקו בחודש נובמבר אשתקד 350 איש בממוצע יומי. מספר המובטלים הגיע בחודש זה ל-35 איש. הוקצבו לקרית-שמונה תקציבים שיאפשרו תעסוקה בהחלפת צינורות, בניית גניילדים, מועדון, 8 כיתות בית-ספר ו-48 יחידות דיור. לשם הבטחת תעסוקה בתעשייה הוחלט על קידום הקמתם של מבנה תעשייה, בית קירור ונמל. כן מתנהל משאומתן על הקמת שלושה מפעלים שיעסיקו 90 פועלים.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחברת הכנסת הקטין.

רות הקטין (המערך):

האם התשובות שניתנו עליידי ראש הממשלה מעל כמת הכנסת מתייחסות לתקופה האחרונה או לאותה תקופה כאשר הוגשה השאילתה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

אינני זוכר מתי נשאלה השאילתה.

שהיה רגיל לשוחח אתם לפני קום המדינה, שיתוח אתם אהבה וריעות, שכן לא רחש המנוח לידידי אלה בלתי אם אהבה והערכה.

במותו של המנוח בכור שיטריט איבדו הערבים אח גדול, ידיד נאמן, אב רחום ותקוה גדולה, שקשה לתאר כי הזמן יעניק להם עוד אחד כמותו, שכן היה המנוח ביחס לערבים, ולנו חברי הכנסת, מעין מתת אלוה, ישחבה ויתעלה, בתקופה בה נתמעטו הידידים והרעים.

קשה לו לנואם כלשהו לזכור את התכונות המשובחות והמידות הטובות בהן ניחן המנוח שיטריט. הוא ניחן במוסר

היו"ר ק. לוז:

אני מחזר את ישיבת הכנסת. נשמע עכשיו שאילתות ותשובות.

1. תעסוקה ושירותים בקרית-שמונה
חברת הכנסת ר. הקטין שאלה את ראש הממשלה ביום י"ח בשבט תשכ"ז (8 בפברואר 1966):

בעתונות נתפרסם תיאור מזעזע על המצב בעיירת הפיתוח קרית-שמונה. בין היתר צויין שמתוך 3,500 משפחות הגרות במקום נמצאות 1,700 בטיפול לשכת הסעד. יחד עם זאת גוברת נשירת האלמנטים המקצועיים. מספר הרופאים המשרתים במקום הוא פחות מחצי התקן. בית-החולים הקרוב נמצא בצפת, ובמשך חודש אחד נפטרו בדרך לבית-החולים זה חמישה ילדים. לגבי בני הנוער נאמר שרק 10% מגומרי הצבא חוזרים למקום והיתר זורמים למרכז הארץ, בגלל המחסור במקומות עבודה ובשיכון. מלבד כל אלה צויין שמתוך 200 עובדי החינוך במקום, רק 60 הם תושבי המקום. לאור האמור, אודה לכבוד ראש הממשלה אם ישיבני:

1. האם נכון תיאור זה?
2. אם כן — מה הם המוסדות הבין-משרדיים, או אחרים, אשר מוטל עליהם לספק בעיירות פיתוח?
3. באיזה אופן יש בדעתו לפתור בהקדם את הבעיות הקשות של קרית-שמונה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלה 1: בקרית-שמונה גרות כ-4,500 משפחות. כ-1,200 מהן הן בטיפול של לשכת הסעד, ביניהן משפחות מרובות ילדים שהכנסותיהן ירודות ומספר רב של משפחות בעלות בעיות בריאות קשות, חולים כרוניים, חולי נפש ומוגבלים. 236 משפחות הנמצאות בטיפול משרד הסעד הן של עולים חדשים שהגיעו למקום בשנתיים—שלוש השנים האחרונות. אין זה נכון שמספר הרופאים המשרתים הוא „פחות מחצי התקן” — מתוך עשר משרות רופאים תקניות, שמונה מלאות ורק שתיים ריקות. בית-החולים הקרוב נמצא בצפת — במרחק של 40 דקות נסיעה. אין זו אמת שנפטרו בדרך לבית-החולים חמישה ילדים. בחודש דצמבר 1965 היו שלוש פטירות של ילדים. שניים מהם מתו בגלל שטפי דם חזקים ושלישי בגלל דלקת קרום המוח, ולדעת הרופאים אין להניח שקיום בית-חולים במקום היה משנה את המצב במקרים אלה.

כי יש הרבה שאלות שהתשובות להן התאחרו. אגב, יש יין אשר ככל שהוא עומד יותר — תוסס יותר.

מרדכי בן-פורת (רפ"י):
אבל זה אינו יין.

3. ספר בהוצאת "מערכות" על פרשת
"אלטלנה"

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ושר
הבטחון ביום א' בניסן תשכ"ו (22 במרס 1966):

בימים אלה יצא לאור, בהוצאת "מערכות", ספרו של
מר פנחס וזה, שאחד מפרקיו מתאר את פרשת "אלטלנה". לא
בספרו טוען מר וזה, כי רוב הנשק שהובא ב"אלטלנה" לא
נשרף או הושמד, כטענת אנשי אצ"ל, אלא הועבר לצבא הגנה
לישראל. עוד טוען מר וזה, כי האניה נפגעה רק בדרך מקרה
בירי תותח בלתי-מכוון לאחר שמפקד הפלמ"ח הורה על
יריות אתראה. כן טוען מר וזה כי אנשי אצ"ל היו הראשונים
שפתחו באש.

שאלותי הן:

1. האם הגירסה הכלולה בפרק הנ"ל היא גם הגירסה
הרשמית של משרד הבטחון?

2. האם בדעת שר הבטחון למנות ועדת חקירה ציבורית
לחקירת פרשת "אלטלנה", שתגבה עדויות מכל הגורמים
המעורבים בדבר?

ראש-הממשלה ושר-הבטחון ל. אשכול:

1. לא ידוע לי על קיום כל גירסה רשמית של משרד
הבטחון בנידון.

2. התשובה שלילית.

היו"ר ק. לזו:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני ראש הממשלה. לאור העובדה שמטעם צה"ל
ומשרד הבטחון פורסמו בענין כאוב זה, במרוצת השנים,
גירסאות שונות לגמרי וסותרות, האם אין כבוד ראש הממשלה
סבור שהגיע הזמן להטיל על היסטוריון מוסמך לחקור פרשה
זו ולפרסם אחת ולתמיד גירסה מוסמכת?

ראש-הממשלה ושר-הבטחון ל. אשכול:

כידוע, אינני שייך לאלה אשר חושבים שיש לעסוק
בפרשיות העבר. אם תהיה פעם החלטה עליי מוסד מוסמך,
הכנסת או מוסד אחר, לעשות זאת — אעשה. אני עצמי מתוך
האינציאטיבה שלי אינני חושב לעשות זאת.

4. תופעות שליליות בהווי של
קרית-שמונה

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום
א' באייר תשכ"ו (21 באפריל 1966):

ב"הארץ" מיום 1 באפריל 1966 נחפרסמה כתבה מפורטת
על המצב בקרית-שמונה. בין היתר מסופר בשם ד"ר אברהם
סלומוביץ על הווי העיירה: "פחי אשפה הפוכים ברחובות,
פנסי הרחוב הראשי מנופצים, מאות ילדים מתרוצצים ברחו-
בות ומיידים אבנים בעוברים ושבים וכו'. איש אינו מצליח
להשתלט עליהם". כתוצאה מכך ומתופעות אחרות עוזבים
רבים את קרית-שמונה. הסופר כותב: "נוצר רושם שהממשלה
מוניחה את צפון הארץ".

היו"ר ק. לזו:

לפני שנה בדיוק.

ראש-הממשלה ל. אשכול:
עלי לבדוק זאת.

שר-השיכון מ. בנטוב:
התשובות הן לתקופה הנוכחית.

ראש-הממשלה ל. אשכול:
אני שומע מפי חברי בממשלה שהתשובות מתייחסות
לתקופה הזאת.

סגן שר המסחר והתעשייה א. אליאב:
גם התשובות מטעם משרד המסחר והתעשייה מתייחסות
לתקופה הזאת.

ראש-הממשלה ל. אשכול:
אולי יש משום תמיהה מדוע אני משיב באיחור, ועל
כך עלי להצטדק.

2. מתן ראיון על-ידי יועץ ראש הממשלה
לענינים ערביים

חבר-הכנסת מ. בן-פורת שאל את ראש הממשלה
ביום י"ז באדר תשכ"ו (9 במרס 1966):

בעתון "מעריב" מיום 4 במרס 1966 נחפרסם ראיון עם
יועץ ראש הממשלה לענינים ערביים מר שמואל טולידנו ובו
צויינו עובדות ובוטאו רעיונות פוליטיים.

אבקש את כבוד ראש הממשלה להשיבני:

א. האם הוא הסמיך את היועץ להביע את אשר הביע?
ב. אם לאו — מי הסמיכו כפקיד בכיר למתן ראיון
הגדוש רעיונות פוליטיים והערכות על ראש הממשלה הקודם
שכינים הוא ראש תנועה פוליטית?

ג. מה בדעת ראש הממשלה לעשות כדי למנוע הצהרות
כאלו בעתיד מפי פקידים בכירים שאינם נושאים באחריות
פרלמנטרית?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלה א': קיימת הוראה בחקש"ר המחייבת עובד
לקבל היתר מהמנהל הכללי של משרדו אם רצונו לפרסם
ברבים דברים הקשורים בענינים שהוא מטפל בהם בתוקף
תפקידו. במקרה זה קיבל היועץ היתר זה.

לשאלה ב': היועץ לא הביע רעיונות מדיניים ולא נתן
הערכות משלו על ראש הממשלה הקודם, אלא בתשובה לשא-
לות הזכיר הערכותיהם של ערבים בישראל בנדון.

לשאלה ג': אינני סבור כי יש מקום לפעולה כלשהי
בנדון.

היו"ר ק. לזו:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת בן-פורת.

מרדכי בן-פורת (רפ"י):

אני מתכבד לשאול את כבוד ראש הממשלה, מה הן
הסיבות שהתשובה נשתתה אחד-עשר חודש?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

עניתי על כך רק לפני חמש דקות, והתשובה היא:
הצטדקות. אין לכך סיבה מיוחדת. בכל אופן, אינני זוכר
במיוחד כל סיבה לכל שאלתה אשר התשובה לה התאחרה.

4. אם לא ניתנה ההוראה הנ"ל על דעת ראש הממשלה — האם ההוראה שניתנה על דעת מנהל לשכתו, מהווה חריגה מסמכותו של מנהל הלשכה?

5. אם מנהל הלשכה חרג מסמכותו — האם נקט ראש הממשלה צעדים כלשהם כנגד מנהל הלשכה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לאחר שנתקבל הדו"ח של ועדת סלומון בענין ההתרח"ח שויות באוניברסיטה בעת ביקור ד"ר אדנאור, קיבלה הממשלה מסקנות.

בקשר לשאילתה הנדונה יש להדגיש את הראשונה שבמס' קנות, ואני מצטט: "הממשלה חייבת לנהוג בקשר להפגנות, בהתאם להוראות החוק שלא נועדו אלא להבטיח את שלום הציבור בפני התפרעויות וסכנת אלימות. הוראות אלו יפות לגבי כל הפגנה חוקית, לרבות הפגנה נגד הממשלה ופעולותיה ונגד אורחים מוזמנים עליה בכלל זה".

1. התשובה היא שלילית.

2. לפי מיטב הזכרון, התשובה היא שלילית.

3. בהתאם לתשובות הנ"ל השאלה אינה מתעוררת.

4 ו-5. בהתחשב בראשונה שבמסקנות הממשלה שצוט' טה לעיל, אין כל צורך לספל בנושא השאלות האלה.

6. ביטול המנגנון של הממשל הצבאי חברה-הכנסת מ. דיין שאל את ראש הממשלה ושר הבטחון ביום י"ב בסיון תשכ"ו (31 במאי 1966):

בהודעתך בכנסת ביום 18 במאי 1966 אמרת כי תוך שנה זו תבוטל שארית המנגנון של הממשל הצבאי.

אבקשך להשיב על השאילתה הבאה:

א. מה, על כן, יהיה המנגנון שיבוא במקום המנגנון הקיים?

ב. מה יהיה גודלו, הרכבו והוצאותיו הכספיות?

ג. האם יחולו שינויים בתקנות לשעת חירום?

ד. האם יחולו שינויים בגבולות האזורים הצבאיים?

ה. האם יחול שינוי בשיטת מתן רישיונות התנועה אל האזורים הצבאיים ומתוכם?

ו. מה תהיה התיקה שבין המנגנון החדש שיקום לשלטון נות הצבאיים?

ראש-הממשלה ושר-הבטחון ל. אשכול:

אני מפנה את השואל להודעתי בכנסת מיום 8 בנובמבר אשתקד בענין ביטול מנגנון הממשל הצבאי ולדברי באותו יום בסיכום הדיון שהתקיים בנושא זה. על מה שאמרתי בהזדמנות ההיא, אין לי מה להוסיף מעל במת הכנסת.

ד. שיפוז מטוס לסיוורו של ראש הממשלה בארצות אפריקה

חברה-הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ושר הבטחון ביום כ' בסיון תשכ"ו (8 ביוני 1966):

1. האם נכונות הידיעות שבידי, כי לקראת סיוורו של ראש הממשלה באפריקה שופץ מטוס מיוחד של חיל האוויר, שבאמצעותו יקיים ראש הממשלה את סיוורו, והוצאות שיפוז המטוס (אם בכלל) הגיעו לסך 250,000 לירות?

2. אם הוצאות שיפוז הסתכמו ביותר או בפחות מהסכום הנקוב לעיל — בכמה הסתכמו?

3. מי אישר את ההוצאה הנ"ל?

ראש המועצה לשעבר מר דוד מורה, בתזכיר ששלח לממשלה לפני שנתיים, התריע על "חוסר מדיניות ברורה של העדפת קרית-שמונה" וכתוצאה מכך גל עויבות המקום והפקרתו וירידת המוראל — מכל הבחינות — של האוכלוסיה. הנני לבקש את ראש הממשלה להשיבני:

1. מהי מדיניות הממשלה לעודד את הישוב הגלילי הגדול המתפורר מבחינת המינהל, המוסר האזרחי והמצב הכלכלי?

2. אילו צעדים מיידיים עומדת הממשלה לנקוט כדי לשנות את ההווי השלילי המתפשט במקום?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

אני מפנה את השואל אל התשובה שהשיבתי היום על שאילתה של חברת-הכנסת הקטין בנושא דומה.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחברה-הכנסת תמיר.

יוסף תמיר (גח"ל):

השאלה שלי חורגת מהדברים שהפנתה חברת-הכנסת הקטין לכבוד ראש הממשלה. על כן אני מתפלא מדוע כבוד ראש הממשלה לא השיב עליה במיוחד.

השאלה הנוספת שלי: האם התשובה מתייחסת לפרק הזמן של שלוש רבעי השנה האחרונה או לפרק הזמן האחרון?

היו"ר ק. לוז:

ראש הממשלה כבר השיב כי הדברים מתייחסים לפרק הזמן האחרון.

יוסף תמיר (גח"ל):

השאלה שלי אחרת לחלוטין.

ראש-הממשלה ל. אשכול:

היה נדמה לי שדברי עונים על השאלה. אולם אם השאלה, כטענתו של השואל הנוכחי, אחרת, או אם יש בה תוספת לעומת השאלה הקודמת שנשאלה, הוא יקבל תשובה ולא כעבור אחר-עשר חודש.

5. הוראה שלא לאשר הפגנות נגד ד"ר אדנאור

חברה-הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום ה' בסיון תשכ"ו (24 במאי 1966):

בישיבת ועדת החקירה שמינתה הממשלה כדי לחקור את ההתרחשויות באוניברסיטה בעת ביקור ד"ר אדנאור, ושנתקיימה ביום 16 במאי 1966, צוטט מכתב ששלח עובד משרד החוץ מר אבנון אל סגן ניצב נ. בר-שלום, איש המטה הארצי של המשטרה, בו נתבקשה המשטרה לא לאשר הפגנות נגד ד"ר אדנאור.

בעדותו לפני הוועדה הנ"ל, בישיבה הנ"ל, אמר מר אבנון כי המכתב נשלח על דעת מנהל לשכת ראש הממשלה.

שאלותי הן:

1. האם ניתנה ההוראה הנ"ל על דעת ראש הממשלה?

2. אם כן — האם ניתנו בעבר על דעת ראש הממשלה הוראות למשטרה שלא לאשר קיום הפגנות?

3. מניין שאב ראש הממשלה את סמכותו לתת את ההוראה הנ"ל, אם בכלל?

9. סיבות אי-החזרתם של תושבי אקריט וברעם לכפריהם

חבר-הכנסת א. נח'לה שאל את ראש הממשלה ביום י' בתמוז תשכ"ז (28 ביוני 1966):

תושבי הכפרים אקריט וברעם עושים זה שמונה-עשרה שנים מאמצים רבים אצל השלטונות כדי שישבו אותם לכפריהם ולאדמותיהם, אך מאמציהם עלו עד כה בתוהו. אודה לכבוד ראש הממשלה אם יענה לי:

1. מה הן הסיבות לאי-החזרתם של תושבי שני הכפרים הנ"ל לכפריהם?

2. האם מוכן כבוד ראש הממשלה לתת הוראה מתאימה בדבר החזרתם של תושבי הכפרים האמורים לכפריהם, כדי לשים קץ לטרדיהם אנושית וזו?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

1. הסיבות לאי-החזרתם של תושבי שני הכפרים קשורות בנסיבות שונות עקב מלחמת העצמאות.

2. לצערי, לא אוכל לתת הוראה כזו בנסיבות הקיימות. רצוני להדגיש שאנו ערים לבעיית שיקומם של מפוני שני הכפרים הנ"ל ואנו משקיעים מאמצים בלתי-נלאים לפתרונם. כידוע לשואל הנכבד, הועלו הצעות רבות לשיקומם. לאחרונה נעשה נסיון מחודש על-ידי היועץ לעניני ערבים ומנכ"ל מינהל מקרקעי ישראל לפתור את בעיית מפוני הכפרים הנ"ל, תוך העלאת הצעות ליברליות מרחיקות לכת בקרקע ובכסף. הוצע להם שבעלי קרקעות יקבלו כפיצויים דונם תחת דונם מאותו סוג קרקע או קרקע שווה-ערך. כן הוצעו למפונים מגרשים לבנייה בדמי חכירה סמליים ל-49 שנה עם אפשרות הארכה, מענק בסך 3,000 ל"י, סיוע בהלוואות בסך 7,000 ל"י או יחידת שיכון. נאמר להם שקבלת ההצעה הנ"ל איננה מותנית בויתור מצידם על בקשתם לחזור לכפריהם כאשר הנסיבות יאפשרו זאת.

אני מצוין שכ-40% מכלל התביעות של תושבי אקריט והוסדרו בשנים האחרונות ולאחרונה הוסדרו תביעותיהם של מספר משפחות מתושבי ברעם. הסידורים האלה היו מבוססים על רצון טוב והבנה לבעיות המפונים.

מן הראוי ששאר תושבי אקריט וברעם יכלו בעקבותיהם.

10. תנאים צמודים למכירת מפציצי ארצות-הברית לישראל

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את ראש הממשלה ושר הבטחון ביום י' בתמוז תשכ"ז (28 ביוני 1966):

בעתון האמריקני החשוב ובעל האינפורמציה המוסמכת "ניו-יורק ראלד טריביון", בהוצאתו האירופית, פורסמה בגיליון של 21–22 במאי כתבה, אשר להלן מובא תרגומה העברי (צילום המקור רצוף):

תנאים מגבילים צמודים למכירת מפציצי ארצות-הברית לישראל —

ושינגטון 20 מאי (יו.פ.). — מכירת מפציצי הטאקטיים של ארצות-הברית לישראל, אשר עליה הודיעה היום ממשלת ישראל בירושלים, כבולה לתנאים "מגבילים ביותר", בהתאם למקורות דיפלומטיים כאן. המקורות אמרו כי מוזכר ההגנה רוברט ס. מקמנרה הצביע על תנאי המכירה כאשר הופיע לפני ועדת יחסי החוץ של הסנאט ב-11 במאי. נושא הצהרתו הוא בעיקרו וייטנאם, אולם סנטורים שאלוהו גם שאלות ביחס למירון החימוש במזרח הקרוב.

4. מה היו השיקולים שהניעו את המוסמכים לכך לאשר את סכום ההוצאה?

5. לפי הידיעות שבידי היתה מצד משרד הבטחון ו/או משרד ראש הממשלה ו/או מטעמים התערבות אצל עורכי העתונים שלא לפרסם ידיעה זו — מדוע?

ראש-הממשלה ושר-הבטחון ל. אשכול:

1 ו-2. לקראת הסיוור באפריקה שופץ מטוס מיוחד של חיל האוויר, אך ההוצאות הסתכמו רק ב-101,000 ל"י.

3. אגף התקציבים במשרד האוצר.

4. חוסר האפשרות של ראש הממשלה לטוס ביבשת אפריקה בקווי התעופה הסדירים שלוח זמניהם לא התאים לתכנית הביקור שתואמה מראש עם ראשי המדינות המארחות. לפי החישובים שנעשו, כל סידורי טיסה אחרים היו עולים הרבה יותר. כן יש להביא בחשבון את הערך הציבורי והמדיני של הופעת מטוס ישראלי על השירות שלו במדינות אפריקה.

5. הידיעה אינה נכונה.

8. תרומות מקרנות גרמניות למכון וייצמן
חבר-הכנסת מ. וילנר שאל את ראש הממשלה ביום ב' בתמוז תשכ"ז (20 ביוני 1966):

בעתון "מעריב" מיום 15 ביוני 1966, בעמוד 19, נתפרסמה ידיעה, לפיה קיבל מכון וייצמן תרומה של 3 מיליון לירות בערך מאת קרן "פולקסוואגן", זאת אומרת קרן מטעם מפעלי "פולקסוואגן" מיסודו של היטלר, שבגרמניה המערבית. התרומה ניתנה, לפי הידיעה, למחקר גרעיני וביולוגי.

בגוף הידיעה נמסרו פרטים על תרומות נוספות מטעם המשרד למחקר של ממשלת בון, שניתנו בשנים האחרונות למחקר גרעיני וביולוגי למכון וייצמן, המסתכמות ב-16.25 מיליון לירות.

אי לזאת הנני לשאול את כבוד ראש הממשלה:

1. האם הידיעה הנ"ל על פרטיה, היא נכונה?

2. אם הידיעה נכונה, איך מתחלקות התרומות למחקר גרעיני ולמחקר ביולוגי?

3. מה טיבם של המחקרים הביולוגיים הללו?

4. האם ממשלת בון נהנית מתוצאות המחקרים הגרעיניים והביולוגיים, המבוצעים במכון וייצמן?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

1. (א) המענקים שקיבל מכון וייצמן מקרנות גרמניות שונות הסתכמו עד 10 באפריל 1966 ב-25,936,800 מרקים גרמניים שהם 19,047,600 ל"י.

(ב) מרבית המענקים נתקבלו מממשלת הרפובליקה הפדרלית הגרמנית וחלקם מקרן "פולקסוואגן".

2 ו-3. הפרטים על מענקים ממקורות חוץ ועל המחקרים שבוצעו בעזרתם כלולים בשנתון מכון וייצמן למדע, 1965 — "Scientific Activities". סיוע כספי ממקורות גרמניים, כמו ממקורות אחרים, משמש לביצוע מחקרים בסיסיים במסגרת תכנית המחקרים הכללית של מכון וייצמן. על כן אין אפשרות לדווח על מחקרים המבוצעים בסיוע גרמני בנפרד.

4. תוצאות כל המחקרים מתפרסמות במאמרים בעתונות המקצועית הבינלאומית, והישגי המחקר הם איפוא נחלת כל המדינות העוסקות בעבודה מדעית.

11. קורס להכשרה פקידותית

לבוגרי תיכון ערביים ותוצאותיו

חבר-הכנסת א. נח'לה שאל את ראש הממשלה ביום כ"ה בתמוז תשכ"ו (13 ביולי 1966):

בעתונות וברדיו נמסרה ידיעה בדבר פתיחת קורס לשלושים וחמישה משכילים ערביים ביוזמת משרד היועץ לענייני ערבים בשיתוף עם המחלקה הערבית של ההסתדרות. עם סיום הקורס חזרו העתונות הערבית והעברית וכן גם הרדיו ומסרו בצורה מגמתית ותעמולתית, כי הצעירים הערביים סיימו את הקורס בהצלחה רבה וכי הם עומדים לקבל מיד תפקידים במשרדי הממשלה כצעד ראשון לקראת מיזוגם של הערבים במדינה.

שאלותי הן:

1. האם כבוד ראש הממשלה יודע, כי לא נתקבל אף צעיר ערבי אחד במשרד ממשלתי כלשהו, וכי צעירים אלה משוטטים ברחובות זה חודשים מספר?

2. האם כבוד ראש הממשלה יודע כי תעמולה זו עוררה תגובה הפוכה בקרב הצעירים הערביים, הוריהם ובחברה הערבית?

3. האם עלינו לראות את הידיעה שפורסמה בעתונות וברדיו כתעמולה לצריכה המקומית, או שמא צעירים אלה ימונו באמת במשרדי הממשלה?

4. אם כן — מתי?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

המטרה בקורס למשכילים ערביים היתה להכין כ-35 צעירים בוגרי תיכון לעבודה במוסדות ממלכתיים וציבוריים, וזאת על-ידי הכשרה מקצועית מיוחדת בתנאי פנימיה, שתסייע להם בקבלת עבודה פקידותית. לא ביקתי את אופן הפרסומים ואינני נושא באחריותם. אשר לעצם הענין, מארגני הקורס לא הבטיחו לבוגריו עבודה.

בכל זאת נרתמו נציבי שירות המדינה, היועץ לענייני ערבים ומוסדות ההסתדרות למשימת קליטתם של צעירים אלה במשרדי ממשלה ובמוסדות ציבור.

על אף הקפאת התקנים והפיטורים הרבים במשרדי הממשלה ובמוסדות הציבור, כבר נקלטו בעבודה שליש מן הצעירים. אנו עושים כמיטב יכולתנו לקליטת בוגרים נוספים. לפי האמור לעיל, האינפורמציה המצויה בידי חבר-הכנסת הנכבד אינה מדויקת.

12. מ'פקד האוכלוסיה והדיר בשנת 1971

חבר-הכנסת ו. שם-טוב שאל את ראש הממשלה ביום כ"ו בתמוז תשכ"ו (14 ביולי 1966):

בעתונות פורסמו ידיעות אשר על-פיהן מתגד שר האוצר מטעמים תקציביים לעריכת מ'פקד האוכלוסיה והדיר, המתוכנן על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנת 1971.

בקשר עם זה אבקש לדעת:

1. האם דחיית המ'פקד לא תפגע במעקב הסטטיסטי המלא על האוכלוסיה והדיר בישראל על כל צדדיו?

2. האם דחיית המ'פקד לא תעמוד בניגוד לבקשת הא"מ מות המאותות שהופנתה אל כל המדינות החברות בו, לערוך מ'פקד אוכלוסיות בשנת 1971, כפי שבקשה זו הופנתה אליהן גם בשנת 1961?

כאשר סנטור ויינ מורס מאורגון התעניין ביותר במשלו-חי נשק של ארצות-הברית לאזור, ענה מר מקנמרה כי ארצות-הברית מעוניינת מעל לכל בקיום "מאזן הכוחות". מר מקנמרה קרא מדינה ג' באותה הזדמנות ממה שהוא תיאר כנכרון דברים משיחה שהיתה לו עם שר החוץ של "מדינה ג'" 90 יום קודם לכן.

בהתייחסו לזכרון הדברים אמר מר מקנמרה: "ארצות-הברית מוכנה למכור ל"מדינה ג'" מספר קטן של מפציצים בשלושה תנאים ותנאים אלה הם מאד מאד מגבילים... ומיועדים להגביל את הדגה שאליה תוכל אותה אומה להגיע בדרישתה לציד צבאי, הן בדרך שותף עזרה או בדרך של מכירה וקניה מאתנו או מכל אומה אחרת".

מר מקנמרה לא זיהה את "מדינה ג'", ברם הוזכר כי שר החוץ הישראלי אבא אבן קיים שיחות עם פקידים בושינגטון בין 8 בפברואר ל-10 בו, בערך 90 יום קודם הופעת מר מקנמרה לפני הוועדה. פקידים כאן סירבו להבהיר את סודיות התנאים המגבילים שאליהם התייחס מר מקנמרה. אולם מקור רות דיפלומטיים ציינו שישאל השגה את מטוסי ארצות-הברית רק לאחר הבטחה כי היא תימנע מקניה או דרישה אחרת לכלי נשק "תוקפניים" ממקורות אחרים. מקורות מחלקת המדינה ציינו שהעיסקה תכלול בפעם הראשונה מפציצי התקפה לטווח מוגבל, כמו למשל ה"סקיהוק 4", אשר הצי משתמש בו בוייטנאם. ממחלקת המדינה נאמר כי ההחלטה "משקפת את שמירתנו האמיתית לבטחון המזרח הקרוב. כוונתנו למנוע חוסר איוון רציני במאזן הכוחות, ובאופן כללי, למנוע הספקת ציוד צבאי לאזור".

המפציצים היחידים שיש לישראל עד עתה הם 40 "אורא-גאנים" צרפתיים ישנים, שמהירותם המקסימלית היא 580 מיל לשעה בלבד, והם בעלי כושר העמסה מקסימלי של פצצות של 2200 ליטראות. לעומת זאת, להקליה הערבית המאוחדת, עיראק וסוריה, יש צי אווירי מרשים מתוצרת סובייטית של מפציצי ט. ו. 16 ראי. ל. 28.

פרסום עסקת המפציצים הישראליים הביא לידי תגובה מיידית מצד הקהילה הערבית המאוחדת. העתון הקהירי בעל ההשפעה "אל אהרם" הודיע שארצות-הברית סיימה עתה עסקת הנשק "השלישית והגדולה ביותר" עם ישראל, וקרא לה להתפתחות רצינית וגלויה בגישה האמריקנית" במזרח הקרוב, באומרו שדבר זה הביא את משלוח הנשק של ארצות-הברית לישראל ל"ממדים מסוכנים".

על יסוד אינפורמציה זו הריני מבקש את תשובת כבוד ראש הממשלה לשאלות הבאות:

1. האם רכישת המטוסים האמורים אמנם הותנתה בהגבלות או בהתנאות מדיניות או בטחוניות או בהתנאות הנוגעות למדיניות הרכש של ישראל?

2. אם כן — מה הם שלושת התנאים המגבילים, מגבילים מאד, שדיבר עליהם שר הבטחון האמריקני מר מקנמרה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלות 1 ו-2: אין כל תנאים מגבילים בקשר לעיסקת המטוסים שלנו עם ארצות-הברית, פרט לתנאי שארצות-הברית מתנה עם כל מדינה הרוכשת ציוד צבאי אמריקני, לפיו מתחייבת המדינה להשתמש בו לצורכי הגנה עצמית מוצדקת ולא למכור את הציוד ההוא למדינה אחרת בלי הסכמת ממשלת ארצות-הברית.

14. פיתוח המלאכה והתעשיה בישובים הערביים

חברת הכנסת נ. פלד שאל את ראש הממשלה ביום ט"ז באב תשכ"ז (2 באוגוסט 1966):

שנת 1966/67 היא השנה האחרונה של תכנית החומש הממשלתית לפיתוח הכפר הערבי והדרוזי. עליפי תכנית זו צריך היה להשקיע 7.5 מיליון לירות בפיתוח המלאכה והתעשיה בכפרים הערביים.

בקשר עם זה הריני מבקש להשיב לי:

1. מהו הסכום שהושקע בפיתוח המלאכה והתעשיה בישובים הערביים מאז הוכנה תכנית החומש הנ"ל?

2. מה הם האמצעים שבדעת ראש הממשלה לנקוט כדי להשלים את הגשמת התכנית, בשים לב לממדי האבטלה אשר פקדה את הכפרים הערביים?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלה 1: נוצלו עליידי יומים מקומיים רק 3,053,000 לירות.

לשאלה 2: במשרד המסחר והתעשיה קיימות קרנות לעידוד המלאכה והתעשיה הזעירה אשר יש בתקציביהן כדי לתת תשובה לצורכי הפיתוח של הכפר הערבי בשלב זה. עם זאת עומדים בדרך פיתוח המלאכה והתעשיה הזעירה מכשור לים שונים שעיקרם העדר בשלות חברתית לפיתוח תעשייתי. בין היתר נעדרת תודעה תעשייתית, שכבה רחבה של יומים, מנהלי עבודה ובעלי מקצועות טכניים מקומיים.

כדי להקל על מצוקת האבטלה הנוכחית במרכזים כלכ" ליים יומה הממשלה לאחרונה הקמת מרכזי מוסכים, מלאכה, שירותים ומסחר וזירי בנצרת ובכפרים ערביים אחרים.

לטוח חרוק יותר, בדעת משרדי העבודה והחינוך והתרבות לעודד את ההכשרה המקצועית לצד ההשכלה העיונית עליידי הקמת בתי-ספר מקצועיים ומרכזים להכשרה מקצועית.

15. עצומת תושבי הכפר ירכא בענין אדמותיהם

חברת הכנסת ת. טובי שאל את ראש הממשלה ביום י"ח באב תשכ"ז (4 באוגוסט 1966):

תושבי הכפר הדרוזי ירכא פנו בתאריך 17 ביוני 1966 לכבוד ראש הממשלה בעצומה חתומה עליידי כל בעלי האדמות בכתר, ובה הם קובלים על פעילות מינהל מקרקעי ישראל, המאיים בנישולם מאדמותיהם. עבר למעלה מחודש ימים ותושבי ירכא טרם קיבלו תשובה.

הנני שואל את כבוד ראש הממשלה:

א. האם קיבל את העצומה של תושבי הכפר ירכא הנוגעת לאדמותיהם?

ב. אם כן — מדוע על ענה כבוד ראש הממשלה לתושבי ירכא?

ג. האם נבדקה תלונת פלחי ירכא בקשר להתנהגות מינהל מקרקעי ישראל ומה בדעת ראש הממשלה לעשות בעקבות תלונה זו?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלה א': התשובה חיובית.

לשאלה ב': בעקבות פניית תושבי הכפר ירכא נערכו כמה פגישות, בינם לבין שר החקלאות, לבין נציגי היועץ

3. האם ויתור על ביצוע שלב א' של מיפקד 1961 וביצוע רק שלב ב' שלו לא יפגע בשלמות המיפקד ויצמצם את האפשרויות להסיק ממנו מסקנות מלאות?

4. המוכן כבוד ראש הממשלה להבטיח שמיפקד האוכ" לוסיה והדירב ב-1971 יבוצע בהתאם לתכנית ויוקצבו למטרה זו הסכומים הדרושים?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלה 1: אין החלטה על דחיה. המועצה הציבורית לסטטיסטיקה עורכת עתה את השלבים הראשונים של התיכנון לקראת מיפקד האוכלוסין הבא. זאת בגלל העובדה שתיכנון מיפקד הנעזר במחשבים אלקטרוניים הוא פעולה ממושכת הדורשת הכנה של כחמש שנים מראש.

לשאלה 2: המלצת האו"ם לערוך המיפקד סמוך לשנת 1970 אין פירושה שהמיפקד חייב להיערך בשנת 1970 דחקה. לשאלות 3 ו-4: החלטה על ביצוע המיפקד ומועדו תיפול לאחר סיום עבודת התיכנון.

13. דברים המיוחסים למר שמואל טולידנו על המיעוט הערבי

חברת הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום י"ד באב תשכ"ז (31 ביולי 1966):

בידיעה שהופיעה ב"הארץ" של יום 25 ביולי 1966 צוטטו קטעים מהרצאתו של מר שמואל טולידנו, היועץ לראש הממשלה לענייני המיעוט הערבי.

לפי הידיעה שנתפרסמה בעתון אמר מר טולידנו את הדברים הבאים:

א. "מה שקרה בעבר ברמלה ובנתניה, זה סימפטומים לקראת התפתחויות גדולות יותר, איני רואה לבעיה זו שום תקנה".

ב. "האוכלוסיה הערבית מתרבה בקצב מסחרר".

ג. בדחיה על ההרצאה, אומר מוסר הידיעה:

"בדבריו על נאמנות לאומית הבהיר מר טולידנו כי אין לצפות ממיעוט לאומי שיהיה נאמן, שכן הוא שייך ללאום אחר ואין הוא מוכן לחתר על מקור מחצבתו".

שאלות הן:

1. האם אמר מר טולידנו את הדברים הנ"ל, המיוחסים לו?

2. אם נאמרו הדברים מפי מר טולידנו — האם נאמרו בידיעתו ובהסכמתו של ראש הממשלה?

3. האם שותף ראש הממשלה להערכות הנ"ל, כולן או בחלקן?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

מר טולידנו לא צוטט נאמנה, והדברים שיוחסו לו, לא נאמרו — לפי דבריו — מפיו.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחברת הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

האם כבוד ראש הממשלה איננו סבור שרבים מדי המקרים שפקיד מסויים זה מצוטט לא נכונה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

"יתכן שכמה פעמים הדברים צוטטו לא נכון.

שאלותי הן:

1. האם מסר מפקד חיל האוויר הצהרות כנ"ל?
2. אם כן — האם הוסמך לכך?
3. האם נמנית ישראל על "מדינות המערב"?

4. האם מאמצת לעצמה ממשלת ישראל את הצהרתו של ראש הממשלה המנוח, משה שרת ז"ל, בדבר מדיניות של אי-הזדהות עם שני הגושים היריבים?

ראש-הממשלה ושר-הבטחון ל. אשכול:

לשאלה 1: התשובה שלילית.

לשאלה 2: לאור התשובה השלילית לשאלה הראשונה, אין מקום לתשובה לשאלה השנייה.

לשאלה 3: לא. ישראל שואפת לקיים ולפתח יחסי ידידות עם כל המדינות במערב ובמזרח, בצפון ובדרום.

לשאלה 4: ישראל אינה מזדהית עם שום גוש. היא קובעת את עמדותיה באופן עצמאי לפי האינטרסים הלאומיים שלה.

18. פירוק בתים הרוסים בכפרים הנטושים חברה-הכנסת ת. טובי שאל את ראש הממשלה ביום ד' בחשון תשכ"ז (18 באוקטובר 1966):

בעתון "הארץ" מיום 6 בספטמבר 1966 נתפרסמה כתבה תחת הכותרת: "נמשכת פעולת הריסת כפרים נטושים". בכתבה זו נאמר בין היתר שפעולת הריסת כפרים נטושים בגליל, שהופסקה אשתקד, חודשה באחרונה ובשבוע החולף נהרס עד היסוד הכפר נבירובין שבין שומרה ובין אבן-מנחם בקרבת הגבול הלבנוני. הדחפורים הרסו את כל מבני הכפר שהיו בנויים מאבן פרט למסגד והמבנה הסמוך לו, בו מצוי קבר קדוש, קברו של ראובן, בנו של יעקב אבינו, לפי אמונת המוסלמים... בהמשך הכתבה נאמר עוד ש"מחוגי מקרקעי ישראל מוסרים שהחלטה ליישר את כל הכפרים הנטושים נתקבלה עוד לפני מספר שנים ורק מסיבות טכניות לא בוצע הדבר עד היום."

מן הידיעה מסתבר שישנה אי-שביעות רצון בחוגים שונים מפעולת הריסת הכפרים אשר מינהל מקרקעי ישראל מכנה אותה "יישור הכפרים".

נוכח החשש כי לפעולה זו יש משמעות פוליטית שלילית ומויקה לגבי מערכת היחסים בין שני העמים, היהודי והערבי, הגני שואל את כבוד ראש הממשלה:

1. האם ידוע לכבוד ראש הממשלה על החלטת מינהל מקרקעי ישראל להרוס את הכפרים הערביים הנטושים וליישר אותם עד שיימחו מעל פני האדמה?

2. במה הפריעו הכפרים הנטושים, העומדים על מבניהם ובתיהם השלמים, למינהל מקרקעי ישראל, שצריך היה לקבל החלטה ל"יישור" כפרים אלה?

3. המוכן ראש הממשלה לבדוק שנית החלטה זו של מינהל מקרקעי ישראל ולבטלה, ולאסור על פעולת הריסת הכפרים הערביים הנטושים?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

פירוק בתים נטושים והרוסים בכפרים עוברים אין לו כל משמעות פוליטית, בייחוד כשנשמרים המקומות המקודשים.

לשאלה 1: כן.

לשאלה 2: הדבר היה בניגוד למדיניות הפיתוח והחייאת השממה, שכל מדינה מצווה עליהם.

לשאלה 3: התשובה שלילית.

לענייני ערבים ונציגי מינהל מקרקעי ישראל, לשם ביורד העניינים.

לשאלה ג': אני מפנה את השואל לתשובת שר החקלאות בכנסת ביום 8 לאוגוסט 1966 לשאלתה של חברה-הכנסת מועדי בנושא דומה.

16. הרצאת מר שמואל טולידנו על מצב האוכלוסיה הערבית

חברה-הכנסת ת. טובי שאל את ראש הממשלה ביום י"ב באלול תשכ"ו (28 באוגוסט 1966):

עתון "הארץ" מיום 25 ביולי 1966 פרסם שמר שמואל טולידנו, היועץ לראש הממשלה לענייני האוכלוסיה הערבית, הרצה לפני חברי האגוד הישראלי ליחסי ציבור בתל-אביב על מצבה של האוכלוסיה הערבית והיחסים היהודיים-ערביים בישראל ובין היתר אמר: "... אין היחסים בין היהודים והערבים טובים. מה שקרה ברמלה ובנתניה, זה סימפטומים לקראת התפתחויות גדולות יותר ואיני רואה לבעיה זו שום תקנה...".

מלבד זאת אמר מר טולידנו בהתייחסו לריבוי הטבעי של האוכלוסיה הערבית בישראל: "בשנת 2,000 צפויים בארץ כמיליון וחצי ערבים... הריבוי הטבעי במדינה בקרב הערבים הוא 44 לאלף ואילו אצל היהודים הוא 16 לאלף... זהו הריבוי הטבעי הגבוה ביותר בעולם... למעשה מכפילה האוכלוסיה הערבית את עצמה בכל 16 שנה... מסתבר כי האוכלוסיה הערבית מתרבה בקצב מסחרר ושיעור התמותה בה איטי ביותר... אלה היו דברי מר טולידנו.

בתדאי יודע כבוד ראש הממשלה שהמאורעות ברמלה ונתניה שהזכיר אותם מר טולידנו הם התנפלויות של מוסתים יהודיים, נוער ואחרים, על האוכלוסיה הערבית השלוה ועל פועלים ערביים הנמצאים בסביבה אשר בזמנו גורו נמרצות עלידי חוגים ציבוריים רבים.

נוכח דיבורים כגון אלה של פקיד גבוה המייצג לראש הממשלה בענייני האוכלוסיה הערבית, הגני שואל את כבוד ראש הממשלה:

א. האם רשאי פקיד אחראי, בעל נגיעה במדיניות הממשלה כלפי האוכלוסיה הערבית, לראות את היחסים בין יהודים לערבים כדבר "שאינו לו שום תקנה"?

ב. האם דברים אלה נאמרו על דעתו של ראש הממשלה שהוא הממונה על מר טולידנו?

ג. האם מוכן כבוד ראש הממשלה להורות על הפסקת הסברה מעין זו, המביאה לתוצאות מזעריות ביחסים בין שני העמים?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

אני מפנה את השואל לתשובה שנתתי היום לשאלתה של חברה-הכנסת אבנרי באותו הענין.

17. הצהרת מפקד חיל האוויר על המטוס העיראקי שנחת בישראל

חברה-הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ושר הבטחון ביום כ"ו באלול תשכ"ו (11 בספטמבר 1966):

על-פי ידיעה שנתפרסמה בעתון "הארץ" מיום 17 באוגוסט 1966 וב"ניוירוק הראלד טריביון" (הוצאה פריסאית) מיום 17 באוגוסט 1966 וכן בעתונים אמריקניים אחרים, הצהיר מפקד חיל האוויר הישראלי לפני כתבים זרים כי מטוס ה"מיג 21" שנחת בישראל הוא מטוס ה"מיג" הראשון שנפל לידי מדינה מערבית ואשר הגיע ל"עולם החופשי".

מנולוגי בארץ, שבפעולתו יתאם, יאחד ויכוון את פעולות כל היחידות העוסקות בשטחי האוקיינוגרפיה והלימנולוגיה במסגרות הממשלתיות השונות.

בעקבות המלצות הוועדה הוחלט על הקמת מינהל לחקר הימים והאגמים שיהיה גוף יזום מתאם ומנהל של כל הפעילות הקשורות בשטח זה. על המינהל יוטל בין השאר: א. ליוזם ולתאם פעולות למחקר ואוצרות הטבע במדף היבשתי (נפט, חול, זיפוזף, מינרלים ומתכות), לרבות פיתוח הטכנולוגיות הדרושות לשם כך. ב. טיפול בארגון מחקרים להכרת התנהגות אגם הכנרת ושימושיו כמאגר מים ארצי. ג. טיפול בארגון מחקרי הדיג בים התיכון, בימסוף ובאוקיינוס ההודי, ובארגון מחקרים המכוונים לגידול ביתי של דגי ים. ד. טיפול בשימור התופים. ה. חקר בסיסי של הים התיכון, ים סוף והכנרת בשיתוף עם גורמים בינלאומיים. ו. קשר ומגע עם כל מוסדות ההשכלה הגבוהה וייצוג הצד הישראלי בכל משאומתן בינלאומי בנושא זה.

המינהל לחקר הימים והאגמים הוקם בספטמבר 1966 במסגרת המועצה הלאומית למחקר ולפיתוח, כשלב מעבר עד אשר תוקם חברה מיוחדת למטרה זו.

מן הראוי לציין כי משרד הפיתוח בירך על הקמת המינהל ורואה בו הכרח לקידום המחקר האוקיינוגרפי בארץ.

20. העברת שירותים ארציים מתל-אביב-יפו למחוזות אחרים

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום י' בכסלו תשכ"ז (23 בנובמבר 1966):

מחקר שנערך על-ידי הרשות לתיכנון כלכלי במשרד ראש הממשלה קובע ש"שירותים ארציים" מסוימים המרוכזים בתל-אביב-יפו ניתן להעבירם ל"מחוזות אחרים".

המחקר מתייחס ל-11,500 מועסקים בשירותי רשויות מקומיות, הממשלה, המוסדות הלאומיים וארגוני עובדים ועוד. אודה אם ישיבני על שאלות הבאות:

1. מהי כוונת המחקר הנ"ל?
2. האם בדעת הממשלה לפעול להעברת משרדים ועובדי דיהם מתל-אביב-יפו ל"מחוזות אחרים"?
3. אם כן — לאילו מקומות יועברו עובדי הממשלה ואחרים הכלולים במסגרת "שירותים ארציים"?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלה 1 — כוונת מחקרים אלה, כמו מחקרים דומים אחרים, היא לספק נתוני יסוד, הדרושים לעבודת התיכנון האזורי. היקף המחקרים וקצב ביצועם ייקבעו בהתאם לאפשרויות הרשות.

לשאלה 2 — ודאי ידועות לשואל הנכבד החלטות הממשלה וגופי הכנסת על ריכוז משרדי הממשלה בבירה. הממשלה עושה כמיטב יכולתה להגשים את החלטותיה אלה, במידה שהדבר אפשרי מבחינת היעילות והתקציב.

לשאלה 3 — ראה תשובתי לשאלה מס' 2. אני יודע כי בימים אלה נעשים דברים להעברת משרדים, במסגרת התיכנון והפעולה להעברת משרדים לבירה.

21. סגן שר הבטחון ופרשת "סומרפין" חבר-הכנסת מ. וילנר שאל את ראש הממשלה ושר הבטחון ביום כ"ג בכסלו תשכ"ז (6 בדצמבר 1966):
בזמן האחרון נתפרסמו בעתונות ידיעות רבות על סגן שר הבטחון, ד"ר צבי דינשטיין, מעורב בפרשת סומרפין—

19. יחידה חדשה למחקר אוקיינוגרפי במשרד ראש הממשלה

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום י"א בחשוון תשכ"ז (25 באוקטובר 1966):

לפי ידיעה שנתפרסמה ב"הארץ" ביום 16 באוקטובר 1966, הוקמה במשרד ראש הממשלה יחידה חדשה למחקר אוקיינוגרפי, למרות העובדה שבמשרד הפיתוח כבר קיימת ופועלת יחידה כזו אשר לתפעולה הוקצב סכום של קרוב ל-150,000 לירות לשנת התקציב השוטפת.

אי לכך הנני מתכבד לשאול את כבוד ראש הממשלה:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. אם כן — מדוע הוקמה במשרד ראש הממשלה יחידה חדשה למחקר אוקיינוגרפי אם יחידה כזאת כבר קיימת במשרד הפיתוח?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלה 1 — התשובה חיובית.

לשאלה 2 — כדי להשיב על שאלה זו, אני רואה צורך לסקור תחילה את הנושא עצמו ולתאר את המצב אשר שרר בשטח זה בארץ עד כה.

בעשרים השנים האחרונות עלתה בהתמדה בעולם חשיבותו של הפוטנציאל הטמון במחקר אוקיינוגרפי, ומדינות רבות הכירו בכדאיות הכלכלית של השקעות במחקרים אלו. מצבה הכלכלי של ישראל, דלות אוצרותיה הטבעיים, המקורות המוגבלים של מימיה המתוקים ומקומה הגיאוגרפי המיוחד, מחייבים את טיפוחו של מחקר הימים והאגמים.

מחקר אוקיינוגרפי (חקר הים) ולימנולוגי (חקר האגמים והמים המתוקים) בוצע במדינת ישראל על-ידי גופים שונים רבים. במסגרת המכון הגיאולוגי, המופעל על-ידי משרד הפיתוח, פועלת יחידה העוסקת בגיאולוגיה ימית. במשרד החקלאות קיימות שתי תחנות לחקר הדיג והמדגה, וברשות הנמלים קיימת יחידה לסקר חופים וגישות. גם במסגרת משרד הבטחון בוצעו מחקרים אוקיינוגרפיים שונים. תה"ל ו"מקורות" עוסקות בנפרד בחקר האגמים והמים המתוקים, ונעזרות לשם כך בחוקרים הנמנים על תקניהם, בחוקרים בודדים, במוסדות אקדמיים ובחברות ממשלתיות.

בביקורי בצרפת ביולי 1964 קיימתי שיחות עם ראש ממשלת צרפת מר פומפידו ועם שר המדע מר פאלבסקי, אשר בעקבותיהן ביקרו משלחת צרפתית רמת-הדרג בישראל ומשלחת ישראלית בצרפת. בביקורים אלה הוסכם על שורה ארוכה של מיבצעים משותפים והחלפת ידע בין שתי המדינות בנושא האוקיינוגרפיה. שיתוף זה, שסידורתי הונחו במגעים אלה, בינתיים מתבצע ותקוותי שיביא תועלת.

ביולי 1964 מינתה המועצה הלאומית למחקר ולפיתוח שליח משרד ראש הממשלה ועדה לאוקיינוגרפיה ולימנולוגיה בראשותו של פרופ' משה שילה מבית-הספר לרפואה של האוניברסיטה העברית. במאי 1965 צורפה לוועדה נציגות האקדמיה הלאומית למדעים. על הוועדה הוטל ללמוד באורח יסודי את צורכי המחקר האוקיינוגרפי והלימנולוגי שבמשרדי הממשלה ובגופים ציבוריים אחרים, להכיר את מצבן ופעילותן של יחידות המחקר הפועלות כיום בארץ, ולהציע הכנית כוללת להגשמת הצרכים והמטרות של מחקר הימים והאגמים בישראל.

לאחר סקר מקיף הגישה הוועדה את מסקנותיה באוגוסט 1965. הוועדה באה בין השאר לידי המסקנה שיש להקים בכל הדחופות מינהל מרוכז למערכת המחקר האוקיינוגרפי והלי-

חוברת י"ז, ישיבה קמ"ה
— שאילתות ותשובות (וילנר, אשכול, לוי, בנטוב) —

המשרדים הנוגעים בדבר פעלו בידון בתום לב — במסגרת המדיניות הכללית לעידוד הספנות הישראלית לצורותיה השונות.

מסקנה אחרת של ועדת הכספים קובעת: "מסתבר שלא היה ידוע מראש על עסקותיה הבלתימבוססות של מר הלוי ומצבו הכספי הבלתי תקין". ועוד קובעת החקירה כי היא לא הוטעה על ידי משרדי הממשלה בענין קשריו של מר הלוי.

22. תלונת החברה הקבלנית רובינשטיין ושות' על התערבות מצד משרד השיכון חברי הכנסת ד. לוי שאל את שר השיכון ביום כ"ט בטבת תשכ"ז (11 בינואר 1967):

בעקבות טענותיו של חברי הכנסת מ. שטרן בדבר היחסים בין "רסקו" ומשרד השיכון, נתפרסם בעתון "מעריב" מכתב למערכת, מאת רובינשטיין ושות' חברה קבלנית בע"מ, כלהלן:

"יחסים" מעין אלו אינם נחלת "רסקו" בלבד וחברתנו טעמה אף היא מקצת מיחסו של משרד השיכון, שרצה לחנוק באיבה יומה פרטית ובלתי תלויה, כשלא ניתנה לו האפשרות לפרוש כנפיו ולקחת תחת "חסותו" יומה זה.

בסוף 1961 כשהחילוננו לתכנן את שכונת "נאות רחל" על קרקע שלנו בחולון, ניסה משרד השיכון ללחוץ על חברתנו לשלוח במפעל זה באופן ישיר, או באמצעות אחת משלוחותיו, חוץ רמזים ברורים, שאם לא נשתפו, תופקע הקרקע ל"צורכי ציבור" וביצוע התכנית יופרע בכל מיני אמצעים העומדים לרשותם.

סירבנו, התחלנו בעבודה, ולמרות האיומים והאזהרות מצד משרד השיכון הקימנו שכונה הנחשבת לאחד ממפעלי הבניה הנאים והמוצלחים בארץ. אך על סירוב לשלוח את משרד השיכון נענשנו ועודנו נענשים עד היום על ידי אפליה לרעה מצד משרד השיכון, הרואה עצמו, על פי הודאתו, הוא כ"מתחרה בשוק" של חברתנו. זאת היא "התחרות" בין משרד ממשלתי בעל סמכויות ואפשרויות כמעט בלתי מוגבלות, לבין חברה פרטית התלויה במשרד זה.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:

א. האם ניסה משרד השיכון ללחוץ על החברה הנ"ל לשלוח במפעל הקמת שכונת "נאות רחל"?

ב. האם אי פעם ניסה או מנסה המשרד להיכנס בשותפות עם חברות קבלניות?

ג. אם כן, מה הם שיקולי הרעות של המשרד בקביעת מדיניות כזאת?

ד. האם נאמר פעם בשם משרד השיכון שמשרד זה מהנה "מתחרה בשוק" עם חברות קבלניות לבניין?

ה. האם רואה משרד השיכון עצמו כמתחרה כזה?

ו. האם בדעת משרד לעזור לחברות השיכון השונות ולסייע בידן ולשתף שיתוף פעולה נאות עמן על מנת למנוע התמטטות של חברות הנשענות על השקעות וכספים של משקיעים רבים מן הארץ ומחוץ לארץ?

שר השיכון מ. בנטוב:

א. משרד השיכון לא ניסה ללחוץ על חברת רובינשטיין לשלוח במפעל הקמת שכונת "נאות רחל". הנכון הוא כי בתחילת שנת 1961 הועלתה הצעה מטעם החברה היוזמת ומצד הרשות המקומית בדבר שיתוף משרד השיכון בפיתוח השכונה הנקראת כעת "נאות רחל". המשרד הסכים לפתוח

הלוי. על פי ידיעות אלו נתן ד"ר דינשטיין, שכיהן בזמנו כמנהל מחלקת מטבעי החוץ במשרד האוצר, למר אייזיק וולפסון המלצה למתן הלוואות בסך 3 מיליון דולר ל"סומרפין" והסכים תמורת זה לוותר על משכנתה ראשונה על המיכלית "אורורה", שהיתה רשומה לזכותה של המדינה, וזה למרות שלא בוטלו כל הערבויות של המדינה על מיכלית זאת.

כן מסתבר מידיעות אלו, כי ד"ר דינשטיין היה לא פעם אורחו של מר הלוי בזמנו ויחד עם פקידים ואנשי ציבור אחרים גם בעיר הספרדית ברצלונה במשך חמישה ימים, עת הושקה שם אוניה אחרת של חברת "סומרפין".

כן פורסם, ש"סומרפין ישראל בע"מ" ייסדה חברה לתובלת פוספטים מן הנגב — שאמנם לא הופעלה מעולם — כשהרשמת החברה מופיע ד"ר דינשטיין כמנהלה הכללי.

אי לזאת הנני לשאול את כבוד ראש הממשלה ושר הבטחון:

1. הידיעות לכבודו הידיעות הנ"ל שפורסמו בעתונים שונים בארץ?

2. אם לא — האם מוכן כבודו להתעניין בעובדות הנ"ל ולמסור על תוצאת התעניינות זו?

3. אם כן — הנכונות הידיעות הנ"ל?

4. אם נכונות הן — אילו מסקנות הסיק כבוד ראש הממשלה ושר הבטחון?

ראשי הממשלה ושרי הבטחון ל. אשכול:

הידיעות, שהשאלתה מבוססת עליהן, ידועות לי. העובדות לאמיתן אלו הן:

א. הטיפול במתן הלוואה לחברת "סומרפין" על ידי בנק אנגלופורטוגי — שהוא בבעלות מר וולפסון — נעשה באוצר בדרך הרגילה והמקובלת. ד"ר דינשטיין, שהיה אז המפקח על מטבעי חוץ, טיפל בענין זה במסגרת תפקידו. החלטת הבטחונות שנבעה מן העיסקה האמורה בין הבנק לבין חברת "סומרפין" נעשתה באישור ועדת הכספים של הכנסת ובמסגרת המדיניות שנקטה הממשלה לעידוד הספנות. משרד האוצר המליץ על ויתור על המשכנתה הראשונה תמורת מזומנים ובטחונות אחרים שהניחו דעתו.

ב. ד"ר דינשטיין השתתף בטקס השקת אניה של חברת "סומרפין" בספרד. השתתפות זו היתה ברומנית לשליחות שהוטלה על ד"ר דינשטיין מטעם המדינה בספרד. הוצאותיו כוסו על ידי המדינה.

ג. חברת הפוספטים בנגב הקימה יחד עם "סומרפין" חברה משותפת בחלקים שווים, שמטרתה היתה לאפשר יצוא פוספטים למזרח הרחוק על ידי הובלתם במחירים נמוכים מן המקובל או. הצדדים קבעו את ד"ר דינשטיין כבורר יחיד ביניהם למקרה סכסוכים, ולשם כך הוקצתה לו מניית בורר עם סמכויות כחבר דירקטוריון וכזיויות הצבעה לשם קבלת הכרעות למקרה שהצדדים יגיעו לבוררות לפניו. בוררותו מעולם לא נתבקשה, ולכן כמוכרן לא לקח חלק בכל צורה שהיא בניהול עניני החברה.

לאור האמור לעיל יבין השואל שד"ר דינשטיין פעל בהתאם לכללים המקובלים.

לשואל הנכבד ודאי ידוע כי בשבועות האחרונים דנה ועדת הכספים של הכנסת בנושא חברת "סומרפין" ובאה לכלל מסקנות בידון. מסקנות אלה קובעות בין השאר: "לחברה 'סומרפין' לא הוענקה עדיפות במתן ערבויות מטעם המדינה על פני גורמי ספנות אחרים; הבטחונות הנגדיים שקיבלה המדינה היו בהתאם לנוהגים הקיימים.

עלידי אפליה מצד משרד השיכון. בסיום נאמר: "זהו ה"התחרות" בין משרד ממשלתי בעל סמכויות ואפשרויות כמעט בלתי-מגבלות לבין חברה פרטית התלויה במשרד זה". משום חומרת הגילויים הנ"ל אבקש את השר להשיבני:

1. מדוע ביקש משרד השיכון להתערב ולהשתתף במפעל הבניה של חברת רובינשטיין ושות' בחולון?
2. מה האמת באשמה שמשרד השיכון ביקש "לחנוק באיבה את היוזמה הפרטית הנ"ל כשלא ניתנה לו האפשרות לפרוש כנפיו ולקחת תחת "חסותו" יזמה זו?
3. האם נכון הדבר כי משרד השיכון נקט לשון אימים ואזהרות?
4. באילו חברות פרטיות שותף משרד השיכון?
5. לשם מה מקיים המשרד שותפויות כאלו?

שר-השיכון מ. בנטוב:

זה עתה נתתי תשובה לשאלתה של חברה-הכנסת דניאל לוי על נושא דומה.

24. משרד השיכון ומפעלי בתים טרומיים
חברה-הכנסת א. אבנרי שאל את שר השיכון ביום כ"ב בטבת תשכ"ז (4 בינואר 1967):

בידיעה שהופיעה ב"הארץ" של יום ג', 3 בינואר 1967, נמסר כי משרד השיכון עומד לרכוש את מפעל הבתים הטרומיים בכרמיאל לאחר שבבעלי המפעל איימו בתביעה נגד המשרד על הפרות חוזה. בהמשך הידיעה נמסר כי המשרד ירכוש שני מפעלי בניה טרומיים נוספים, ביניה וכן את בית-החרושת של יובל-גד.

שאלותי הן:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. אם היא נכונה —

א. מה הניע את משרד השיכון להסכים לרכישת המפעל או המפעלים?
ב. מי יפעיל את המפעלים?

שר-השיכון מ. בנטוב:

1. הידיעה אינה נכונה.

משרד השיכון עודד, בעת הגיאות בפעולות הבנין בארץ הקמת בתי-חרושת למבנים טרומיים באזורי פיתוח, מאחר שראה במפעלים אלה מספר יתרונות (זירוז תהליך הבניה, תיעוש ענף הבניה, יתרונות מבחינת טיב והוצאות אחזקה).

על מנת לעודד הקמת המפעלים עשה משרד השיכון הסכמים, לפיהם הטיח לרכוש מדי שנה בשנה מספר מכוניות של בתים טרומיים לצורכי בנייתו. המחיר לרכישת המוצרים נקבע באותה עת בהצמדה למחיר הבניה הקונבנציונאלית הצמוד למדד הוצאות הבניה. כאמור נעשו הסכמים בתקופת הגיאות בבניה, דבר שהשפיע על שיעור המחירים שנקבעו. לאור השינוי שחל בשוק הבניה והזולה מסויימת שחלה כתוצאה מכך, מצא משרד השיכון לנכון, בסוף 1965, לפתוח במשא"ומתן עם המפעלים הנדונים במגמה לשנות במידה מסויימת את מחירי היחידות שעליהם היו מבוססים ההסכמים אחר. משא"ומתן זה הוא אשר גרם לעיכוב בהוצאה שוטפת של ההזמנות המבוססות על ההסכמים.

לגבי הפרטים שנכללו בכתבה בדבר שיחות על שינויים בבעלות המפעלים, הרי משרד השיכון משמש בשיחות כגון אלה, במידה שהן מתקיימות, כמתווך בלבד, ואין בדעתו לקנות

במשא"ומתן, בהנחה שחלק מן הדירות בשכונה יהיו מיועדות לשיכונים סוציאליים אשר הדאגה להם היא בתחום פעולתו של משרד השיכון (עולים, ווגות צעירים, חוסכי מח"ל). המשא"ומתן לא הגיע לשלב מעשי, כי הצעות החברה לא התאימו לצורכי המשרד ואת השכונה פיתחה החברה עצמה.

אין זה תואם את האמת כי הושמעו אימים או אזהרות כלפי החברה וכי אי-פעם היתה הכוונה להפקיע את השטח או להפריע לחברה בדרך כלשהי בפיתוח השכונה.

(ב) כידוע, הקים משרד השיכון באישור הממשלה, לפני מספר שנים, חברה ממשלתית שהיא זרוע ביצוע של משרד השיכון, לייזום שיכונים והקמתם על בסיס כלכלי, ללא כספי התקציב או תוך שימוש מצונצם בלבד בכספי התקציב. חברה זו נכנסה לעתים לשותפויות עם חברות שיכון וקבלנים לשם ביצוע משותף של תכניות שיכון החיוניות במקומות שונים.

(ג) התקשרויות אלו נעשו בעיקר באותם מקרים של-שותו של הקבלן עמד שטח קרקע, אשר בו היה משרד השיכון מעוניין לצורך ביצוע פרוגרמת השיכון שלו. לאחרונה החלי-טה החברה הממשלתית להיכנס להתקשרויות מסוג זה על בסיס מכריזים.

(ד) לא ידוע לי כי נאמר אי-פעם מפי מישוהו ממשד השיכון שהמשרד הוא מתחרה לבניה הפרטית. להיפך, אמרתי בפירוש שמשרד השיכון אינו מתחרה מסחרי לגבי שום גורם, אך לדעתי מותר לממשלה לקיים גם גופים כלכליים שיתחרו בשוק עם גופים כלכליים אחרים.

(ה) אין המשרד רואה את עצמו כמתחרה לשוק הבניה הפרטית אלא כגוף ממלכתי האחראי על ההכונה והתיאום של הבניה בארץ לקידום כלכלת המדינה ובהתאם למדיניות הממשלה בנידון. המשרד אינו מבצע עבודות בניה בעצמו אלא מוסר את כל הבניה שלו לקבלנים פרטיים לביצוע, על-פי התקנות של ועדת המכרזים הממשלתית.

(ו) בעבר וכן בהווה ובעתיד שיתף וישתף משרד השיכון פעולה עם חברות שיכון למיניהן ועם ציבור הקבלנים בארץ, לצורך ביצוע משימותיה. עם זאת יש לציין כי השיקול לשיתוף-פעולה זה הוא להבטחת הבניה הזולה בארץ לטובת המשתכן לביצוע מדיניות השיכון בארץ, ואין המשרד רואה עצמו כאחראי לפעולות הצלה של חברות, העומדות על סף התמוטטות, במידה שהדבר סותר את מדיניות השיכון בכללותה.

23. משרד השיכון והקמת שכונת "נאות רחל"

חברה-הכנסת י. תמיר שאל את שר השיכון ביום ח' בשבט תשכ"ז (19 בינואר 1967):

חברת א. רובינשטיין ושות', חברה קבלנית בעלת ותק שבנתה את "נאות רחל" בחולון ומפעלי בנין שונים, פרסמה ב"ידיעות אחרונות" מיום 15 בינואר 1967: "בסוף 1961, כשהחליטנו לחבן את שכונת "נאות רחל" על קרקע שלנו בחולון, ניסה משרד השיכון ללחוץ על חברתנו לשתף במפעל זה באופן ישיר או באמצעות אחת משלוותותיה. זאת מתוך רמזים ברורים שאם לא נשתפו — תופקע הקרקע ל"צורכי ציבור" וביצוע התכנית יופרע בכל מיני אמצעים העומדים לרשותו. התחלנו בכל זאת בעבודה ולמרות האיומים והאזהרות מצד משרד השיכון, הקיימונו שכונה הנחשבת לאחד ממפעלי הבניה הנאים והמצליחים בארץ. על סירובנו לשחק את משרד השיכון נענשנו ועודנו נענשים עד היום

החמירה בעיית משכנות העוני ואף אירעו מקרים של הת-
מוטטות מבנים בשכונות אלו.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

א. מהו לפי ההערכה, מספר משכנות העוני ובאיוה
מקומות הם מרוכזים?

ב. האם קיימת תכנית רב-שנתית לחיסול משכנות
העוני — ואם כן — מה הם עיקרי תכנית זו?

ג. מהי התכנית לחיסול משכנות העוני לשנה הקרובה?

שר-השיכון מ. בנטוב:

א. המספר הכולל של יחידות הדירור — בתת-סטנדרט
מכל הסוגים — הקיימות בארץ נאמד ב־120,000 לערך
בראשית 1966.

יחידות דירור אלו מתחלקות כלהלן:

1. 70 עד 80 שכונות, גושי בתים או ריכוזים אחרים
המוגדרים כמשכנות עוני והקיימים עוד מלפני קום המדינה.
2. 35 עד 40 ריכוזי דירות תת-סטנדרטיות שנבנו
במסגרת שיכוני עולים בשנים הראשונות לאחר קום המדינה.
3. דירות תת-סטנדרטיות בהתיישבות התקלאית.

משכנות העוני ודירות תת-סטנדרטיות מרוכזים בחלקם
הגדול בתחומי שלוש הערים הגדולות ובחלקם בערי השדה,
בעיירות פיתוח, במושבות החתיקות ובהתיישבות העובדת.

ב. מינרית ועדה מיוחדת שמתפקידה להציע תכנית עשר
שנים לחיסול משכנות העוני. ועדה זו החליטה על עריכת
סקר ארצי, ביחד עם הרשות לבינוי ופינוי, שישמש בסיס
לתכנית עשר השנים ולפעולות הרשות. סקר משכנות העוני
נמצא בשלב ביצוע וסיכומיו יתקבלו בעוד שלושה חודשים
לערך.

ג. עד לגיבוש התכנית הרב-שנתית לחיסול משכנות
העוני מבוצעות בינתיים כמה תכניות לפתרון הבעיות הדור-
פות ביותר. התכנית לחיסולם ולשיקומם של משכנות העוני
לשנה הקרובה, כפי שסוכמה בהצעת התקציב לשנת 1967/68,
היא כלהלן:

1. שיכון 3,730 משפחות בדירות מבניה חדשה.
2. ביצוע שיפוצים בבתים קיימים וכן מתן הלתאות
לקניית דירות מתאימות בשוק הדירות החופשי — אשר
יפתרו כיתר את בעיית שיכון של 2,000 משפחות נוספות
הגרות עכשיו בשיכוני עוני.
3. תוספת 2,500 חדרים להקלת הנאי צפיפות למשפחות
מרבובות-ילדים.
4. הרחבות שיפוצים ב־3,100 בתים תת-סטנדרטיים או
בעלי צפיפות גדולה במושבי עולים.
5. בניה ושיפוץ של 1,500 יחידות דירור תת-סטנדרטי
ויחידות חדשות במשקים קיבוציים (בכלל זה בניה בטחונית
בישובי ספר).

ביחד, התכניות הנ"ל מאפשרות להחליף דירור תת-סטנ-
דרטי של כ־12,000 משפחות בשיכון מחקבל על הדעת.
בצורה דומה ובמסגרת המיבצעים שהתחילו בשנת התקציב
הנוכחית נוכל להגיע להבטחת דירות מתאימות ל־15,000
(בערך) שוכני דירות פגומות ותת-סטנדרטיות אחרות.

27. הצפת המושבים שתולים וביית שקמה
בימות הגשמים ואמצעים למניעתה

חבר-הכנסת פ. זוארץ שאל את שר השיכון ביום
כ"ט בטבת תשכ"ז (11 בינואר 1967):

ימי גשמי הברכה שפקדו את הארץ בשבועות האחרונים

שום מפעל טרומי. המשרד-המסחרי בנידון טרם הושלם
ועל כן אין מקום בשלב זה להוסיף פרטים.

25. הנחות בשכר הדירה לסוגים מיוחדים
של דיירי "עמידר"

חבר-הכנסת ר. ארזי שאל את שר השיכון ביום
כ"ד בטבת תשכ"ז (6 בינואר 1967):

לאחר ההעלאות האחרונות בשכר הדירה נשמעה בציבור
ובעיקר בקרב העולים החדשים התביעה למתן הנחות בשכר
הדירה לדיירי "עמידר" ובפרט למשפחות של עולים, שנפגעו
מן האבטלה.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה הם המקרים שניתנות הנחות על-ידי "עמידר"
משכר דירה?

2. האם נקבעו הנחות נוספות בשכר דירה למשפחות
מרובות-ילדים ולמובטלים, ואם כן — מהו שיעור ההנחות
האלו?

שר-השיכון מ. בנטוב:

1. המקרים שניתנות הנחות על-ידי חברת "עמידר"
בדמי השכירות הם:

מקבלי קצבת סעד — פטורים מתשלום שכר-דירה, ומשרד
הסעד משלם בעדם שכר נומינאלי נמוך.

מקבלי סעד חלקי — מקבלים עד ל-50% הנחה משכר-
דירה.

מקבלי קצבה מן המוסד לביטוח לאומי — מקבלים הנחה
עד 75% במקרים מסויימים.

עולים חדשים — הנחה בשיעור של 30% בשנה הראשונה
לעלייתם ארצה ו־15% בשנה השניה.

משפחות שכולות — הנחה בשיעור של 50%.

נפגעי הנאצים ונכי מלחמת השחרור — הנחה בהתאם
לאחוזי נכותם.

משפחות מרבובות-ילדים (מעל לשישה ילדים) — הנחה
בשיעור 20%.

2. הנחות נוספות בשכר-דירה למשפחות מרבובות-ילדים
למובטלים נקבעו על-ידי חברת "עמידר" ביום 22 בנובמבר
1966, והן ניתנות רטרואקטיבית החל מתאריך 1 ביולי 1966 —
היינו מיום העלאת שכר הדירה.

ואלו ההנחות: למשפחה בת 6 נפשות — 20% הנחה;
למשפחה בת 7—8 נפשות — 30% הנחה; למשפחה בת 9
נפשות — 40% הנחה; למשפחה בת 10 נפשות — 50% הנחה.

דיירי שהם בעלי הכנסה נמוכה, עקב היותם מועסקים
בעבודות יזומות או עקב היותם מובטלים, זכאים להנחה של
50% מדמי השכירות במלואם. הנחה זו ניתנה לתקופה של
שלושה חודשים מראש, ואם בתום התקופה יוסיפו דיירים
אלו להיות מועסקים בעבודות יזומות או יהיו מובטלים,
תחודש ההנחה זו כל פעם לשלושה חודשים. הנהגים מן ההנחה
החדשה של 50% משלמים עתה שכר דירה נמוך יותר מש-
שילמו קודם-לכן לפני העלאת שכר הדירה הכללי בשיכוני
"עמידר".

26. תכניות לחיסול משכנות העוני

חבר-הכנסת ר. ארזי שאל את שר השיכון ביום
כ"ד בטבת תשכ"ז (6 בינואר 1967):

בזמן האחרון, לרגל הגשמים המרובים והשטפונות,

ש"ר-השיכון מ. בנטוב:

1. הידיעה אינה נכונה.
2. קיימים שישה בתי-חרושת קבועים לבתים טרומיים וארבעה מפעלי שדה.
3. כל המפעלים הקבועים ממשיכים בייצור, נדחתה הפעלתם של שני בתי-החרושת הנוספים אשר טרם התחילו בייצור. מפעלי השדה עובדים על בסיס מכרזים, דוגמת הבניה הקונבנציונאלית, ואין התחייבות מיוחדת לגביהם מצד משרד השיכון.

4. פוטנציאל הייצור השנתי הכולל של המפעלים הקבועים הוא 3,000 — הפוטנציאל המקסימלי בעבודה בשתי משמרות עלול להגיע ל-4,000 יחידות. כוח הייצור של מפעלי שדה הוא כ-1,500 יחידות.

5. ייצור הבתים הטרומיים בשנת 1966 הסתכם ב-1,300 יחידות במפעלים הקבועים (שני מפעלים היו בשלב הרצה) וכ-1,000 יחידות במפעלי שדה.

6. התחייבות משרד השיכון לגבי בתי-החרושת הקבורים עיס הפעילים כיום הוא — 2,300 יחידות, ולגבי שני המפעלים, שהפעלתם נדחתה — 1,350 יחידות לשנה (אפשרות הייצור בשנת הרצה היא כ-600 יחידות).

7. קיימת מגמה למלא את ההתחייבויות של משרד השיכון לגבי המפעלים הקבועים הפעילים כיום ולדחות את הפעלתם של שני המפעלים שטרם התחילו בייצור.

29. חיסול משכנות העוני בתל-אביב

חברת-הכנסת פ. זוארץ שאל את ש"ר השיכון ביום ט"ז בטבת תשכ"ז (29 בדצמבר 1966):

מדי שנה בשנה בעונות הגשמים טובלים משכנות העוני מהצפות כתוצאה מהשטפונות ומטרדות רבות.

תושבי שכונות העוני בתל-אביב טוענים שזה מכבר הובטח להם חיסול משכנות העוני וטרם קיימה ההבטחה.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

א. הנכונה העובדה דלעיל?

ב. אם כן — מה בדעתך לעשות לפתרון בעיית משכנות העוני?

ש"ר-השיכון מ. בנטוב:

א. העובדה של קיום משכנות עוני בתל-אביב ושל תנאי המגורים הקשים השוררים בחלק מהם, בעיקר בחודשי החורף, ידועה לי.

ב. חיסול הדרגתי של משכנות העוני בארץ כולה ובתל-אביב בתוך זה, הוא חלק של מדיניות הממשלה, ובעקבותיה אף נחקק ביוזמת הממשלה החוק לבינוי ופינוי משכנות עוני, המיועד לשמש מכשיר לייעול-יתר בפעולה זו. פעולת חיסול משכנות העוני היא פעולה שתבוצע במסגרת רב-שנתית ובהדרגה, מאחר שהיא כרוכה באמצעים כספיים רבים ביותר וכן בהסדרים חוקיים ואירגוניים.

פעולת חיסול משכנות עוני בתל-אביב החלה עוד בשנת 1961 באמצעות החברה המשותפת לעיריה ולמשרד השיכון, חברת "חלמיש". משרד השיכון בנה עד כה בתל-אביב, באמצעות חברה זו, 822 יחידות דיור, שכבר שוכנו בהן מפוני משכנות עוני, 570 יחידות למטרה זאת נמצאות בשלבי גמר, מלבד זאת ניתן דיור חלוף ל-483 מפוני משכנות עוני — ביחד כ-2,000 השתכנויות חדשות. כן שוכנו מחדש 1,800 מפונים עלידי חברת מנשיה בתל-אביב.

נהפכו לימי חרדה לתושבי המושבים שתולים ובית שקמה בנגב הצפוני. בתים הוצפו וגיוזוקו, בעלי חיים מתו ויבולים הלכו לאיבוד. תלמידים רבים לא יכלו להגיע למקום לימודיהם בבית-הספר באזור, ורק בעזרת מתנדבים, אנשי צבא ואזרחים, שסיכנו את עצמם כדי לחלץ נשים וטף, נמנעו אסונות בנפש.

גם לפני שנתיים קרה כדבר הזה. מושב בית שקמה הוצף והסוכנות היהודית נאלצה לפצות את המתגוררים — ובצדק — בסכומים לא-מבוטלים.

אני מתכבד לשאול את כבוד השר:

מה חושב משרד השיכון לעשות כדי להקדים רפואה למכה למען יוכלו גם אנשי המושבים הנ"ל לשמח בבוא הגשמים, ולא תהיה שמחתם מהולה בחרדה ופחד?

ש"ר-השיכון מ. בנטוב:

1. סדרי בטיחות מפני שטפונות אינם בתחום פעולותיו של משרד השיכון. עם זאת ידוע לי כי הממונים על כך מטעם מחלקת עבודות ציבוריות סיירו לאחרונה בסביבות שני המושבים כדי לעמוד על מידת הנוק ועל הפעולה הדרושה למניעתו בעתיד. כן הוחלט על ביצוע סידורי ניקוז למניעת נזקים משטפונות בעתיד. משרד השיכון אף הסכים, אף-על-פי שאין הדבר בתחום פעולתו הישירה, להשתתף בסידורים מסויימים בקשר לכך.

2. מתפקידו של משרד השיכון לדאוג לבניית שיכונים בהתיישבות החקלאית. לאחרונה מפעיל המשרד מיבצע של הרחבת הבתים במושבים עלידי חוספת חדרים ושיפוצם הכללי. שני המושבים הנ"ל זכאים ליהנות מפעולה זו אם יש בהם משפחות המעונינות בכך. עם זאת יש לציין כי בסיוור הנזכר נתברר כי בתי המגורים במושבים לא נפגעו כתוצאה מן השטפונות והגשמים.

28. התחייבויותיו של משרד השיכון כלפי בתי-החרושת לבתים טרומיים

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את ש"ר השיכון ביום כ"ט בטבת תשכ"ז (11 בינואר 1967):

בעונות פורסם במשרד השיכון עומד לרכוש את בתי-החרושת לבתים טרומיים בכרמיאל ולפצות את בעלי בתי-החרושת האחרים לבתים טרומיים, נוכח חוסר היכולת של משרד השיכון לקיים את התחייבויותיו לרכוש את מספר הבתים הטרומיים שהוסכם עליהם.

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הידיעה הזאת נכונה?
2. מהו מספר בתי-החרושת לבתים טרומיים הקיימים במדינה?
3. כמה בתי-חרושת ממשיכים כיום בייצור, כמה הפסיקו את הייצור וכמה טרם התחילו בייצור?
4. מהו פוטנציאל הייצור השנתי של כל בתי-החרושת?
5. בכמה הסתכם ייצור הבתים הטרומיים בשנת 1966?
6. כמה בתים טרומיים התחייב משרד השיכון לרכוש בשנת 1967?

7. האם קיימת מגמה במשרד השיכון להעדיף בשנת 1967, בגלל התחייבויותיו לבעלי בתי-החרושת, בניית בתים טרומיים, או, נוכח מצב העבודה החמור בקרב פועלי הבנין, את הבניה הרגילה?

כן העמידה הממשלה לרשות החברה כמאה דונם משטח התעשיה בבאר-שבע במחיר סמלי.

בעתונות התפרסם כי בשנת הכספים 1965/66 הפסידה החברה הנ"ל סך כמיליון וחצי לירות.

אי לכך אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה כי החברה הנ"ל סבלה הפסד כנ"ל?
2. אם כן — מה המסקנה שהסיק משרד הפיתוח לגבי המשך פעולת החברה?

סגן שר הפיתוח י. שערי:

ההקדמה של חבר-הכנסת ש. ז. אברמוב לשאלתה הנ"ל לוקה באי-דיוקים ורצוני להבהיר:

- (א) בידי מפעלי תובלה 45 דונמים קרקע, אשר קיבלו בחכירה באותם התנאים ככל יתר החברות באזור הנגב.
- (ב) פרט 12-1 משאיות אשר רכשה החברה ב־1953 (עם ייסודה), בלי מכס, ואשר כולם הופחתו כבר, לא קיבלה "מפעלי תובלה" תנאים מיוחדים לרכישת משאיות או ציוד אחר. אשר לעצם השאלתה:

(1) נכונה העובדה שהחברה סבלה הפסד כנ"ל בסך 1.5 מיליון לירות ב־1965/66, ואילו במחצית שנת 1966/67 הגיעה לגרעון של 888 אלף לירות. אם כי ליצירת הפסד זה תרמה גם מדיניות המחירים, אין אני סבור שיש הצדקה לשיעורו. אין משרד הפיתוח מוכן להשלים עם מצב זה.

(2) "מפעלי תובלה" מילאו מאז ייסודם תפקיד בעל חשיבות ראשונית בהובלת המחצבים. בינתיים השתנו תנאי ההובלה בארץ הן מבחינת אורך הקווים, התפתחות הרכבת, סדרי האחסון והטעינה בנמלים, גידול רב במשק המשאיות הכללי בארץ וכו'. משרד הפיתוח הקים ועדה מיוחדת לבדיקת מכלול בעיות הובלת המחצבים וכן לבדיקת האפשרות של שימוש בשיטות חדשות ובעיקר להוזלת הוצאות ההובלה המהות מרכיב בעל משקל גדול במחיר המחצבים.

מספר המשאיות של החברה נמצא בירידה. בעוד שבשנת 1961/62 הגיעו לשיא של 128 משאיות, יגיע מספרן השנה ל־100, וזאת בגלל אי-חידוש מכון של צי הרכב. באותו הזמן עלה מספר העובדים מ־280 בשנת 1961/62 ל־340 בשנת 1965/66. השנה יגיע מספר העובדים ל־270.

הוקטן אורך קווי ההובלה במשאיות, נוכח הארכת קו הרכבת עד דימונה. דבר זה משפיע בהפחתה של 8% של טון-קילומטרים בהובלת הפוספטים צפונה. בשנת 1968 הגיעה הרכבת לאורון, דרך צפע, ולזה השפעה מכרעת בהקטנת ההובלה של פוספטים ואשלג במשאיות. גם הפעלת נמל אשדוד, כנמל עיקרי ליצוא מחצבים, מקצרת את הקווים.

בשנת התקציב 1966/67 הצע החברה תובלת 180 מיליון טון-קילומטר, לעומת 190 מיליון טון-קילומטר בשנת התקציב הקודמת.

"מפעלי תובלה" חייבים להתאים עצמם למציאות חדשה זו, ובראש ובראשונה עלי-די בוק בית פנימי. משרד הפיתוח עשה בכיוון זה מספר צעדים: (א) שוחרר מנהל החברה ובמקומו מונה מנהל חדש; (ב) מונחה ועדת ייעול שהמליצה על: (1) חסכוניות בהוצאות הארגוניות; (2) ייעול עבודת המוסד; (3) רביזיה של מבנה השכר והתוספות; (4) ניצול יעיל יותר של הרכב.

לאחר שאמצעים אלה יעמדו במבחן, נוכל להסיק מסקנות לגבי פעולת החברה, בהתאם להתפתחות הכללית של משק התובלה ושיטות התובלה בארץ.

בזמן האחרון נחתם הסכם חדש עם עיריית תל-אביב וחברת "חלמיש" המשותפת לבניית 4,400 יחידות דיור בתל-אביב למטרה האמורה במשך ארבע שנים. מזה יבנו בתקציב 1967/68 כ־1,400 יחידות חדשות ו־600 משפחות נוספות יושכנו באמצעות דיור חלוף — כלומר בדירות מוכנות הנמצאות בשוק החופשי.

ג. עיריית תל-אביב היא הקובעת את העדיפויות ביחס לפינוי יריי משכנות העוני בשכונות השונות של תל-אביב-יפו.

30. סיבת התמוטטות הגג באגף החדש של בית-הספר התיכון באשדוד

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר השיכון ביום כ"ט בטבת תשכ"ז (11 בינואר 1967):

1. מי הקים את האגף החדש ליד בית-הספר התיכון הכללי באשדוד, שהתמוטט לאחרונה?
2. האם נערכה חקירה לגבי סיבת התמוטטות הבנין?
3. אם נערכה חקירה — מה היו מסקנות החוקרים?
4. האם נוהגים מומחי משרד השיכון לבדוק מיבנים ציבוריים כגון בתי-ספר, משרדים ממשלתיים וכו' לפני תחילת השימוש בהם?

שר-השיכון מ. בנטוב:

(1) האגף החדש בבית-הספר התיכון באשדוד עמד בבניה על-פי הוונת משרד השיכון, במסגרת פעולת המשרד להקמת מוסדות ציבור לשכונות המוקמות על-ידי המשרד.

פעולת הקמת בתי-ספר במסגרת זו מתואמת עם משרד החינוך ועם הרשויות המקומיות, ומבוצעת על-ידי קבלנים על-פי חוזה ובפיקוחו הטכני של משרד השיכון.

העבודה בוצעה על-ידי קבלן בניה מוכר ונמסרה לו בהתאם לנוהלים הקיימים במשרד, באשר למסירת עבודות לקבלנים.

(2) מיד עם קבלת הידיעה על התמוטטות הגג באגף של בית-הספר באשדוד מיניתי ועדה בהרכב הבא: פרופ' רחל שלון — ראש התחנה לחקר הבניה בטכניון ויושב-ראש הוועדה, מר יעקב בן-סירא — אינזינר, מהנדס עיריית תל-אביב לשעבר, מר בן-ציון מילמן — משנה למנהל הכללי של משרד השיכון ופרופ' אפרים שפירא — פרופסור לקונסטרוקציה בטכניון. על הוועדה הוטל לחקור את הסיבות והגורמים להתמוטטות הבנין. מסקנות הוועדה, שהוגשו השבוע, קובעות כי סיבת ההתמוטטות נבעה מטעות בחישובי העומס של הקונסטרוקציה של גגות האגף החדש.

(3) מהנדסי משרד השיכון בודקים כל מבנה לפני התחלת השימוש בו. במקרה הנדון הבדיקה טרם נעשתה מאחר שהבניה טרם הושלמה והמבנה החדש לא הועבר עדיין לידי המשרד ולא נמסר לשימוש.

31. הפסדים של "מפעלי תובלה בע"מ"

חבר-הכנסת ש. ז. אברמוב שאל את שר הפיתוח ביום כ"ג בכסלו תשכ"ז (6 בדצמבר 1966):

לפני כמה שנים הוקמה בעזרת הממשלה חברת תובלה בשם "מפעלי תובלה בע"מ" וממשלת ישראל מחזיקה בחברה זו כ־51% מכלל המניות וקרן איתור הקבוצות והי קבוצים מחזיקה ביתחיל המניות. החברה הנ"ל רכשה ציוד בתנאים נוחים ביותר אשר כמותם לא קיבלה חברה אחרת.

8. הקיימים ויכוחים בין משרד הפיתוח ובין משרדים ממשלתיים אחרים, או „מקור ממשלתי“ אחר (לפי העתון הנ"ל) — ביחס לכמות הגז וכדאיות המפעל בערד?

9. מה גורל ההתקשרות שנעשה בזמנו בין הממשלה או התשלובת המתוכננת בערד ובין קונים מחוץ לארץ על אספקת חומצה וזרחית או מוצר אחר של התשלובת הנ"ל? 10. הנגרמו הפסדים על-ידי אי-מילוי ההתחייבות הנ"ל והאם שולמו נזקים?

11. מתי יוכל כבוד השר להודיע על התחלת ביצוע התשלובת הנ"ל בערד או באשדוד, לפי איוז תכנית כספית וכלכלית ולפי איוז תהליך של ייצור?

סגן שר הפיתוח י. שער:

1. בשנה האחרונה לא התקיים דיון בפורום ממשלתי בדבר קביעת מקום חדש למפעלי חברת ערד.

2. עד כה לא הוכחו רורבות מספיקות במאגרי הגז שנתגלו בקרבת ערד בשביל אספקת הכמויות הדרושות לתשלובת למשך תקופה ארוכה. חברת „נפטא“ ממשיכה בחיפושים, ולדעתה יש סיכויים למצוא גז נוסף.

3. תשובתי לשאלה הקודמת ביחס לאי-היכולת לספק בתנאים הקיימים את הגז הדרוש לתשלובת הכימית אינה נמצאת בוויכוח. לא ידוע לי על מומחים הטוענים, כי אין כדאיות כלכלית בהקמת התשלובת הכימית בערד. לפי מיטב ידיעתי, השאלה היא רק גודל הרווח הצפוי במקום אחר לעומת גודלו בערד. מכאן השאלה היכן מידת הסיכון קטנה ביותר.

4. ההסכם בין הממשלה וחברת „נפטא“ הוא לרכישת 300 טון אקוויולנטים של גז. עד לסוף שנה זו תגמור חברת „נפטא“ לספק כמות זו. צרכניה העיקריים הם „מפעלי ים המלח“ ותושבי ערד. לפיכך, ההסכם הנ"ל אינו מהווה גורם בשאלת הדלק הדרוש לתשלובת.

5. עיין בתשובה לשאלה 3.

6 ו-7. אין חילוקי-דעות בין חברת „מדארה“ לבין הגורמים הישראליים שיש לייצר את החומצה הזרחית באמצעות חומצת מלח. תהליך ייצור זה מתחלק לשני שלבים עיקריים: (א) שלב ראשון: הפקת חומצת המלח; (ב) שלב שני: הפקת חומצה וזרחית.

לגבי השלב הראשון קיימים שני פתרונות טכנולוגיים. הראשון, הקרוי „אמן“, אשר פותח בזמנו על-ידי ד"ר אמן, והשני, „המצע הצף“, תהליך הנמצא בשימוש רחב בתעשיות שונות והותאם על-ידי השותף האמריקני במיוחד לצורכי התשלובת.

לגבי השלב השני ידוע ברצו זה רק פתרון טכנולוגי אחד, אשר פותח על-ידי תעשיות מחצבי ישראל וישמש את התשלובת.

השאלה, אם יש להשתמש בתהליך „אמן“ או בתהליך „המצע הצף“ המוזכרים לעיל נמצאת בדיון. ענין זה יוכרע בקרוב מתוך השוואת הנתונים הכלכליים של שני התהליכים הנוגעים לשלב א'.

8. אין חילוקי-דעות.

9. קיים חוזה למכירת חומצה וזרחית לגורם מחוץ לארץ. לפי שעה השגנו דחיית מועד האספקה לשנה, והיינו עד יגואר 1968.

10. מבחינה פורמלית החברה כבר הוקמה. מונה מנהל וצוות טכני העוסקים בכל ההכנות. אנו פועלים לפי העקרון,

32. התפטרותו של הפרופ' בן-תור מניהול המכון הגיאולוגי

חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר הפיתוח ביום ט' בטבת תשכ"ז (22 בדצמבר 1966):

העונות הודיעה שפרופסור בן-תור התפטר מניהול המכון הגיאולוגי בגלל התערבות יתר של משרד הפיתוח בביצוע תפקידו האקדמי.

כבוד השר מתבקש להשיבני:

1. האם הידיעה הזאת נכונה?

2. אם התשובה לשאלה 1 חיובית — מה טיב התערבות זו, סיבותיה ותועלתה?

סגן שר הפיתוח י. שער:

הידיעה אינה נכונה. אך כדי להסיר אי-בהירות ביחס לתפקיד המכון הגיאולוגי, עלי להעיר כי אין המכון הגיאולוגי מוסד להשכלה גבוהה המצווה על שמירת החופש האקדמי, אלא מוסד למחקר מדעי שימושי המהווה מחלקה במשרד הפיתוח והמחוייב לפעול בהתאם למדיניות הממשלה, צורכי משרדה ושל החברות העוסקות בניצול אוצרות הטבע, וכל זה על יסוד תכנית העבודה המוסכמת עם משרד הפיתוח. עם סיום תפקידו אנו מביעים לפרופסור בן-תור את מלוא הערכתנו על פעולתו כראש המכון במשך חמש-עשרה שנה ועל תרומתו החשובה מבחינה מדעית לפיתוח המחקר הגיאולוגי בארץ.

33. קביעת מקומה של התשלובת הכימית

חבר-הכנסת י. ספיר שאל את שר הפיתוח ביום כ' בטבת תשכ"ז (2 בינואר 1967):

בעתון „הארץ“ מיום 27 בדצמבר שנה זו נתפרסם על דיון בשינוי מקומה של התשלובת הכימית — אשדוד במקום ערד.

נא לענות על השאלות הבאות:

1. הנכונה הידיעה?

2. הנכונה הידיעה שבארות הגז בסביבת ערד אינן יכולות לספק את הגז הדרוש לתשלובת הנ"ל בנוסף למפעלים אשר בסביבה הנוקיים לגז זה?

3. הנכונה הידיעה כי קיימים חילוקי-דעות ביחס להנחה זו וכי יש מומחים הטוענים כי גם בלאו הכי אין כדאיות כלכלית בהקמת התשלובת בערד מחמת הוצאות ההובלה הגדולות של המוצרים המוגמרים?

4. מה גורל ההסכם שנעשה בין הממשלה וחברת „נפטא“ על רכישת כמויות גז — לאור הנחות אלו?

5. הנכונה הידיעה כי ללא אספקת גז מקומי והובלת דלק מאשדוד לערד בנוסף להוצאות הובלת המוצרים לאש-דוד — תהיה התכנית בלתי-כדאית בכלל?

6. הנכונה הידיעה שניציגי חברת „מדארה“ פיתחו תהליך חדש לייצור חומצה וזרחית השונה מן התהליך הישראלי ושכתוצאה מכך — אין לצפות להחלטות מיידיות ביחס לגורל המפעל וביחס לתהליך הייצור המשמש יסוד למפעל?

7. הנסתים הוויכוח, שהתנהל עוד לפני שנה ויותר, איוז מן התהליכים הוא הרצוי והכדאי — ובמה נסתים? ומה משמעותו לאור הוויכוח החדש, בהתאם לידיעה הנ"ל בעתון?

חוברת י"ז, ישיבה קמ"ה

— שאלות ותשובות (שערי, כהן-צידון); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת (לז, ליאור); חוק התקציב — לשנת 1967/68 (לז, קרגמן) —

בעקפיין סובסידיה בגבוהה מחירים נמוכים יותר בעד הובלת מחצבים ומטענים אחרים.

ה. המחיר המינימלי שעסק רגיל דומה היה גובה בעד טון-קילומטר של הובלה הוא תשע אגורות ולא שש אגורות בממוצע, כפי שזה נקבע בשביל החברה הנ"ל.

כבוד השר מתבקש להשיבני:

1. מה נכון ומה בלתי-נכון באמור לעיל?
2. מהו המחיר שכלכלן מומחה היה קובע להובלת טון-קילומטר בלי שהדבר יגרום הפסד למוביל?

סגן שר הפיתוח י. שערי:

1. הראיון שצוטט במבוא לשאלתה מוסר דברים לא כהחייבת ואף בניגוד לאמת. על המצב העובדתי בחברת "מפעלי תובלה בע"מ" ראה התשובה שנתתי היום לשאלתה של חברת-הכנסת אברמוב בנושא דומה.

2. מחיר ההובלה לטון-קילומטר אינו יכול להיות אחיד, בהיותו פונקציה של מרכיבים רבים, ביניהם אורך הקווים והיקף ההובלה. המחיר אינו נקבע רק על-ידי המציע, אלא גם על-ידי הביקוש. לטווח הקצר כדאי להוביל כל זמן שהמחיר עולה על ההוצאות המשתנות. לטווח ארוך צריך המחיר לכסות גם את ההוצאות הקבועות. בגלל מצב השוק קיימת כעת ירידה ניכרת במחירי ההובלה.

הנהלה חדשה של המפעל עושה מאמצים מרובים לייעול ולהקטנת ההוצאות. רק כך תוכל להבטיח את עתידה. עם הפעלת המחסנים ומיתקני הטעינה בתפוזות החד-שים באשדוד, תיתכן חתימת הסכמים לטווח ארוך, שיהייבו את המובילים ואת החברות המומינות כאחד.

ג. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה — חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 3), תשכ"ז—1967.

לדיון מוקדם — חוק לתיקון דיני המועצות המקומיות (מועדי ישיבות המועצה), תשכ"ז—1967 — הצעת חברת הכנסת חיים לנדאו.

ד. חוק התקציב לשנת 1967/68, תשכ"ז — 1967 (*)

(קריאה שניה)

שנת התקציב השוטפת ב־33 איש — דבר שהביא לחסכון ושל 300 אלף לירות.

למענק לרשויות המקומיות הוקצב סכום של 39 מיליון ל"י, לעומת 33 מיליון בשנת התקציב השוטפת. מתוך הסכום הזה של 39 מיליון לירות — סך 6 מיליון לירות מתהה חלקה של הממשלה בכיסוי הגרעון המצטבר של הרשויות המקומיות ליום 31 במאוס 1966.

לפי ההסדר שפרטיו הובאו בשעתו לועדת הכספים, תשתתף הממשלה בכיסוי 20% מהגרעון המצטבר של הרשויות המקומיות, וזה החל ב־1966/67, במסגרת מאמצי הממשלה להקל על עומס הריבית של הרשויות בכלל. כמובן, כולל הסדר זה פעולות של דחיית פרעון מילוחת וקונסולי-

שלא קביעת מועד מדויק להתחלת ההקמה צריכה לכוון את בדיקת הצעדים הטכניים-הכלכליים, אלא להיפך, סיומן וסיכומן של הבדיקות הטכניות והכלכליות יקבעו את מועד ההתחלה.

לפני שיוחל בביצוע הקמת התשלובת יבוא הנושא מחדש לפני ועדת השרים לעניני כלכלה.

34. התפטרותו של אלוף-משנה שחם מניהול "מפעלי תובלה בע"מ"

חברת-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר הפיתוח ביום י"ד בשבט תשכ"ז (25 בינואר 1967):

בראיון שנתן אלוף-משנה שחם, מנהל החברה הממשל-תית-ציבורית "מפעלי תובלה", במשרדו בקריה בתל-אביב לכתב היומון "ידיעות אחרונות" מר אריה אבנרי, כפי שזה פורסם בגיליון מיום כ"ח בטבת תשכ"ז (10 בינואר 1967), הצהיר מר שחם על מניעי התפטרותו מתפקידו, או, בשלב מסוים, — "סירובו להתפטר מתפקידו".

א. כבר לפני חודשים אחדים הגשתי את התפטרותי, לאחר שנוכחתי לדעת, כי מגמת הממשלה היא לפרק בהדרגה את חברת "מפעלי תובלה".

ב. מגמת ועדת השרים לעניני כלכלה וגופים ממשלתיים שונים היא פירוק החברה.

ג. מר יהודה שערי, סגן שר הפיתוח, כעס עלי על שסירבתי להעסיק בחברה כל מיני פרוטקציונרים ששלח לי.

ד. כשלון החברה נובע מזה שהחברה הנ"ל נוסדה כדי לסייע למפעלי פיתוח ממשלתיים, ושהיא מעניקה להם

היו"ר ק. לז:

נשמע עכשיו הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

סגן מזכיר הכנסת ח. ליאור:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי היום הונחו על שולחן הכנסת:

היו"ר ק. לז:

אנו עוברים לסעיף ג' של סדר-היום: חוק התקציב לשנת 1967/68, קריאה שניה — משרד הפנים. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכספים.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לקריאה שניה את תקציב משרד הפנים לשנת 1967/68.

התקציב מסתכם בסך 9 מיליון ו־500 אלף לירות, לעומת 9 מיליון ו־250 אלף לירות בשנת 1966/67. התוספת נטו של 250 אלף לירות נובעת בעיקר מתוספות עקב התייקרות. ברצוני לציין את הצמצום במספר העובדים במשרד במשך

(*) "דברי הכנסת", חוב' ט"ז, עמ' 1043.

במשכורת, אלא נובעת כתוצאה מקבלת עובדים חדשים וממתן שירותים נוספים, במיוחד בשטח החינוך, ותק וכדומה.

בפרעון מילחת היתה בשנת 1962/63 עליה בשיעור של 48.8%. בשנת 1963/64 חלה האטה בעליה והיא הגיעה ל-12.7%. בשנת 1964/65 ירד הסכום בשיעור של 3.5%, אולם בשנת הכספים 1965/66 התחיל פרעון החובות שוב לעלות והוא עלה ב-2.1%. בשנה זו, בשנת התקציב 1966/67, היתה עליה ניכרת וכולסת בשיעור פרעון המילחת — ב-40.6%.

החל משנת הכספים 1965/66 גדל בשיעור ניכר הגרעון המצטבר של הרשויות המקומיות. הוא הסתכם ב-31.366 ב-120 מיליון ל"י. אני מפנה את תשומת לב חברי הכנסת לדפים 8—14 בחוברת, בהם מופיע הגרעון של כל רשות מקומית במדינה, גם הגרעון לשנת 1965/66 וגם הגרעון המסתכם ב-31 במאסר 1966.

כן היה רצוי להשוות את הגרעונות עם רשויות של אוכלוסיה דומה והיקף שירותים דומה. נראה שיש הבדלים גדולים בגרעון השנתי והמצטבר בין שתי רשויות מקומיות דומות.

הסיבות לגרעון השנתי והגרעון המצטבר של שנת 1965 היו, בדרך כלל, אלו: ראשית, סיווג העובדים, שהתחיל באס"ריל 1964 והעמים של הרשויות המקומיות הוצאה נוספת בסכום של למעלה מ-40 מיליון ל"י. תוספת השכר, כתוצאה מהסיווג, של כל עובד מ-28 אלף העובדים ברשויות המקומיות מגיע ל-1,500 ל"י לשנה בערך.

סיבה נוספת לגרעונות נובעת מהרחבתם והעמקתם של השירותים הניתנים על ידי הרשויות המקומיות, ובמיוחד הרחבת שירותי החינוך: הגדלת מספר גני-הילדים לגילאי 3—4, חינוך משלים, העמקת החינוך העליסוני והרחבת שירותי תרבות.

ההוצאות לחינוך ברשויות המקומיות עלו בשנת 1962/63 ב-30.7%; בשנת 1963/64 ב-28.8%; בשנת 1964/65 — ב-23.5%; בשנת 1965/66 ב-24.2%; בשנת 1966/67 — ב-22.8%. זוהי עליה המופיעה מדי שנה בשנה והיא אחת הסיבות העיקריות לגרעונות ההולכים וגדלים של הרשויות המקומיות.

מן הראוי לציין, כי על אף ההוצאות הגדולות של הרשויות המקומיות, לא ניתן להן במשך ארבע שנים, עד שנה זו, להעלות את שיעור המסים, מדיניות זו נשארה בחוקסה עד שנת 1966/67.

בשנת 1965/66 היינו גם עדים להמשך הפיתוח הרב ברשויות המקומיות, שהחל עוד בשנת 1964/65. במשך שנתיים אלו הוכפלה ההוצאה בתקציב הבלתי-רגיל, מ-150 מיליון לירות בשנת 1963/64 ל-300 מיליון ל"י בשנת 1965/66. הגידול משנת 1964/65 עד שנת 1965/66 היה ב-30%; במספרים: מ-230 מיליון ל"י ל-300 מיליון ל"י בקירוב.

בשנת הכספים 1966/67 הוגשו עליידי הרשויות המקומיות מיות לאישור של משרד הפנים תקציבים בסך 765 מיליון ל"י בתשלומים. מאידך, אומדן התקבולים הגיע בסך-הכל ל-680 מיליון ל"י. ההדא אומר — גרעון של 85 מיליון ל"י. משרד הפנים דרש צמצומים וקיצוצים בסעיפי ההוצאות. אנשי משרד הפנים ישבו על כל תקציב ותקציב עם אנשי הרשויות המקומיות ופעלו ביחד, בצורה נמרצת, לצמצום ההוצאות בכל סעיפי התקציב. כתוצאה מפעולות אלו קוצצו

דציה עד 45 מיליון לירות. הסדר זה, כפי שהובהר להועדת הכספים, מותנה בנקיטת צעדים מסויימים מצד הרשויות, שכללו צמצום מנגנונים והוצאות ארגוניות אחרות, והגבלת הוצאות הפיתוח של הרשויות. בעת דיוניה שמעה הוועדה על האמצעים שנקט משרד הפנים להבטיח קיום תנאים אלה.

ההלחאות מתקציב הפיתוח הניתנות לרשויות המקומיות יסתכמו ב-15 מיליון לירות, אותו הסכום כמו בשנה השוטפת, וההכנסה המועברת — שהיא פונקציה של גביית מס קניה ורשיונות כלירכב — תעלה מ-40 מיליון לירות ל-40.5 מיליון לירות. מאידך יש לציין, כי השתתפות תקציבית משרדי הממשלה בתקציב הרשויות המקומיות — הן השתתפות ישירה והן השתתפות עקיפה, כגון השתתפות משרד העבודה בעבודה יומה והשקעות משרדי השיכון, והחינוך והתרבות בבניית בתי-ספר, גני-ילדים, מוסדות מינהל, נוער ודת — תסתכם בכ-128 מיליון לירות, לעומת 110 מיליון לירות בשנה השוטפת.

אדוני היושב-ראש, בסיכום דיוני ועדת הכספים על תקציב משרד הפנים הוחלט למסור הודעה, וקיבלתי את יפוי-הכוח על דעת כל חברי הוועדה למסור הודעה זו מעל במת הכנסת. וזאת וההודעה: במסגרת דיוניה על תקציב משרד הפנים נתנה הוועדה דעתה לשאלת שירותי הכבאות, והחליטה להמליץ בפני שר האוצר ושר הפנים לבחון את האפשרויות להגדלת התקציב למטרה זו. במקרה שתובהר האפשרות להגדלת התקציב ולניצולו בפועל, ממליצה הוועדה כי הסכומים הדרושים יינתנו מהרורבה הכללית העומדת לרשות שר האוצר.

היו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לסגן שר הפנים.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. על שולחן הכנסת מונחת חוברת המסבירה את מכלול פעולות משרד הפנים לשנת הכספים החולפת ואת הפעולות העתידיות להיעשות בשנת הכספים הממששת ובאה. לא אבוא לחזור על הכתוב. אדגיש רק נקודות מספר.

השינויים שחלו בתחום הכלכלי במדינה בשנה זו נתנו את רישומם המרובה במשק הכספי של הרשויות המקומיות ובהיקף פעולותיהן. אומדן התקבולים לא התאמת ונוצר פער בין ההוצאות להכנסות. מאידך קטנו יחסי ההוצאות לתקציב הרגיל והבלתי-רגיל, והיינו עדים לתהליך מרשים של צמצום ויעול המשק הכספי של הרשויות המקומיות.

במשך חמש השנים האחרונות גדלו באורח ניכר וקבוע ההוצאות הכספיות של הרשויות המקומיות. כמרכז חלה עליה ברורה בסכומים המוקדשים לפרעון המילחת. בשנת הכספים 1962/63 עלו ההוצאות הרגילות ב-30.4% לעומת השנה הקודמת; בשנת 1963/64 ב-16.2%; בשנת 1964/65 — ב-22.5%, ועליה זו איננה כוללת סכום של 15 מיליון לירות לקונסולידציה. בשנת 1965/66 ב-21%, גם כן בלי קונסור לידציה; בשנת 1966/67 ב-14.7%.

ההוצאות לשכר ולמשכורת עלו בשנת 1962/63 בשיעור של 21.3%; בשנת 1963/64 ב-16.7%; בשנת 1964/65 ב-16.7%; בשנת 1965/66 ב-24.3%; בשנת 1966/67 חלה האטה שהתבטאה בעליה של 10.3% בלבד.

אני מביא בחשבון שהעלאה זו אין פירושה העלאה

הממשלה על עצמה חלק גדול יותר של עול השירותים הממשיים שלהם שהיו מעמסה הולכת וגדלה ברשויות המקומיות. אולם בכך לא סגי, אם הרשויות המקומיות לא תמשכנה בקיצוץ ובצמצום הוצאותיהן, ילך ויחמיר המצב הקיים. הן גם צריכות לדאוג לכך שההוצאות לפיתוח יצומצמו גם בשנה הבאה, כפי שהדבר נעשה השנה, כדי שיעמסו גרעון החובות לא יגדל.

בזמנו מצא משרד הפנים כי דרוש להפעיל כלפי רשויות מקומיות מסוימות מעטות, סנקציות כספיות, המסורות למשרד הפנים על-פי החוק. זה נעשה כאשר נתברר כי הרשויות המקומיות האלה לא קיימו את הוראות הסיחה. הן הורגו מהתקציבים המאושרים ועברו על תקן עובדי מאושר. ובכלל הפרו את ההסכם שאליו הגיעו הממשלה והרשויות המקומיות, באישור ועדת הכספים. יש לציין, כי נקיטת אמצעים אלה מנעה סטיות נוספות מהחוק ומהוראות משרד הפנים. אין ספק שאם יהיה צורך בכך ימשיך משרד הפנים גם להבא בנקיטת אמצעים חדשים, אפילו דרסטיים, נגד חריגות וסטיות של רשויות מקומיות מהוראות החוק. מאידך, אני שמח להדגיש פעם נוספת, כי הרשויות המקומיות פעלו ופועלות לצמצום ההוצאות ולהכרזת משקן, ושקיימת כמעט בכל הרשויות המקומיות תחושה שיש צורך לנקוט פעולות אלה.

בעיה מיוחדת היא בעיית מינהל העובדים. בעיה זו מצאה פתרונה במעצות המקומיות. בכלל המוצעות האזוריות, לפי צו שהוצא על-ידי שר הפנים, בהתאם לסמכותה, קובע מינהל שירות העובדים במשרד הפנים את התקן של המועצה וגם דואג לכך שלא תהיה סטיה מהתקן ושלא יעלו המשכורות מעל לקבוע. מאידך, כלפי עיריות אין שום מוסד כזה. יש גם לציין, שלשלו הערים הגדולות — ירושלים, תל-אביב וחיפה אינן תחומות על ההסכם הארצי של הרשויות המקומיות עם עובדיהן; על כן אינן חלות עליהן אותן מגבלות החלות לפי הסכם זה על עובדי הרשויות המקומיות.

בדין-חשבון שפורסם לפני כמה ימים על-ידי מבקר המדינה על עיריית תל-אביב, מודגש המבקר כמה מן הליקויים שנוצרו כתוצאה מתופעה זו, שאין מינהל שירות עובדים אחיד, ושלתל-אביב איננה תחומה על ההסכם הארצי. אביא רק כמה מן העובדות: סך כל המשרות בעיריית תל-אביב עלה בתקופה שבין מארס 1963 עד מארס 1966 ב-68%, ומספר העובדים — ב-107%. בעיריה ניהגים חמישה-עשר ימי מועד ושבבתן, לעומת אחד-עשר בשירות המדינה. שבוע העבודה הוא בן 41.5 שעות לעובדים בדירוג מינהלי ומקצועי, לעומת 43.75 שעות לשבוע בממוצע בשירות המדינה. העיריה מסבירה זאת בנוהג ונוהל הקיימים אצלה עוד מימי המנדט, ואין לי שום ספק בכך שהעיריה היתה רוצה לבטל נוהג ונוהל אלה. אבל כל זמן שלא קיים אף מרכזי המטפל במדיניות העובדים, אין בכוה לעשות זאת. אני כבר לא מדבר על צבירת חופשות, שגם זו חריגה מכל המקובל במדינה, ועל העלאות בדרגה לפני פרישה.

בדין-חשבון מס' 16 של נציבות שירות המדינה מפנה נציב השירות את תשומת הלב לבעיה הזאת, ובהצגה לצטט כמה משפטים מדף 11: «לאור הגסיון שהתנסו בו במבצע הסיחה וההערכה של התפקידים ואופן ביצוע ההסכם על כך, כיום כיום שאם לא יטפל במנגנון השלטון המקומי ובמנגנון ההסתדרות — זה לא שייך לנו — מוסד מרכזי (בדומה לנציבות שירות המדינה לגבי שירות המדינה), אין אפשרות לקיים שיטה אחידה בשיתוף המשרות בדירוג, בשכר ובמשכורת, בסדרי קידום העובדים, בתיאור התפקידים והפטרות

בתקציבים אלה, בסעיפי תשלומים, למעלה מ-50 מיליון ל"י. בכל זאת נשאר עוד גרעון בסך של 35 מיליון ל"י, וזה מתוך הנהגה שאומדן ההכנסות יתאמת. מיד בהתחלה, כאשר אושרו התקציבים האלה, היה ברור שבשנת מיתון לא יתאמת אומדן ההכנסות.

ראינו צורך להשאיר גם רזרבה מתוך חשש למצב שיתוצר לאחר שיתברר שאומדן ההכנסות יאכזב. הממשלה הגיעה להסדר עם הרשויות המקומיות. היא הסכימה לסדר להן קונסולידציה לפרעון מילות בסכום של 45 מיליון ל"י, מזה 35 מיליון ל"י לאיוון התקציבים ו-10 מיליון ל"י כרזרבה לאומדן ההכנסות, אם לא יתאמת כולו. הסדר זה היה קשור להסכם שהובא לאישורן של הממשלה ושל ועדת הכספים. בהסכם זה נקבע, שהרשויות המקומיות יפעלו לצמצום המנגנון וההוצאות המינהליות, כגון: רכב, טלפונים, שעות נוספות, כוח אדם; לאיחוד השומה והגביה של מס רכוש ממשלתי ועירוני ולהורדת הוצאות הפיתוח בשנת 1966/67, ובמשך שלוש שנים אחריהן — ל-50%, וללא יותר מ-50% מהמוצא של הוצאות הפיתוח בכלל הרשויות המקומיות בארבע השנים הקודמות. בהתאם להסכם זה הסכימה הממשלה לסדר את הקונסולידציה בסך של 45 מיליון ל"י.

התקציבים המאושרים הסתכמו איפוא ב-715 מיליון ל"י, במקום סכום של 765 מיליון ל"י, שהוגשו בשעתו לאישור שר הפנים, — בתשלומים וב-680 ל"י בתקבולים. הפרש של 35 מיליון ל"י כוסה על-ידי המילוח. הרשויות המקומיות, ברובן הגדול, פעלו במרץ וממשיכות לפעול במרץ לצמצום ההוצאות ולהקטנת הוצאות הפיתוח, לפי ההסכם שנערך אתן. בכל זאת, גם בשנה הבאה יצטרכו להמשיך בפעולות שכבר הראו את תוצאותיהן בשנה זו ושיוגשו ביתר חוקף בשנה הבאה.

בסעיף אחד לא הגענו לביצוע, זה סעיף איחוד השומה והגביה, במיוחד מתוך נימוקים טכניים. עוד בשבוע שעבר הבאתי לכנסת הצעת חוק בעניין ארגונות רכוש. שם הסברתי את הצורך לקבוע בסיס לשומה שיהיה אחיד לממשלה ולרשויות המקומיות, כדי שנוכל להגיע גם לביצוע אותו סעיף בהסכם המדבר על איחוד השומה והגביה.

לצערנו הרב הוחזר לנו, כי חרף עזרתו הרבה של משרד הפנים ולמרות הפעולות הרבות והיעילות שנעשה ברשויות המקומיות ועל אף הסכום של 35 מיליון ל"י שניתן כקונסולידציה, לא תוכלנה הרשויות המקומיות לאון השנה את תקציביהן. הסיבה העיקרית היא: אכזוב אומדן ההכנסות, במידה גדולה יותר ממה ששיעורנו בתחילה. לפי המשוער עכשיו יש להניח, שההכנסות תהיינה קטנות ב-20 מיליון ל"י מהאומדן. וכאן יש להוסיף, כי נשאר עוד 10 מיליון ל"י מההלוואה של 45 מיליון ל"י, שיחולקו בין הרשויות המקריות לפי קריטריונים המבוססים בעיקר על נימוקים סבירים לאי-קבלת הכנסות.

על כן מכירה הממשלה בצורך — גם בשנת 1967/68 — לבוא לעזרת הרשויות המקומיות. היום גם ישבו שרי האוצר והפנים עם ראשי הרשויות המקומיות, עם ראשי המרכז לשלטון מקומי, והגיעו לידי הסדר על עזרה זו, שהיא לא רק עזרה כספית, כפי שנאמר על-ידי כמה מראשי הרשויות המקומיות, אלא היא גם עזרה לעומק, היא תפתור גם בעיות מסוימות הקיימות ברשויות המקומיות והגורמות לגרעונות. עזרה זו כוללת גם קונסולידציה, כמו בשנה שעברה, בסך של 45 מיליון ל"י, וגם הגדלת השתתפות הממשלה באישפוז ובסעד בסכום של 16 מיליון ל"י, השתתפות בענייני חינוך בסך 18 מיליון ל"י בערך, ועזרה דומה. בהקצבה זו נוטלת

המגמות העיקריות המונחות ביסוד החוקה החדשה הן: מתן עצבאות יתר לרשויות המקומיות בניהול הפנימי; צמצום סמכויות שר הפנים והממונים על המחוזות בעניינים פנימיים; ולעומת זאת הגברת הפיקוח והביקורת לאחר מעשה, כלומר בדיקה אם הרשויות המקומיות פעלו בהתאם להוראות החוק. כמו כן יובהרו בחוקה חובות וסמכויות העיריות, ייקבעו כללים לארגון מועצת הרשות ולדרכי פעולה. מינהל שירות העובדים הקיים יוחל גם על העיריות וייקבעו תנאי שירות, סיווג פעילות מפלגתית, הקמת בתי-דין משפטיים וגיוס — אות — בדומה להסדרים החלים כיום על עובדי המדינה.

ברצוני גם להסב את תשומת לבם של חברי הבית לתקנות הבניה אשר נדונו במועצה הארצית לתכנון ואשר יובאו בקרוב לאישורו של שר הפנים. תקנות הבניה משלימות את חוק התכנון והבניה משנת 1965 והן באות להחליף את התקנות המנדטוריות משנת 1925. בהתאם לתקנות אלו ייקבעו כללים מחייבים לגבי מבנה בניינים, אספקת מים וסניטציה לבתי מגורים, דרכי יציאה וכניסה לבניינים, דרישות מיוחדות לגבי בניינים רבי-קומות וכן לגבי מקלטים לשעת חירום. לכשיאושרו תקנות אלו, תתברר מדינת ישראל בחוקת בניה כוללת, שהיא מודרנית ועונה על הצרכים, לשם בנייה ופיתוח של הארץ.

אני גם מסב תשומת לב חברי הכנסת לרשימה כוללת של תחיקה, הצעת תחיקה וחקיקת-משנה הנמצאת בחוברת המונחת לפניכם בדפים מספר 127—130.

גם בעבר פעל משרד הפנים למיזוג הרשויות המקומיות שאין בהן שוני באופי ובצביון. לאור המצב הקיים היום וה" צורך הדחוף ליעול ולשיפור, ובהתחשב בעובדה שבמקרים מסוימים מיזוג של שתי רשויות קטנות, ואפילו גדולות, יכול להביא לידי חסכון ניכר ולייעול של העבודה, יהיה צורך לפעול בשנה הבאה ביתר מאמץ כדי לבצע מיזוגים אלה.

בעבר כל מיזוג שהציע משרד הפנים לא בוצע אלא בהסכמת הרשויות הנוגעות בדבר. חוששני כי השנה יצטרך שר הפנים להשתמש בסמכותו במקרה שרשות, בלי סיבה סבירה, לא תהיה מוכנה לתת הסכמתה למיזוג הדרוש לפי צורכי המקומות. לפי סמכותו יכול השר לחייב רשות למיזוג כזה.

במשך השנים בוצעו אמנם תשעה מיזוגים בין שבע עשרה מועצות מקומיות שונות, כלהלן: מועצה מקומית אשקלון עם עיריית מגדל-אשקלון; קריית-עמל עם טבעון; כפר-גנים עם פתח-תקוה; רמת-הדר עם הדר-רמתיים; הדר-רמתיים עם מגדל-און; קריית-בנימין עם כפר-איתא; רמת-רמל עם מטה-יהודה; גליליים עם מועצה אזורית חוף-השרון; מועצה מקומית בית-יצחק עם מועצה אזורית עמק-חפר. השנה יש לנו רשימה ארוכה של הצעות בדבר מיזוגים ומתוכם אני רוצה להזכיר רק כמה אשר נראים סבירים מאד, כגון: גני-חקה עם קריית-אונן או פתח-תקוה; כרכור עם פריס-תנה; נחלת-יהודה עם ראשון-לציון; אזור עם בית-דגן; ואף מקומות ישוב גדולים יותר, כגון מיזוג של רמלה ולוד, יצירת קריה אחת אשר תכלול את קריית-ביאליק, קריית-ים וקריית-מוצקין.

בהודמנות זו רצוני לציין מעל במה זו את ההישגים אשר הושגו בתחום הבטיחות במקומות רחצה. מיום קבלת החוק על-ידי הכנסת ביולי 1964, פורסמו ארבעה צאים אשר דנים בהצבת שלטי אזהרה; הסדרת הרחצה במקומות אסורים לרחצה; תקן לצוותות הצלה ושירותי מגן-דוד-אדום.

משרד הפנים אישר שמונה חוקי-עזר לגבי רשויות מקומיות, ושר הפנים עומד לחתום בקרוב על צו שירותי

הגדרת ובשמירת איוון בחוף כל מוסד ובין המוסדות בכל הנוגע לעובדים, בשכירות ובתנאי עבודתם."

ובדף 12 של הדו"ח נאמר: "ובימים שבהם נערך דו"ח זה העלה נציב שירות המדינה בשירות בין נציגי המוסדות לנציגי האיגוד המקצועי הצעות", שראשי פרקיהן מובאים להלן. ומתוך ראשי הפרקים אקרא את הדברים הבאים: "הממשלה תציע חוק להקמת נציבות שירות השלטון המקומי, שסמכויותיה ותחומי פעולתה יהיו לגבי כל מוסדות השלטון המקומי והמועצות הדתיות, כשל הנציבות בשירות המדינה לגבי שירות המדינה".

ציטטתי את הדברים האלה, כי אני בדעה שההצעה הזאת קולעת למטרה, ואינני רואה אפשרות שהעיריות תוכלנה לפתור את בעיות יחסי העובדים הקיימות אצלן מבלי שתוקם נציבות כזאת. משרד הפנים העביר לממשלה עוד לפני שנה הצעת חוק שמטרתה להקים שירות עובדים גם לגבי העיריות. הצעת חוק זו נתקלה בהתנגדות חזקה מצד ראשי הערים הגדולות במיוחד, ובזמן האחרון גם מצד ועדי העובדים. אני מקהה ששני הגורמים האלה גם יחד יבינו כי זה לטובתם, לטובת משק העיריות ולטובת המדינה, כי הדבר הזה יקום ויהיה.

לכך ברצוני להוסיף נימוק נוסף: הסדרים לוקליים ברשות מקומית אחת גוררים אחריהם תופעות לחי בלתי-רצויות גם ברשויות מקומיות אחרות. אציין רק כי עובדי עיריית רמת-גן תחומים על חווה המשווה את תנאי עבודתם לתנאים הנהוגים בעיריית תל-אביב. גם לגבי עיריות אחרות, שאין בהן חווה כזו, הרי מספיק שבמקום מסוים תינתן הטבה מיוחדת כלשהי, וזו מיד עוברת למקום שני ומתפשטת במהירות רבה בכל הארץ.

בהקשר זה ברצוני לציין, כי משרד הפנים ערך סקר על שעות העבודה ברשויות המקומיות. מתוך עיון בממצאי הסקר נמצאו למדים, כי ישנן מספר רשויות מקומיות אשר בהן עובדים פחות מ-45 שעות בשבוע, כפי שנקבע בהסכם הארצי. רק 122 רשויות מקומיות ממלאות אחרי חוקת העבודה ועובדיהן עובדים 45 שעות לשבוע. במספר ניכר של עיריות ומועצות מקומיות, בכללן מועצות אזוריות, עובדים פחות מ-45 שעות לשבוע, ונקל לשער כי יש מקום לצמצומים נוספים ברשויות המקומיות אילו היו עובדים מספר השעות הדרוש.

וכאן מן הראוי לציין החלטות של ועדי עובדים בכמה מן הרשויות המקומיות, בכללן תל-אביב, חיפה וחולון, שהחליטו לוותר על תשלום תוספת יוקר, או על חלק ממשכורתם בשיעור עד 5%. תשלום תוספת היוקר השנה יגרום למעמסה נוספת על הרשויות המקומיות הנמצאות במצב כספי קשה, וכתוצאה מכך יצטרכו גם להגיע לצמצום שירותים חיוניים, וממילא — לפיטורים נוספים.

משרד הפנים עומד בשלבים אחרונים של הכנת הצעת חוקה חדשה לרשויות המקומיות בישראל. חוקה זאת תכנס את כל החוקים הנוגעים לשלטון המקומי לקורס אחד, אשר יכלול את ההצעות החדשות וגם חוקים אחרים מענייני השל-טון המקומי, אשר נתקבלו על-ידי הכנסת בשנים שקדמו.

בהתאם להצעה זו יבטל ההבדל המהותי בין עיריות לבין מועצות מקומיות בכל הנוגע לסמכויות וצירי פעולה. פרט לאותם העניינים שבהם יש להתחשב בגודל האוכלוסייה של הרשות, כגון מספר חברי המועצה, דירוג העובדים וכדומה. בחוקה החדשה תהא גם מגמה לעודד שיתוף הפעולה בין רשויות מקומיות שכנות ויצירת איגודי ערים כוללניים.

צבי צימרמן (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, יורשה נא לי כראשון המתווכחים בדיון על תקציב משרד הפנים, ועם היותי דובר מטעם הסיעה האופוזיציונית הראשית בכנסת, לברך את משרד הפנים, את שר הפנים, את סגן שר הפנים ואת חבר עובדיו על המאמצים הכנים ועבודתם המסורה לקידום העניינים בכל שטחי הפעולה הנתונים לטיפולם.

שמעתי בעניין רב את הסקירה של סגן שר הפנים ונזכרתי בדברים רבים שנעשו במשך השנה במסגרת העבודה החשובה של משרד הפנים, דברים שאנו חברי ועדת הפנים מכירים מתוך מגענו היומיומי ומתוך עבודתנו בועדת הפנים של הכנסת. אולם יחד עם הערכתנו לדברים החשובים והחיוניים שנעשו על-ידי משרד הפנים בהדרכתו ובהנהלתו של שר הפנים, ובמיוחד של סגן שר הפנים, שאיננו חוסך מאמץ ועבודה — ואני נמצא אהו לא פעם בחיכוך וריב לשם שמים בעניינים שונים בשטח העבודה שלו כסגן שר ושלי כחבר הכנסת — עם כל ההערכה הזאת עלי לצייין כי יש גם הרבה מחלולים ומשגים שאינם תוצאה של חוסר שלמות במעשי ידי אדם; אלו הן תוצאות של שגיאות והזנחות, שלעניות דעתי צריך ואפשר היה למנוע אותן.

בטרם אעבור לעניין היחסים בין השלטון המרכזי ובא" כוחו משרד הפנים לבין הרשויות המקומיות, רצוני להקדיש משפטים ספורים למעמדו של משרד הפנים במסגרת השלטון המרכזי עצמו. הייתי רוצה שמעמדו של משרד הפנים במסגרת משרדי הממשלה יהיה איתן יותר ושיינתן למשרד הפנים לפחות אותו גיבוי שניתן למשרדי ממשלה אחרים על-ידי הממשלה ואילו האפסות השתתפות בממשלה.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אתה רוצה לסכסך?

צבי צימרמן (גח"ל):

מדוע אתה צריך לחפש את הכהנה השלילית, מדוע לא תחשוב שיש לי כהנה חיובית, שמשרד הפנים יתחור מספר בעיות רציניות ויסודיות של המדיניות המוניציפלית במדינתנו?

לצערי הרב, בעיות עקרוניות וחשובות נשארו ללא פתרון מלא ושלם — עד כמה שאפשר להגיע לפתרון שלם — למרות שחלפו שמונה-עשרה שנה מאז קום המדינה. אינני רוצה להאשים בכך כראש וראשונה את משרד הפנים, אף על פי שאינני פוסט אותו מן האחריות. אני מאשים יותר את הממשלה, המערכת בעד משרד הפנים מלבצע פעולות שיש לבצען. אותה אחריות קולקטיבית, המחייבת לגבי פעולות הממשלה, איננה תמיד פועלת באותה עוצמה כאשר משרד הפנים, או הסיעה החולשת על משרד הפנים במערך הקואליציוני, מנסים לבצע פעולות מסוימות. משרד הפנים איננו זוכה לאותו גיבוי קואליציוני, ובהמשך דברי אביא כמה עובדות בנידון. אני עומד על עובדה זו לא כדי לסכסך ביניכם לבין סגן שר הפנים או יתר הסיעות, אלא כדי לשם דגש בתקלה זו, שצריך לסלק אותה. במהלך דברי עוד אסביר מדוע אני אומר זאת.

מה הן הבעיות העיקריות שלא באו על פתרונן? לא אכנס לכל העניינים העומדים בדروמו של המשטר המוניציפלי, אבל הבעיות שרצוני להתייחס אליהן בדיון זה הן: (א) הגדרת הסמכויות של השלטון המקומי והיחסים עם השלטון המרכזי במסגרת החוק; (ב) המשק המוניציפלי; (ג) המינהל והמבנה

רחצה בבריכות שחיה, אשר יסדיר את ענייני הרחצה גם בבריכות שחיה. ברצוני לציין כי משנת 1961 ועד שנה זו ירד מספר הטביות ב-50%, 61 טבועים ב-1961 עד 31 טבועים בשנת 1966. בזאת אסור לנו להסתפק ואנחנו צריכים להגיע למצב שהירידה תהיה ב-100%.

כידוע נקבעו הגבלות על הארכת דרכונים לאזרחים ישראלים השוהים בחוץ-לארץ למעלה מחמש שנים. הארכת דרכון כנ"ל היתה טעונה אישור ועדה מיוחדת שהיתה מתכנסת בירושלים. לפי הסדר והסכם שהגענו אליו עם משרד החוץ, יוסמכו הקונסולים להאריך במקרים מסוימים דרכונים גם בחוץ-לארץ, אפילו אחרי שהיה של חמש שנים, בלי פניה להעדה זו, או באמצעות פניה שתהיה פורמלית ביותר. ואלה הם מקרים שבהם מושכנע הקונסול שהפניה היא בונה-פניה והאיש הוא סטודנט או אדם הנמצא בחוץ-לארץ מטעמים משפחתיים ולא יכול היה לחזור תוך חמש שנים ארצה.

כמו כן הוחלט להעניק לאדם שמעמדו לגבי חוק האזרחות לא ברור והמבטח לעלות לישראל, תעודת מעבר לשם שיבה לישראל, וזאת בתנאי שאין לו אזרחות אחרת, מבלי שהקונסוליה תצטרך לפנות למשרד ולקבל הסכמתה לכך. לפי חוק המרשם החדש צריך כל ישראלי השוהה בחוץ-לארץ להירשם בקונסוליה, והעובדה שהוא נרשם בקונסוליה תיחשב לטובתו אם עובר חמש שנים וצריך עדיין בחוץ-לארץ. במקרה שאיננו נרשם, לא יקבל דרכון נוסף, ויצטרך להעביר את בקשתו להעדה בישראל. כדי להביא ענין זה לתשומת לבו של כל אזרח ישראלי השוהה בחוץ-לארץ, תצורך לכל דרכון ישראלי הודעה שלפיה חייב אזרח ישראלי להירשם בקונסוליה הישראלית בעת שהותו בחוץ-לארץ, שאם לא כן הוא עובר עבירה פלילית. באותה הודעה יסומן הסעיף המתאים בחוק והיא תינתן על-ידי הקונסוליות לכל אזרח ישראלי השוהה בחוץ-לארץ בבואו לבקש משהו בקונסוליה.

הריני סמוך ובטוח כי בהסדר חדש זה יש משום הקלה מרובה לאזרחי ישראל השוהים בחוץ-לארץ. בהקשר זה אני רוצה לציין, כי האגף לעליה ולמרשם שבמשרד הפנים פעל בשנה האחרונה לזירוז השתתפות בבקשות לחיתורי אזרחות, ומרבית הבקשות לחיתור על אזרחות נענו על-ידי המשרד.

רכותי חברי הכנסת, המשבר הפוקד את הרשויות המקומיות איננו נחלת ישראל בלבד. משבר זה מאפיין את הרשויות המקומיות גם ברחבי העולם, ובמדינות מבוססות ביותר אפילו כארצות-הברית. הסיבה לכך נובעת מהעובדה כי בתנאי רווחה ובהתפתחות התרבותית של ימינו חייבת הרשות המקומית להרחיב את השירותים לחושבים, וזה מטיל עליה מעמסה גדולה למדי. מאידך, ההכנסות של הרשויות המקומיות, בכל העולם כולו, מוגבלות בדרך כלל ואינן דינמיות. אני תקוה כי הרשויות המקומיות בארצנו ימצאו באמצעות משרד הפנים והממשלה כולה את הדרכים הנאותות כדי להיחלץ מהמשבר שפקד אותן. כי זאת עלינו לדעת: הרשויות המקומיות נוטלות חלק מכובד ביותר בקליטת עליה, במתן שירותי תרבות וחינוך לאזרח, וגדול חלקן בתמורה הגדולה שחלה במדינת ישראל. הן הן הנושאות בסועל בעול שירותי הרחצה שמדינת ישראל מבורכת בהם, ושומה עלינו להיחלץ לעזרתן ולבטסן כראוי.

היו"ר ר. הקטין:

אנו עוברים עתה לדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת צימרמן, ואחריו לחבר-הכנסת מנחם כהן.

עובדה מעניינת, שיכולה לסמל את היחס הבלתי-סדיר והמשובש בין השלטון המרכזי והמקומי, בא לכלל ביטוי בספרו של משה גוריון (וגר) בשם: "מבוא לתולדות השלטון המקומי". הספר יצא לאור בשנת 1957 ובו כותב המחבר: "אם נדון את פקודת העיריות על תיקונה במשך תשע שנות קיום המדינה, נמצא שקיימים בה למעלה מחמישים סעיפים או קרוב לתשעים מקרים או תנאים אשר בהם דרושה תתי-ערבות שר הפנים, וכחמישה-עשר מקרים שבהם מתערב בפקודת הממונה על המחוז". זוהי התוצאה של העבודה המתקדמת של משרד הפנים במדינת ישראל עד שנת 1957. ומה היה קיים בתקופת המנדט, שבה שררו יחסים משובשים בין השלטון המרכזי והשלטון המקומי? הדין-חשבון של הוועד הלאומי לכנסת בארץ-ישראל משנת 1947, שהוגש לוועדת החקירה של האומות המאוחדות, מונה שלושים-ואחד מקרים של התערבות הנציב העליון, ועשרים ושישה מקרים של התערבות מושל המחוז בעבודה הסדירה של העיריה. שלושים-ואחד מקרים של התערבות מול תשעים מקרים: עשרים-וישישה מקרי התערבות מול חמישה-עשר. הממונה על המחוז מתערב תחת מאשר מושל המחוז, אבל משרד הפנים מתערב בתשעים מקרים, לעומת שלושים-ואחד מקרים של התערבות הנציב העליון. בכך התקרנו במדינתנו ביחסים בין השלטון המרכזי והשלטון המקומי.

אנחנו מתלבטים קשות בבעיית מעמדו של השלטון המרכזי. קיים לחץ עצום מצד הרשויות המקומיות לקבל אוטונומיה רחבה מאד. אני כשלעצמי הבעתי לא פעם מעל במה זו את דעתי, שאני כעד אוטונומיה רחבה ביותר לרשרי יות המקומיות, אבל יחד עם זאת אני גם בעד פיקוח מקיף והדרכה. ולא פעם קראו לי חברים קריאות-ביניים, כי יש סתירה בכך. הדברים נראים אולי כסתירה, ולא כן הוא. אני בעד זה שהרשות המקומית תקיים ותבצע את כל השירותים, גם השירותים הממלכתיים הנמצאים עדיין בידי השלטון המרכזי, כגון מתן דרכונים, שירותי בריאות, תעודות וכו', כל מה שעדיין מבצע השלטון המרכזי בתוך הרשויות המקומיות וש אפשר לבצע על-ידי מנגנון המועצה המקומית. אבל יחד עם זה יש צורך בפיקוח מצד השלטון המרכזי, הדרכה וביקורת, אך לא התערבות.

כדי שהדבר יבוצע הלכה למעשה, יש צורך — בין יתר הדברים — בדבר עיקרי אחד: להסדיר את משק הכספים של הרשויות המקומיות. לא ייתכן שהמצב יוסיף להיות כפי שהרבה רשויות מקומיות היו רוצות שהיה, דהיינו שהרשות המקומית תהיה חופשית באשר להוצאות, תוכל להוציא כל סכום הנראה לה לכל מטרה הנראית לה, ולהכנסות יהיה אחראי השלטון המרכזי.

המשק העירוני, כפי שמסר כאן שר הפנים, נמצא על סף התמוטטות. המספרים המצויים בידי מראים שהמצב הוא עוד חמור יותר משיצין סגן שר הפנים. סך כל הגרעונות של הרשויות המקומיות הגיע בשנת 1966 ל-800 מיליון לירות, ומהמספרים שקיבלתי מסתבר שיגיעו השנה למיליארד לירות. הגרעון השנתי של מחברתה מגיע ל-35 מיליון לירות. אם לא יהיה השנה צמצום בהיקף הפעילות של העיריות, יגיע הגרעון בשנת 1967/68 למאה מיליון לירות. השתתפות השלטון המרכזי בשנת תקציב זו תגיע ל-112 מיליון לירות בסך-הכל, לעומת סך של 800 מיליון לירות. אין בזה אפילו 15% מסך ההוצאות של הרשויות המקומיות לשנה. נוסף לזה יש אמנם סכום של 128 מיליון לירות לצורכי פיתוח, אבל זה נוגע לתקציב הבלתי-רגיל, ואילו אני מדבר על התקציב הרגיל.

של המוסדות המוניציפליים. לשלוש בעיות אלה הייתי רוצה להקדיש כמה הערות, ואם יישאר לי זמן, אגז בכמה עניינים נוספים.

הסמכויות החוקיות של השלטון המוניציפלי והיחסים בין השלטון המרכזי והשלטון המקומי עדיין מבוססים על פקודת העיריות משנת 1934, פקודה מנדטורית שלא הכל רע בה, אם כי יש בה הרבה דברים הטעונים תיקון. אף על פי שאנו שומעים מעל במת הכנסת מדי שנה בשנה מפי דוברי כל הסיעות, ובראש וראשונה מדוברי הסיעות המרכזיות את הממשלה וכן מראשי עיריות מקרב המערך, על הצורך והחשיבות לחוק סוף כל סוף חוקה מוניציפלית, לא נעשה הדבר עד היום הזה. בשנת 1959 עשה משרד הפנים צעד בכיוון זה, בהגישו לכנסת הרביעית הצעת תיקון מס' 18 לפקודת העיריות, הצעה שהיתה צריכה להסדיר את ענייני הנהוג והנהוג בעיריות. הצעת החוק הובאה לקריאה ראשונה בכנסת והועברה לוועדת הפנים. ועדת הפנים יושבה על מדוכת הצעת החוק והכניסה בה שינויים לטובה ולרעה והביאה את הצעת החוק לקריאה שנייה ושלישית בכנסת. והנה בלחצו של השלטון המקומי, שלא היה מעוניין בהגבלות בענייני נוהל, דחה הרוב בבית את הצעת החוק ולא קיבל אותה, בניגוד לעמדת שר הפנים. למרות המשמעת הקואליציונית, סיעות הקואליציה, פרט למפד"ל, ובמיוחד הסיעות שהיו פעם את מפא"י, הורידו את ההצעה מסדר-היום ברוב קולות, ועד היום היא נשארה גנוזה בארכיון הממשלה. הנה לפניכם דוגמה על היחס להצטרות שמסורת סיעות הממשלה לפני הבחירות. אף-על-פי שהיתה הצעת חוק שהובאה על-ידי הממשלה, כך התייחסו אליה הסיעות שהיו חייבות במשמעת קואליציונית. הם נטשו את שר הפנים שהביא את הצעת החוק ונסוגו בלחצו של מספר רשויות מקומיות שבהן שלטו סיעות מפא"י או המערך.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

לא ידעתי שצריך לשמור על משמעת קואליציונית. צריך לרשום זאת לפנינו.

צבי צימרמן (גח"ל):

אינני אומר שצריך תמיד לשמור על משמעת קואליציונית; אני רוצה שלא יפעילו את המשמעת הקואליציונית דוקא כאשר ההצעה באה מן הצד החזק. לא תפגינו את העצמאות כלפי סיעה קטנה וחלשה. בכך לא נמדד אומץ הלב של חברי כנסת המפגינים את איתנותם כאשר סיעה קטנה, שהיא שותף וזטר בממשלה, מגישה הצעת חוק.

אמה תלמי (מפ"ם):

איננו זקוקים לעצות.

צבי צימרמן (גח"ל):

לא התכוונתי לסיעת מפ"ם, אבל אם אתם קוראים קרי-אות-ביניים, כנראה אתם מרגישים בכך.

במקום להגיש הצעת חוק מוניציפלית מסודרת ומקיפה, הגישה הממשלה — באמצעות משרד הפנים — מאז קום המדינה עשרים-וישישה תיקונים לפקודת העיריות ועוד חמישה-שישה תיקונים לפקודת המועצות המקומיות, בעיקר תיקונים בעניינים פיסקליים. תיקונים כאלה משתדלת הממ"שלה לקבל במהירות. בעניינים עקרוניים ויסודיים הוגשו מעט מאד תיקונים. וברצוני לשאול את הממשלה ואת משרד הפנים: מדוע צריך להביא כל כך הרבה תיקונים, מדוע לא תביאו חוק יסודי, שיקיף את הכל, ולא טלאי על גבי טלאי?

אין תקן אחיד? ראשי העיריות מתנגדים לזה, וגם ועדי העובדים מתנגדים לזה. הדבר גם מובן: תמיד נותן יותר וטוב יותר כשיש יד חופשית.

יש צורך להכניס סדר באנדרלמוסיה הקיימת. יש להסיר דיר את היחסים בין הפקידסטן (אם מותר לי להשתמש בביטוי של חברה הכנסת בדר) של הרשויות המקומיות ובין הפקידסטן של הממשלה, כדי שיהיה סדר ויהיה תקן אחיד לכולם. יש צורך בתיאום עם נציבות שירות עובדי המדינה לגבי ענייני העובדים במדינה, דבר זה ברור לכל אורח במדינה. ומדוע אין זה מתבצע למעשה? — בגלל רפיון הידיים של משרד הפנים, בגלל חוסר תמיכה תקיפה מצד הממשלה והשלטון המקומי. אבל הדברים מוכרחים לבוא לידי הסדר, כי בהעדר הסדר יש שיבושים ובזבוז של כספים.

כדי לתאר את המצב די יהיה אם אוכיך כי לאור שאילתה שנשאלה בכנסת, התברר הצורך לברר מהו בדיוק מספר עובדי עיריית תל-אביב, ועד היום — כך אני לומד — עוד לא קיבל משרד הפנים רשימה מושלמת על מספר העובדים בעיריית תל-אביב, ואם קיבל, הרי קיבל שתי רשימות, שהאחת שונה מהשנייה. אינני יודע אם עיריית תל-אביב בעצמה יודעת את מספר העובדים בה, אם היא יודעת, אשמח אם תכחיש את הסברה הזאת. שלי ותמסור את המספר המדויק של עובדיה.

בשל הדברים האלה אני טוען כי מן ההכרח להסדיר את העניין הזה ולהקים מינהל שירות מרכזי במסגרת השלטון המקומי ובתיאום עם נציבות שירות עובדי המדינה.

ברצוני לומר עוד מספר משפטים בקשר למבנה המינהל המחוזי של משרד הפנים. כידוע קיימים במדינה שישה מחוזות, כשכל מחוז יש ממונה על המחוז, כעין ירושה ממה שהיה בעבר „מושל המחוז“. גם המצב הזה אינו משיע רצון. אנתנו הולכים כאן בשתי דרכים בעת ובעונה אחת, והדרך האחת סותרת את השנייה. מצד אחד היתה מגמה שהצליחה לרוקן את משרדי הממונים על המחוזות ממסמך יותיהם; מצד שני בנתה הממשלה המרכזית משרדים מחוץ זיים כמעט לכל משרד ממשלתי, ואכן יש לנו היום 14 או 15 ממונים על המחוזות, בהתאם למשרדי הממשלה. לכל משרד ממשלתי יש ממונה על המחוז, זה מביא לניפוח במנגנון, מביא לריבוי פקידים המטפלים באותם העניינים תוך כפילות ושיטוש. יכולה הממשלה בשטח זה לבחור באחת משתי הדרכים: או לבצע את הפיקוח באמצעות משרד מרכזי — כפי שזה מקובל בשררה של מדינות באירופה, כגון בצרפת, בה קיים פיקוח של השלטון המרכזי על כל הרשויות המקריות — או לנהוג לפי שיטה של משרד מהווי, שהוא זרוע השלטון המרכזי, והוא מבצע באופן מרכזי את הפיקוח גם של יתר המשרדים.

הממשלה חייבת בעניין זה לבצע רפורמה. ומשרד הפנים יצטרך לעשות מאמצים כדי להגיע לרפורמה זו, על-פיה יהיה קיים משרד מחוזי אחד, המרכז בתוכו את כל פעולות השלטון המרכזי. במדינת ישראל דבר זה בוודאי אפשרי. אפשרות שניה, כפי שצינתי, לבטל את המנגנון המנופח של הממונים על המחוזות למיניהם, אשר רק גורמים לפיצול ולכפילויות. במדינה כשלנו, ובעידן הטכניקה המפותחת, אפשר לבצע ישירות מהמרכז כל הפעולות שצריך לבצע. אם הממשלה רוצה לספק את הדמוקרטיה במדינת ישראל, אין היא צריכה לעשות זאת בדרך של טיפוח הביורוקרטיה.

אפשר לשער מה מצבו של המשק העירוני. אין אחריות ואין השגחה מספקת מטעם משרד הפנים. די יהיה אם אוכיך את הוויכוח המתנהל כיום בעיריית חיפה, עירייה הנמנית על הטובות בארץ, עירייה שהמשק שלה מסודר — בגלל נטל המסים הכבד שהיא מטילה על האוכלוסיה — והגרעון של השנה האחרונה הגיע שם ל-2.5 מיליון לירות. אבל אין זה מונע ממנה לקבל החלטה על הקמת אוניברסיטה, על פי תכנית נימיר, שבשלב ראשון היא צריכה לעלות 27 מיליון לירות (על הגייר) ובשלב הסופי תגיע ל-800 מיליון לירות. אלא שאנחנו יודעים כי בדרך כלל הסכומים הם הרבה יותר גבוהים, ובמיוחד בחיפה, והסכום הסופי גדול פי שניים ויותר מהסכום שהוקצב לאותה מטרה. זאת למדנו מהרכבת התחתית בחיפה ומהתיאטרון העירוני בה.

אין מקום לוויכוח על עצם הצורך בהקמת בתי-ספר ואוניברסיטאות. אין ספק שזה טוב ואף דרוש להקים בתי-ספר ואוניברסיטאות. השאלה היא אם צריך לעשות זאת באותו פאר, באותן הוצאות, באותה טכניקה ופאר שאינם לפי היכולת שלנו. כל השיקולים האלה לא מנעו מעיריית חיפה להחליט על הוצאת הכספים. כזה הוא המצב גם בעיריית תל-אביב, המנהלת את ענייניה כפי שהיא רוצה, וכזה הוא המצב גם בעיריית אחרות, בשלטון קואליציוני כזה או אחר. הן מפגינות את העצמאות שלהן בזה שהן רואות עצמן חופשיות להוציא כספים, אבל אינן יודעות איך לכסות גרעונות.

משום כך אני אומר שאני בעד אוטונומיה רחבה של הרשויות המקומיות, בעד השתתפות בתקציב ההוצאות, אבל גם בעד פיקוח ממשלתי על העניינים היסודיים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

האם אין בדברים שאתה אומר משום דבר והיפוכו?

צבי צימרמן (גחיל):

פיקוח הוא דבר אחד, והתערבות והגבלת סמכויות — דבר אחר. אני אומר שלעירייה צריכה להיות הסמכות לבצע את כל השידורים, אבל יש מקום לפיקוח עליה, לפחות בשלב ראשון, וכן יש צורך בתיאום המדיניות הכלכלית. הרשויות המקומיות תופסות חלק נכבד במשק המדינה, ולא ייתכן שלא יהיה תיאום בין הקווים המשקיים המרכזיים לבין הקווים המשקיים של הרשויות המקומיות. הפיקוח הזה הוא מחייב המציאות, כדי ליצור תיאום גם בפעולות המשקיות של הרשויות המקומיות ושל השלטון המרכזי.

בזמן הקצר שנותר לי אני רוצה לנגוע עוד בשני עניינים. משפטים ספורים על שאלה חשובה מאד, שמרבים להתווכח עליה, וכזוהי לבעיית מינהל שירות עובדי הרשויות המקריות. הדבר הוא נחוץ והכרחי. המצב בשטח זה הוא, לצערנו, פגום ומדאיג. מתוך 28 אלף עובדי תקן של הרשויות המקומיות במדינה, הרי לפי צו משנת 1962 הוקם מינהל רק לגבי 112 רשויות מקומיות ו-41 רשויות אזוריות, המקיפות, בהתאם לדין-וחשבון מבקר המדינה מהשנה האחרונה, 5000 עובדים במועצות המקומיות ו-1,400 עובדים במועצות האזוריות; בסך הכל 6,900 עובדים ברשויות המקומיות בארץ.

האם אפשר לתאר מצב תקין במדינה כאשר מצד אחד ישנה נציבות שירות עובדי המדינה, הקובעת כללים ותקן בקשר לשטחי העבודה, הירורג, השכר, הזכויות הסוציאליות וכו', ומצד שני ישנם 22 אלף עובדים בעיריות שלגביהם

הי"ר ר. הקטין:

רשות היבור לחברה הכנסת מנחם כהן, ואחריו לחבר הכנסת בנימין שחור.

מנחם כהן (המערך):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. מבעד לשורות הסיירה שמסר לפנינו סגן שר הפנים, מזדקרת תקווה גדולה לנוכח הציפיות להגשת הצעת חוק שתחליף את פקודת העיריות. במשך ח"י שנות קיום המדינה הביא משרד הפנים לפני הכנסת חקיקה, שאפשר להעריך אותה ב-60% מכלל החוקה או אף למעלה מזה. אבל לא היתה כל הצדקה בשמך שנים כה רבות לא תינתן לנו חוקת עיריות חדשה, פרי תרומתם של המומחים הישראליים בשטח המוניציפלי. אדוני סגן שר הפנים, הריני רוצה לקוות ולהאמין, כי בתקופה הקרובה ביותר יובא להשלמתו חוק התכנון והבניה. אמנם הכנסת וועדה הפנים עשו עבודה גדולה ומבורכת שהביאה פרי הילולים — חוק התכנון והבניה, אבל עיכוב פרסום התקנות מונע השלמת חוק חשוב זה, שהכנסת הביאה אותו לגמר. אין ספק שכאשר יביא שר הפנים לאישור הכנסת תקנות אלו — ושמעתי בשמחה כי תוך יום-יומיים יחתום שר הפנים על החלק הראשון של התקנות — נגחיל למדינה חוק מודרני חשוב; חוק שיגדיר קחי בניין; חוק שיגדיר צפיפות ואחוזי בניה; חוק שיגדיר בצורה ברורה ענייני בטיחות, בניינים רבי-מקומות, שירותים פנימיים, אמצעי חירום וארכיטקטורה מודרנית. אני רוצה לקוות כי אכן בימים הקרובים ביותר נתבשר על פרסום התקנות, העתידות להשלים חוק התכנון והבניה שחוקקה הכנסת.

רבותי חברי הכנסת, הבוקר התבשרנו בשורה טובה וחשובה. נאמר בי סוכם בין סגן שר הפנים, האוצר והרשויות המקומיות להוסיף 82 מיליון לירות לתשלום חובות דחופים ביותר ואיוון תקציבי העיריות. אני רוצה לברך על יזמה זו. יזמה רעננה ומבורכת זו תביא למפנה ברשויות המקומיות, ולא נעמוד עוד לפני תופעות מבישות נוסח הרצליה ומקומות רבים אחרים.

הגיע הזמן שיימצא הסדר קבוע והולם לבעיות הכספיות שבין הממשלה והרשויות המקומיות. כיום אנו עדים לגרעון מצטבר של הרשויות המקומיות בסך 120 מיליון לירות, ואמנם ההסכם שנחתם הבוקר עשוי להקל בחלקו הגדול של גרעון זה. אבל עם זאת אינני חושב שיש להמשיך במצב שבו נתונות הרשויות המקומיות, ושהכנסת והממשלה נותרות ללחצים של הרשויות המקומיות ויזירות אימפרוביזציות של פתרונות-ביניים. אני חושב שהגיעה השעה שתוקם ועדה מתאימה בדרג מיניסטריאלי לצורך סידורו של העניין בצורה הולמת.

השנה יגיע הגרעון של הרשויות המקומיות ל-20 מיליון לירות — יתכן סגן שר הפנים את דברי אלה אם אני טועה — וזאת למרות העזרה העקיבה והחשובה שניתנה עלידי משרד הפנים והממשלה לרשויות המקומיות. נשאלת איפוא השאלה: איך אומר משרד הפנים להביא לפתורונה של שאלה זו בצורה מניחה את הדעת? הרי לא ייתכן שלאחר שבא על פתורונה היום קטע אחד של הבעיה הכספית, נעמוד כעבור שלושה חודשים שוב באותו מצב. אדוני סגן שר הפנים, אני מציע להקים ועדה שרים מיוחדת, שתקבל על עצמה משימה זו ותביא את העניין להסדר סופי והולם.

ושוב, כאשר אני שומע את סקירת סגן השר, אני מבחין בדבר שטרם מצאנו לו פתרון. אני מתייחס למגעים של הרשויות המקומיות עם המשרדים השונים של הממשלה.

אין כל הצדקה לאותו מירון של ראשי רשויות וראשי ערים והפקידות הבכירה ברשויות, ולביטול שעות רבות במשרדי הממשלה תוך רצון לשכנע, לפתור שאלות. נשאלת השאלה: מדוע דבר זה לא נעשה תוך תיאום מלא עלידי ועדה מיניסטריאלית, שתביא להכוונה, לתיאום דברים, לטיפול בדברים ולהפסיק את כל הריצה הזאת? אני חושב גם שניטיב לעשות אם נשכיל להביא לפתרון השאלה, ויפה שעה אחת קודם.

רבותי, עם כל התאניה ואניה של בודדים בכנסת נוכח מצב הרשויות המקומיות, אפשר לומר שבשנים האחרונות חלה התפתחות בתחום זה בממדים עצומים. משרד הפנים הביא לכאורה להקמת רשויות רבות וחדשות. כל אותם חברי רשויות מקומיות באזורי ספר, באזורי פיתוח, עברו בשלבים שונים, "אוניברסיטה" בועיר אנפין ולמדו בעיות מוניציפליות. משרד הפנים הנחיל ערכי יסוד בעבודה המוניציפלית לרבים וטובים אלה. אפשר לומר שהרשויות המקומיות נעשו כיום לאימפריה, אימפריה גדולה וחשובה במדינה. מה ההצדקה להרבות דיבורים בצורה כוללת על הרשויות המקומיות, לקשור זאת עם "כלנתריום", כאשר מתוך 184 מועצות ועיריות ו-1200 חברי רשויות מקומיות, היו בסך-הכל שבעה-עשר מקרים כאלה?

שלמה כהן-צידון (גח"ל):

המספר שבעה-עשר הוא "טוב" בגימטריה, אבל זה לא טוב.

מנחם כהן (המערך):

חלילה לנו להכתים ציבור המשרת את המדינה ולהשיג מטרות עקיפות לנוכח השמצתם של רבים וטובים. נפסיק את הדיבורים האלה, כי הם לא הולמים לא את המציאות ולא את המצב.

רבותי, כאשר מדובר בתקציב הרשויות המקומיות, שומה עלינו לשנן, לזכור ולהזכיר, שמדובר בתקציב של שלושת רבעי מיליארד לירות. היהודים האדישאים אומרים "איין קלייניקייט".

עבדול-עזיז זועבי (מפ"ם):

מה זה בעברית?

מנחם כהן (המערך):

דבר של מה בכך.

הייתכן, כאשר מדובר במסכת עשייה כה מבורכת, להלביש את הסקטור הזה בכינוי "כלנתריום"?

יקטור שם-טוב (מפ"ם):

כדי לאון מבחינה עדתית, צריך לומר גם "פליישרים" ולא רק "כלנתריום".

מנחם כהן (המערך):

אני מקבל את התיקון.

רבותי, אנו עדים עדות נאמנה לצמצומים ברשויות המקומיות, הן בהוראה והן עלידי מעקב של משרד הפנים, וכן עלידי הרשויות עצמן. והנה, השנה אנחנו עדים לכך שצמצומים אלה באים להקיף מיליון לירות, אם אינני טועה במחצית השנה האחרונה. אינני אומר שמיליון לירות באים להשיג את מטרת הצמצומים, אבל אני רואה בזה התחלה, התחלה הטומנת בחובה ברכה גדולה. אך אם לא נתפור את השאלה הכספית בצורה היסודית ביותר, אם לא נביא לשינוי שיטת המסים — ומפאת קוצר הזמן אינני יכול עתה להסביר את הדבר — הרי כעבור שלוש שנים נעמוד לפני קטסטרופה

בנימין שחור (מפד"ל):

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה, המשבר הפוקד את הרשויות המקומיות בעת דיונו השתא לקראת תקציב 1967/68 הוא אולי החמור ביותר בכל שנות קיומה של המדינה, והוא בא לידי ביטוי בולט במספרים המובאים בסקירה של משרד הפנים לקראת הדיון בתקציבו. אולי כדאי להזכיר כמה מהמספרים האלה.

הגרעון המצטבר בשנת 1965/66 הוכפל והגיע עד ליום 31 במארס 1966 ל־120 מיליון ל"י. סך כל יתרת הגרעון לא כולל הפרשי הצמדה שהרשויות היו חייבות בהם, הגיע עד ליום 31 במארס 1965 ל־475 מיליון ל"י. ולפי אומדנה ראשונה הגיע עד ליום 31 במארס 1966, כעבור שנה, ל־625 מיליון ל"י. אם נוסיף את הגרעון המצטבר של 120 מיליון ל"י מגיע חובן של הרשויות המקומיות ל־745 מיליון ל"י. סכום זה הוא גדול מהתקבולים של הרשויות המקומיות לשנת 1965 ב־205 מיליון ל"י. ואם רוצים לתרגם זאת לאחוזים — מהווה מספר זה ב־38% יותר מהתקבולים של העיריות.

בשנת 1966/67 הוגש על־ידי הרשויות המקומיות לאיר שורו של משרד הפנים תקציב בחיפה של 765 מיליון ל"י, ובמקביל — רק 680 מיליון ל"י באומדן התקבולים. זהו גרעון צפוי מלכתחילה בסך של 85 מיליון ל"י.

אינני נמנה עם אלה האוהבים לקטרג על הרשויות המקומיות ומתעלמים מן התפקידים המרובים שהרשויות מילאו וממלאות בפיתוחה של המדינה, בשיתוף אורחיה בנשיאה בעול ובחינוך שכבת עסקנים מהגלויות המתקבצות בתוכן. אולם נדמה לי, שהגיעה השעה לחלוקה צודקת ואולי מחודשת ויעילה יותר בין תפקידי הרשויות המקומיות והשלטון המרכזי. אין לתת לרשויות המקומיות לטפל ולעסוק בעניינים השייכים לשלטון המרכזי ושכסופו של דבר העומס שלהם גופל בין כה וכה על השלטון המרכזי, והוא משלם אותו על־ידי מענקים ומילואות. עדים אנו לזיכוח בדבר החוקת שירותים בחינוך שהרשויות מעוניינות להעבירם לשלטון המרכזי, לממשלה. אולם מי יסביר לי למה צריכות הרשויות המקומיות לבנות ולהחזיק בתי־חולים, שבין כה וכה מעמסתם נופלת על הממשלה שענייני הבריאות הם בעיקרם בידיה?

הנה מתנהל עכשיו דיון ובירור בקשר להקמת אוניברסיטאות בבאר־שבע ובחיפה. עיריית תל־אביב הגדולה הקימה ומחזיקה במידה מסוימת את האוניברסיטה בתל־אביב. האם שייכים מפעלי איררים אלה לשלטון המקומי? האם הוא עוסק בהם? האם הוא למעשה מטפל בהם? הרי בין כה וכה יפלו למעמסה על הממשלה. למה להשאיר את היוזמה ואת התחלת הטיפול בידי העיריות מתוך מחשבה שאולי יסתדרו? אם הממשלה סבורה שיש צורך בהם — תבנה אותם היא בפיקוחה, תוך ראיית החשבון הסופי. ואם אין צורך בהם — ויש רבים הסבורים שאין צורך שהעיריות יטפלו בהם — אל תתן לעיר־יות להסתבך ולהיכנס לגרעונות מעבר ליכולתן.

יכולתי למנות עוד שטחי פעולה שאינם נוגעים כל־כך לעיריות, ואולי אינם מהווים הוצאה כל־כך גדולה, שהעיריות עוסקות בהן ושאינן זה מתפקידיהן ואין זה משטחן. יש לאפשר לרשויות המקומיות לעסוק רק בעניינים שאנו סבורים שהם שייכים להן ושיוכלו להחזיק בהם עד הסוף.

יש לאזן את שטחי הפעולה בין הרשויות המקומיות ולתחום להן תחומים, למען יוכלו לעמוד בתפקידיהן ולטפח אותם. אמנם נכון שהעיריות העוסקות והמתכננות דברים

מה ברשויות המקומיות, ואם סגן שר הפנים מביא היום הצעה לפתרון חלקי, אינני יודע איך וכיצד יעמוד כעבור שנה ושנתיים.

רבותי, אין כל הצדקה, בעוד שבמדינה יש נציבות שירות המדינה, שהדבר לא יחול גם על הרשויות המקומיות. מדוע לא להסיר את התלות של ראש המועצה המקומית אחת ולתמיד ולהפקיד עניין זה בידי נציבות, בדיוק כפי שדבר זה קיים בקשר לעובדי המדינה?

מנחם ידיד (גח"ל):

החברים בערים הגדולות מתנגדים, והם חבריך.

מנחם כהן (המערך):

הם יכולים להתנגד. אני אומר את דעתי, ואני מקווה שאתה לא מתנגד.

מרדכי סורקיס (רפ"י):

ראשי הערים מתנגדים, לא הפקידים.

מנחם כהן (המערך):

יש מפנה חשוב נוסף לטובה. בשנה שעברה היו 60% מכלל התקציב מיועדים להחזקת המנגנון. השנה רק 50% מיועדים למטרה זו. אני רואה בכך ברכה גדולה.

אני מציע לכבוד סגן שר הפנים להציע מיוזג ואיחוד המנגנונים והפיקוחים בעיריות. אין כל הצדקה לפיקוח נפרד לבניה, שווקים, נקיון, נקיון בבתי־ספר, חופים וכיוצא בזה. הגיע זמן שנאחד פיקוחים אלה ומנגנונים אלה, ואין ספק שנביא ליעול המנגנון.

אני מציע לכבוד סגן שר הפנים לבצע מחקרים על ייעול ברשויות, כשם שדבר זה נעשה בקטעים חשובים רבים אחרים במדינה. אין ספק שנוכל לחסוך לא מעט בתקציבן של הרשויות המקומיות.

אני מתקרב לסיום דברי. ברצוני ליחס חשיבות לאיחוד הרשויות. אין כל הצדקה שלא נאחד את קריית־ים, קריית־ביאליק וקריית־מוצקין, כשם שאין כל הצדקה שלא נאחד את רמת־גן וגבעתיים, בתים וחולון, לוד ורמלה. אך בד בבד עם זאת אני מתנגד התנגדות נמרצת לאיחוד נצרת הוותיקה עם נצרת החדשה.

עבדול־עזיז זועבי (מפ"ם):

מישהו מציע זאת?

מנחם כהן (המערך):

לא. אני מתנגד לכך מסיבה פשוטה, מתוך רצון — ועוד תשמע הצעה כזאת היום — לשמור על הצביון המיוחד של נצרת.

רבותי, אני רוצה להציע שממשלת ישראל תוותר על 18 מיליון לירות שהיא גובה מהרשויות המקומיות לצורך החזקת החינוך התיכון ושכר הלימוד המודרג. וכשם שדבר זה קיים לגבי מועצות מקומיות, ולנוכח המצב הכספי של העיריות, אין כל הצדקה שלא נביא להשארה.

אני רוצה לומר שהפיקוח והעמקת הפעולות של הרשויות המקומיות הביאו ליישור הדורים רבים, והתמדה בשיטות אלה עתידה להביא פרי הילולים לפעולת הרשויות המקומיות ולפעולתו המבורכת של משרד הפנים.

היו"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחברה־כנסת שחור, ואחריו — לחבר־הכנסת סורקיס.

היו"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחבר הכנסת סורקיס.

מרדכי סורקיס (רפ"י):

גברתי היושבת ראש, חברי כנסת נכבדים. בראשית דברי ברצוני לברך את שר הפנים, סגן שר הפנים, עובדי משרד הפנים, ראשי הרשויות המקומיות ועובדיהן, וכל אלה שעסקו במלאכה, שלפי הכרתי היא אחת המלאכות הקשות ביותר במדינת ישראל.

אנחנו דנים היום על משרד הפנים ועל הרשויות המקר מיות. אעסוק פחות בתקציב משרד הפנים ואקדיש יותר את דברי לעבודת הרשויות המקומיות.

שמעתי כאן, כי באים בטענות למשרד הפנים מדוע אין הוא תקיף יותר כלפי הרשויות המקומיות. כידוע אין זה קל כל-כך להכניסן במסגרת ולשלוט בהן, ואין איפוא להא שים את משרד הפנים על כך שלא עשה מאמצים על מנת לתקן דברים הטעונים תיקון. מאידך אנו צריכים לראות את שורש הבעיה.

התבשרנו הערב מפי סגן שר הפנים, כי לאחר לחץ ואיום נמצא הסדר שלפיו החל מן האחד באפריל יפסיק השלטון המקומי את מתן השירותים לחינוך היסודי. נאמר שנמצא הסדר — ואני מברך על ההסדר — בין שר הפנים לשר האוצר, אולם מתחמקים מטיפול בבעיה וממציאת הסדר קבוע. מתן השירותים הממלכתיים היווה עול כבד על השלטון המקומי, שלא יכול היה לשאת בו, ולכן הכרחי, פעם אחת ולתמיד, לא תחת איום של משברים, הסדר קבוע, כי השלטון המקומי מקדיש את רוב כספי האזרחים למתן שירותים אלה.

השלטון המקומי הגיע לגרעונות ומילתות בסך 800 מיליון ל"י. ודאי שזה דבר חמור, שפרעון המילתות מגיע, באופן כללי, ל-20 אחוז, אולם יש מקומות שהוא מגיע ל-25, 28 ו-30 אחוז.

נניח שהרשויות המקומיות עשו דברים שלא היו צריכים לעשות. בכל זאת יש להביא בחשבון שאת רוב הכספים השקיעו במבני חינוך. נניח שבנו גם בנייני פאר שלא צריך היה לבנות. עם זה יש לזכור, כי העיריות הוציאו מדי שנה בשנה 40 אחוז מתקציב הפיתוח לבנייני ציבור, בעיקר למבני חינוך.

וכאן ברצוני לציין את פעולתו המבורכת של מפעל הפיס. יש יהודים שאינם מכבדים פעולה זו, שיש להם השגות בעניין זה, אולם הקמת מפעל זה היה נס, כי באמצעות כספי מפעל הפיס נבנו בתי-ספר ובתי-חולים.

מרדכי ביבי (המערך):

הוא מרושש אנשים עניים.

מרדכי סורקיס (רפ"י):

זהו נושא אחר. אני מדבר על ההשקעות הנעשות בכספים אלה.

(קריאה: חלק מסויים מהציבור משלם זאת.)

הכסף מושקע במבני חינוך, נכון שהיה צורך לקבל גם מילות, ואיני מאושר מזה.

בשנת 1963/64 הגיע תקציב הפיתוח של העיריות ל-160 מיליון ל"י; בשנת 1964/65 — ל-220 מיליון ל"י, ובשנה האחרונה — ל-150 מיליון ל"י, 40 אחוז מסכומים אלה הופנו לחינוך. על כמחצית מהסכומים קיבלו הלוואות, והי

אלה — כמו בארבע וחמשה — מצבן הכספי שפיר וטוב יותר יחסית. מי שמעיין בפרטי הגרעונות רואה שעיריות אלו המנסות לקבל על עצמן מעמסה כזאת, לעת עתה מצבן הכספי טוב יותר. אבל אנו יודעים מה היה לעיריות שניסו לספל בשטחים שאינם שייכים להן. בסופו של דבר כרעו ונפלו תחת מעמסה זו ולא יכלו להחזיק מעמד. משום כך יש צורך כבר היום שמשרד הפנים יתחום תחומים, כי העיריות אינן צריכות לספל בשטחי בריאות, בחינוך גבוה. אולי יש להוציא מהן מלכתחילה שטחים אחדים, לעומת זה יש להעמיס עליהן שטחים שהן חושבות כביכול שהם מתפקדות של הממשלה. אינני רוצה לתת לעיריה לעסוק באוניברסיטה ולהוציא ממנה חינוך תיכון. מהי הסכרה ומהו ההגיון שבדבר זה? אדרבא, יתאמו זאת עם השלטון המרכזי, ובמידת האפשר יתרמו את חלקן. אבל אל יקחו על עצמן משימה ועול העלולים להפילן, ובסופו של דבר לא הן הנמשאות בעול, אלא הממשלה לוקחת את המשימה בידיה, ויד המקרה גוברת בתכנון ובהקמתם של מפעלים חשובים במדינה.

הייתי רוצה גם לעמוד על עניין התקנים והתכניות של העבודה בעיריות. משרד הפנים יש לו פיקוח מסויים — אינני אומר שזהו פיקוח מספיק — על המועצות המקומיות. אולם מה שנוגע לעיריות, עליהן אין פיקוח כללי. אין תקן, אין קנה-מידה, אין פרופורציה כמה צריכה עיריה מסויימת להחזיק עובדים, בהתאם למספר תושביה ובהתאם לשטחה. בכלל, כל עיריה עושה לה תקן משלה, עושה לה קנה-מידה משלה, ומשום כך הגענו לחוסר כל פרופורציה בין ערים שמספר תושביהן שווה וגם שטחן והיקף פעולתן שווה.

הסקירה שהונחה על שולחן הכנסת מציינת, וגם סגן שר הפנים אמר בדבריה, שבשנה האחרונה לא חלו שינויים ברשת המוניציפלית, ומספרן של העיריות והמועצות המקר מיות הוא כראשון. מהן 24 עיריות ו-74 מועצות מקומיות. בדבריו אמר סגן השר, שהוא סבור שכדי לייצל את העיריות ולשפר את עבודתן יש צורך ללכת בעתיד לקראת מיוווג ואיחודן של עיריות. אני רוצה לא אחת מהן לדבר, עיריה שדווקא סגן שר הפנים לא דיבר עליה. אני נדמה לי שזוהי עיריה נחשלת — עם כל הכבוד לתושביה ועם כל הערכתי לאלה שבאים אליה ובונים את חייהם בה. אני חושב שעיריה זו עומדת מעבר לכל יחס לעיריות אחרות, גם הנחשלות. אני מתכוון לראש-העין.

עדים אנו עכשיו לשביחתה של ארבעים וחמישה אנשים. אינני יודע מי צודק; אינני רוצה גם להיכנס בוויכוח מי צודק, אם העיריה או מועצת הפועלים. אני גם סבור שזוהי המועצה המבוססת ביותר שהיתה אי פעם לראש-העין. בכל פעם התחלפו המועצות; לא היתה אי-פעם לראש-העין מועצה מבוססת כזאת. עצם הבניין החברתי של העיריה מעיד: לבחירות לעיריה הלכו תשע-עשרה רשימות, מתוך יחסים משפחתיים, מתוך כל מיני חישובים לא פוליטיים כלל. אם משרד הפנים רוצה לתרום לייצול הרשות המוניציפלית, על מנת שתוכל לספק חינוך טוב לאזרחיה, לספק להם שירותים נחוצים — יש לדאוג למיווג המועצה עם מועצה קרובה, ואינני רוצה להצביע על מועצה זו או אחרת. אין לדחות זאת לתכנית כוללת, אלא יש לעשות זאת בהקדם האפשרי. לא כל מועצה תרצה לעשות זאת, אולם כל השקעה כדאית כדי לחסל אחת ולתמיד את מצבו המנוון של המקום, מבחינה חברתית וציבורית, ולתת ליושב, אשר קלט עליה של יהודים טובים ויקרים, שלטון מוניציפלי תקין.

מרדכי סורקיס (רפ"י):

בוודאי, לא כל מקום נותן אותם שירותים; בוודאי, יש להביא בחשבון את השירותים.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

איפה סגן השר, שצריך לשמוע אותך, חבר-הכנסת סורקיס?

מרדכי סורקיס (רפ"י):

אין בי הרגשת נחיתות. אתה יושב כאן ושומע אותי, זה מספיק לי.

אני מציע להוסיף לתקציב 20 מיליון לירות למענקים 15- מיליון לירות לפיתוח, כי לא ייתכן לדרוש מהעיריות לבנות מבנים לבתי-ספר ולא לצייד אותם בכספים הדרושים, כוונתי למילות, לא למענקים.

חבר-הכנסת מנחם כהן דיבר כאן על חוקה. אני יודע מה קרה עם המועצה המוניציפלית. היא שברה חיים. אני יודע למי זה מפריע שאנשי ציבור ואנשי עיריות יעצו למשרד הפנים. אני מציע להחיות מוסד זה.

ברצוני להעלות בעיה נוספת. למה לערוך בחירות בערד? זו מועצה ממונה. לפי ההתחייבויות, יש לקיים את הבחירות בנובמבר 1967. אז יקיימו את הבחירות באשדוד ובבאר-שבע. אני יכול לחתום על כך שיקיימו או את הבחירות באשדוד ובבאר-שבע, אבל למה למחר ולקיים את הבחירות בערד? אני מכיר במקצת את ראש המועצה. הוא אחד מראשי המועצות הטובים ביותר. הוא מנהל היטב את העניינים. למה לקפח חמש-מאות בוחרים? אני מתנגד לקיום הבחירות עכשיו. אבקש לדחות את הבחירות לנובמבר. אז בוודאי יבקשו לדחות את הבחירות בבאר-שבע ובאשדוד לשנתיים נוספות. המועצה בערד מתנהלת בסדר. למה לקפח מאות תושבים? בנובמבר יהיו 1,200 בעלי זכות בחירה, ואילו עכשיו יש רק 680 בעלי זכות בחירה. אני מציע לשר הפנים לבדוק את העניין ולא לקפח מאות אורחים.

אני שואל את ממשלת ישראל, ולא רק את שר הפנים: מה חושבת הממשלה על החובות של העיריות? אילו אמצעים היא חושבת לנקוט על מנת להקטין את פרעון המילוח עד 15%?

איזה הסדר חושבת לעשות הממשלה בתחום השירותים הממלכתיים והחלוקה בין השלטון המקומי והמרכזי בקשר לשירותים אלה? פעם היו פקידים שחשבו שהם היו מנהלים את העיריות באופן יעיל יותר, וזו יותר, פשוט יותר וטוב יותר. בא הזמן והוכיח שאין להם במה להתפאר. הדו"חות של מבקר המדינה על המפעלים בארץ הראו איך ניהול פקידים חשובים את המפעלים בארץ. אין למסור להם גם את ניהול העיריות.

ברצוני להזהיר ולומר, ששר הפנים צריך לעמוד על המשמר, שמתוך למשרד הפנים לא יינתנו ערבויות והלוואות לעיריות, על מנת שלא נגיע למצב שאיני רוצה לתאר אותו. העיריות הגיעו לחובות גדולים. שולחן אחד חילק כך ושולחן אחר — אחרת. משרד הפנים ומשרד האוצר צריכים לחלק את ההלוואות מיד אחת. במצב הקיים ברשויות המקומיות אשמים לא מעט השרים. עיריות קטנות הגיעו להסתבך כויות רציניות מאוד. אני מקווה שייצאו בשלום. זה לא רק עניין של המועצות המקומיות, אלא גם של האורחים. רע מאוד יהיה אם העיריות תצטרכנה להפסיק לתת שירותים. אז ייפגעו אורחים שאינם אשמים בכך.

תר — אשראי מהקבלנים. הוצאות אלה הכניסו את העיריות למחנק כספי, שאין הן יכולות לעמוד בו.

מלבד מבני חינוך גבנו בתי-נוער. האם זה לוקסוס? בוודאי שאחוז מסוים מהמבנים לא היה צריך לבנות; אפשר היה לדחות. הצעתי פעם להקים ועדה משותפת לממשלה ולרשויות המקומיות, אשר תחליט מה צריך לבנות ומה צריך לדחות, אולם מה שיוחלט לבנות — צריך להבטיח לכך תקציב, שאפשר יהיה לשלם את הכספים הדרושים במשך שנים רבות, כדי שהרשויות המקומיות תוכלנה לעמוד בכך.

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת, איננו יכולים לעבור בשתיקה על דברים שהשלטון המקומי אינו יכול לעמוד בהם. אם מחר יפסיקו הזנת ילדים, או שלא יקדישו אמצעים לחינוך הנוער, נצטער על כך צער רב. כולנו נמצאים עכשיו תחת הרושם של השידור על מה שאירע בבית-שאן, אולם יש עוד ילדים רבים הזקוקים לארוחה חמה, והשלטון המקומי אינו יכול לשאת במעמסה. לכן צריכה ממשלת ישראל לשבת על המדוכה ולהגיע להסדר קבוע בעניין השירותים שמספק השלטון המקומי.

מי יכול היום לקבוע בוודאות שאומדן ההכנסות של השלטון המקומי יתאמת השנה? אני — לא. אנחנו עדים למצב הקשה של חוסר הכנסות מבנייה וממגרשים. הטילו מסים כבדים, אבל הם היו רשומים רק בספרים, מכיוון שלא יוכלו לממן את הכל. אנשי משרד הפנים והעיריות צריכים להביא בחשבון לפני מה נעמוד השנה.

הסתייגתי בעניין רציני מאד — בעניין הפיקוח של משרד הפנים. עומד לפניכם מי שהיה ראש מועצה מקומית במשך ארבע-עשרה שנה. התייחסתי בכבוד וברצינות לכל ביקורת של מבקר המדינה ותבעתי מעצמי ומכל העובדים לתקן את הליקויים שהוא ציין, אולם מבקר המדינה בא לאחר המעשה, לאחר שנתיים-שלוש שנים, כי אין לו כוחות מספיקים כדי לערוך ביקורת כל שנה, אך יש מוסד, שמשרד הפנים מממן אותו, העוסק בביקורת, שעובדיו מבקרים חמש-שש פעמים במקום במשך השנה. אני חושב, ששר הפנים ומשרד הפנים חייבים לאחוז באמצעים נגד עירייה שאינה מתקנת את הליקויים. לפני דוגמה רעה של עיריית הרצליה. אני מצוין את הדבר לא בגלל שאני עכשיו באופוזיציה. היתה לי הערכה רעה על עיריית הרצליה עוד כאשר הייתי במפלגת הרוב. מבקר משרד הפנים הזהיר על כך עוד בשנת 1963 ובשנת 1964. הוא הזהיר שלוש-ארבע פעמים. הוא הזהיר שתהיה בוושה וחרפה בעיריית הרצליה. צריך היה לראות זאת מראש. ולזלזל. אני חושב, שמשרד הפנים אחראי בעניין זה. הזהירו את המשרד, אבל לא הוציאו את ההמלצות לפועל.

אני יכול בזמני המוגבל לצטט כל מה שנכתב על עירייה זו במשך שנים. אני מסתפק במה שכותב מבקר המדינה.

אגע בבעיה נוספת. דובר כאן על חוקה. אני תומך בנציגות השלטון המקומי, כדוגמת המועצות, גם בעיריות, בניגוד לדעת ראשי הערים הגדולות. חייב להיות הסדר קבוע ותקן. חשוב שהיה סקר במשרד הפנים על כל עיר ועיר, ושכל עיר ועיר תחזיק עובדים בהתאם למספר התושבים. אין דבר כזה. משקיעים במחקר אלפי לירות, אבל איני רואה שאפשר לפי הסקר לדעת כמה עובדים צריכה כל עיריה לפי גודלה להעסיק.

יעקב כץ (פועלי אגודת ישראל):
זה תלוי בשירותים שמגיישים.

היו"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחברה-הכנסת וועבי.

עבדול-עזיז וועבי (מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אתחיל בבעיות כלכליות ואתעכב על מספר עניינים הנוגעים לאזרחים הערבים בשטח המוניציפלי.

הבעיה הכללית שאנו רואים בה בעיית מפתח היא בעיית המיסוי. כל האזרחים משלמים היום את מסיהם לעיריה לפי שיטה ריאקציונית אנטי-סוציאלית הנוקטת מבחינת אי-הצדק שבה. האזרח משלם את המסים לעיריה לא על פי גודל הכנסתו, אלא על פי גודל דירתו שהוא ומשפחתו גרים בה. יוצא איפוא שאזרח שהכנסתו זעומה ומשפחתו גדולה, הגר בדירה בת שלושה חדרים, משלם לעיריה מסים גבוהים יותר מאזרח אחר שהכנסתו גדולה פי עשרה אך משפחתו היא בת שתי נפשות בלבד והוא גר בדירה בת שני חדרים. שיטה זו היא בלתי-הגיונית, והדעת אינה סובלת אותה. אם יש לנו פניה לממשלה או למשרד הפנים, הרי פנייתנו היא שתשונה סוף סוף שיטת המיסוי, והמס יוצמד לא למספר חדרי המגוריים של האזרחים, אלא לשיעור הכנסתם.

עם זאת שמחנו, שהממשלה הנהיגה תיקון חשוב בשטח המיסוי, והוא נוגע לשיעור מס העסקים, על ידי העלאת תקרתו מ-2000 לירות ל-5000 לירות. הדבר עשוי לתרום תרומה נכבדה ותוספת הכנסה לעיריות שמצבן הכספי קשה ביותר כתוצאה מהסיווג והמיתון הקיים.

בעיה שניה שאנו חייבים להקדיש לה תשומת לב מיוחדת היא: מצב הנקיון בערים הגדולות והקטנות גם יחד. אינני יודע מהו מצב הנקיון והסנטיציה בעירות החדשות ובערי הפיתוח שהוקמו לאחר קום המדינה או בעשר השנים האחרונות, אך שמעתי שהמצב שם משיבץ רצון, אם כי גם שם לא נעשו די מאמצים לשמירה על נקיון ברחובות, והעיקר — לחנך את האזרחים לתודעת נקיון. אולם המצב בערים הגדולות והוותיקות דווקא הוא ללא נשוא. טרם הגענו לרמת נקיון אירופית, ואין לי ספק שתייררים רבים הבאים לבקר בארץ והמתרשמים התרשמות טובה מהשיגים המדינה בשטחים שונים, מאוכזבים מרמת הנקיון בערים, אם ברחובות ואם בבתי-הארח, במסעדות, בבתי-קולנוע, בבתי-שימוש ציבוריים וכו'. אני סבור שכל העיריות וגם המרכז לשלטון המקומי חייבים להגיע לשיטה אחידה, אשר תביא להעלאת רמת הנקיון בערים ולהגברת תודעת הנקיון בקרב תושבי הערים, אשר בלעדיה לא יועילו כל המאמצים של מועצות העיריות.

בעיה כללית שלישית היא בעיית הדמוקרטיה במועצות העירוניות. בעוד שמדברים על בחירות אישיות לראשי ערים, מוצא אני לכאן להדגיש כי טובת הערים וטובת התושבים דורשת להרחיב כמה שאפשר את ייצוג הציבור במועצה. כחנתי שיש להקים בכל עיר ועדי שכונות וועדי רבעים, שחבריהם המשמשים בהם בחור יושבי-ראש יהיו קשורים קשר ישיר עם חברי המועצה הנבחרים. הם יביאו לפני חברי מועצת העיר את בעיות הרובע או השכונה שלהם, ויחד עם זאת על אותם ועדים יוטלו תפקידים מוניציפליים, עלידי שיתופם בחזקות, ותפקידים קהילתיים מקומיים. כך יהודק הקשר בין חברי המועצה הנבחרים לבין אזרחי העיר, וכן תתעמק התודעה באזרחים, שהעיר שייכת להם והם אחראים למלטה לניהולה, ליזמיה, ולקיומה ולהתפתחותה.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני עובר כעת לבקשת המוניציפליזציה בסקטור הערבי ואתחיל בזה שאומר

כי אין להתעלם מן ההתקדמות שחלה בשנים האחרונות בשטח זה בקרב האוכלוסיה הערבית, למרות הקשיים האובייקטיביים הקיימים בחברה הערבית, כלומר המעבר משלטון משפחות ומוכתרים וראשי שבטים לשלטון דמוקרטי של גב חרי העם. אולם עדיין אנו, כלומר האוכלוסיה הערבית, מוגדרים בהשוואה לחברה היהודית. בו בזמן שבחברה היהודית הגיע הייצוג המוניציפלי כמעט ל-100%, הרי עדיין יש רק 40 מועצות נבחרות מתוך 104 כפרים ערביים, ורק 75% מן האוכלוסיה הערבית מיוצגת ברשות מקומית כלשהי. כך נשארו 80 אלף תושבים ערביים מחוץ לשלטון המקומי, ובתוכם 20 אלף בדווים בנגב, הנתונים לשלטון שייכים ותחת שייכים שמנצלים אותם. אנו תובעים, למרות כל הקשיים שבדבר, לחתור ולהעניק להם ייצוג בשלטון המקומי, כי בלי זה אי-אפשר לחזות התקדמות בכפר הערבי ובשטח הערבי. חלקנו בתקציב הרגיל איננו עולה על 2%, ואילו בתקציב הפיתוח המצב קצת יותר טוב, והוא מגיע ל-5%.

בימי מיתון אלה, בימי הגברת האבטלה ושיבת אלפי פועלים ערביים לכפריהם, פועלים אשר נפלטו מהסקטור היהודי ללא מקור פרנסה, אנו פונים בקריאה להגברת תקציבי הפיתוח לכפר הערבי, כדי שמלאכת הפיתוח תשלים מה שהוחל בו.

עם שאנו מברכים על כל התקדמות שהיתה בשטח של אספקת שירותים בכפר הערבי, הרי מן ההיבט לציין שמחצית הכפרים הערביים הם עדיין ללא חשמל וללא טלפון, אם כי במה שנוגע לכבישי גישה ומים המצב טוב יותר. אולם אם הממשלה לא תעניק תקציבים מיוחדים למטרות אלה, לא יוכל הכפר הערבי להתקדם בדומה ליישוב היהודי, והפער הכלכלי והחברתי ביניהם ירחב וילך.

אחת הבעיות אשר מעיקה היום על הציבור הערבי היא בעיית התכנון, או יותר נכון: אי-התכנון של הכפר הערבי. על פי סקירת משרד הפנים נמצאים 49 ישובים ערביים בתכנון, חלק כבר מוכן, כלומר, תכנית המיתאר הוכנה, בעוד שחלק אחר נמצא בשלב של הכנה וחלק בשלב של משא-ומתן. אולם את תכנית מיתאר אחת מאושרת לא הוזכרה בסקירה הזאת. כאשר ציינתי זאת לפני שנה, העיר כבוד שר הפנים לעומתי: זה לא מדויק. חיכיתי שנה ולמדתי מלה במלה את סקירת המשרד; בבקשה, יצינו לי שם אחד של כפר ערבי שתכנית המיתאר שלו מאושרת. אביא לדוגמה את נצרת. לפני שלוש שנים הוגשה תכנית מיתאר; ערערנו עליה ועד היום לא קיבלנו אותה בחזרה — מאושרת או אפילו בלתי-מאושרת — כדי שנוכל לפתח את העיר.

כיוון שהוכרתי את נצרת, אוסיף ואומר שבנצרת זו יש 30 אלף תושבים ושטח שיפוטו הוא 6,000 דונם. רבע מתוך השטח הזה שייך לכנסיות ולמזורים. כל הכבוד להם, אבל זה שטח שאיננו ניתן לפיתוח, איננו ניתן לבנייה ואפילו לא משלמים עליו מסי רכוש לפי החוק. גם מסי הארנונה המגיעים מהם אין העיריה מקבלת. מה יכולים איפוא לעשות 30 אלף תושבים ב-4,500 דונם? מחירי הקרקע מופקעים גם כיום. אין מקום שבו אפשר לבנות בית-ספר או לטעת גן ציבורי. זהו דוגמה לפסיאת מה פירוש הדבר תכנית תכנית המיתאר איננה מאושרת או כשהיא מצומצמת, באיזו מידה עלול הדבר להפריע להתפתחות העיר ואף למנוע התפתחות. ואם נעשה השוואה עם נצרת-עילית, לא מתוך קנאה, חס וחלילה; אני מאחל לה שתמשיך להתקדם ולהתפתח, כי גם אנחנו רוצים באחווה ובתמיכה פעולה אמיתית, מתוך שוויון ומתוך כבוד הדדי — הרי נראה שהשטח לאורך התעשייה אשר הוקצב לנצרת-עילית משתרע על פני 300 דונם, לעומת

מכוונת במידה רבה של תבונה. השאלה היא: האם משרד הפנים מוצא תמיד את שביל הוהב הזה? והרי בכך סוד ההצלחה.

טענת הרשויות המקומיות, שהתערבות השלטון המרכזי בענייניהם גדולה מדי, איננה עומדת, בעיקר עכשיו, במבחן המציאות. בשנים האחרונות הגיעו הרשויות המקומיות להיקף כזה שהפכו להיות חלק כה ניכר במשק הישראלי, עד אשר כל המשק שלנו מושפע במידה רבה מהפעילות הכלכלית של הרשויות, ואין מנוס מלהרחיב את סמכויות השלטון המרכזי, אם איננו רוצים על-ידי פעילות יתר לפגוע במשק כולו.

לו היה המצב ברשויות המקומיות בדרך כלל תקין, אי-אפשר היה לעמוד נוכח טיעון כזה המצדד בצמצום הפיקוח. אבל נראה לי שהמצב ברשויות המקומיות איננו מחזק את הטענות. הנה, להיפך, הוא מחייב להגביר את הפיקוח המרכזי בכמה תחומים ובעיקר בתחום התקציבי והארגוני.

נכון, יש בין הרשויות המקומיות כאלה שהן מבורכות במסודות מאורגנים ופועלים כהלכה. אולם התמונה הכוללת בכל זאת עגומה למדי. ניקח לדוגמה את בעיית הגרענות ברשויות. אשקד נאמר לנו, שהגרעון המצטבר של הרשויות המקומיות מגיע ל-75—80 מיליון לירות. הממשלה ראתה צורך לנקוט פעולה והביאה להעדת הכספים תכנית הסדר. הסיוע הממשלתי הותנה בכך שחלק הארי מהגרעון תספוגנה הרשויות עצמן על-ידי ייעול פנימי וחסכון. והנה מה קורה? אומרים לנו עתה שהגרעון המצטבר ליום 31 במארס 1966 הגיע לא 85 מיליון, אלא ל-120 מיליון לירות. ושנת הכספים 1966/67 תסתיים בגרעון שוטף נוסף של 20—30 מיליון לירות, ובשנת 1967/68 הוא עלול להגיע ל-100 מיליון לירות. כך כתוב בספר שהוגש לנו. מאידך אין כל עדות לפעולה נמרצת של ייעול וחסכון בעיריות, למרות הדברים שאמר כאן שר הפנים. נכון שיש סיבות למצב כספי קשה זה: (א) הסיוע; (ב) השיתוק בעסקי מקרקעין; (ג) אי-הצלחת מסים במשך כמה שנים. אולם אם אלה הן הסיבות, ומציאות כזאת נוצרה — חייבות הרשויות המקומיות להסיק מכך מסקנות לגבי היקף הפיתוח מחד גיסא ולגבי מאמצי הייעול והחסכון מאידך גיסא. כוונתי להנהגת הסדרים אדמיניסטרטיביים שיבטיחו חסכון בהוצאות.

התפלאתי כאשר סגן שר הפנים אמר כאן כי הוא מציין בסיפוק רב שהרשויות המקומיות נכנסו למשטר של ייעול. הייתי שמח מאד לו זו היתה המציאות. אבל הוא עצמו כותב בחוברת שלו כמה דברים המעידים על ההיפך ממציאות זאת.

מבקר המדינה מצא מימצאים חמורים מאד, ואחד מהדו"חות האלה עוסק בפיתוח מופרז. יצר הפיתוח כשלעצמו יש בו חתוב. אולם כמה דברים אומרים? כאשר מאחורי הפיתוח הזה יש כיסוי בתקציב ובמימון מתאים. אולם פיתוח ראוויתי ממומן בהלוואות והתחייבויות מעל ליכולת — זהו דבר שלא יעשה.

אני קורא בדו"ח של משרד הפנים (עמוד 72), בפרק ה'דן על המחלקה לביקורת, כי: „בשנה הנסקרת בדיקה המחלקה ביצעה עבודות הפיתוח ברשויות המקומיות... לצערנו בש"ט זה עוד לא הכל שפיר. בחלק מהרשויות העבודות מבוצעות לא אישור וללא מימון ריאלי ולפעמים גם בלי תחלת מועצת הרשות עצמה. בבודות פיתוח בלתי-מאושרות לא רק גורמות בהכרח לידי ביצוע עבודה גרועה, אלא גם מביאות

90 דונם לנצרת הערבית. ואם נמשיך בהשוואה ונשווה את נצרת העיר לעיר אחרת בגודלה בערך, הרי נראה ששטח השיפוט של חדרה, למשל, הוא 40 אלף דונם, ואילו שטח השיפוט של עכו, שהיא יותר קטנה מנצרת, משתרע על פני 20 אלף דונם.

יש איפוא לזרז את הפעולה הזאת של עשיית תכנית מיתאר, ובייחוד בכפר הערבי, כי בגלל חוסר תכניות אלה אנו עדים לתופעה מצערת, אשר עדיין לא נפתרה מאז קום המדינה. מעל לששת אלפים בניינים אשר נבנו ללא רשיון ואשר נחשבים לבניינים „בלתי-ליגאליים“ צפויים לקנסות כבדים או להריסה. הבעיה הזאת היא עדיין בעיה, והגיע הזמן שמשרד הפנים יכריז על בניינים אלה כעל בניינים חוקיים, ויחד עם זאת יתחור לזירזיתר במתן רשיונות בניה, תהליך הלוקה בסתבת. עם זאת יש לברך על הקמת שתי ועדות בנין ערים נוספות, שתטפלנה במתן רשיונות אלה.

בהזדמנות זאת אזכיר בברכה את משרד הפנים ומשרד הבריאות על הכשרתם והעסקתם של 20 תברואנים ערביים במועצות המקומיות, דבר העשוי להביא תועלת רבה לתושביהם ולכפרים עצמם.

לבסוף הייתי מבקש להעיר מספר הערות בנוגע לבדווים הגרים בנגב, שמספרם מגיע ל-20 אלף תושבים, ואשר חיים עדיין ללא כל תכנית פיתוח ממשית. לפני שנה התבשרנו שעומדים להקים להם שלושה כפרים. שמחנו גם לשמוע שהקמת הכפרים לא תפגע באדמותיהם ותיעשה מתוך תיאום אתם, לפי רצונם וללא כפייה. השאלה היום היא — מתי יעשו זאת. וכל עוד התכנית לא מבוצעת — מדוע אוסרים עליהם לבנות צריפים במקום אוהלים מצמר? אוהל מצמר עולה פי ארבעה או פי חמישה יותר מאשר צריף מפת. זהו אף צמר שמביאים בהכרחת מסוריה.

בקיצ שערב הובאו מאות בדווים למשפטים באשמת בניה בלתי-חוקית והטילו עליהם קנסות מ-50 עד 750 לירות. אנו תובעים הפסקת משפטים אלה והסדרת עניין שיכונם היציב תוך אספקת השירותים הדרושים, כפי שניתנים לשאר אזרחי המדינה.

היו"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחברה-כנסת גולן, ואחריה לחברה-כנסת ביבי.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים. משרד הפנים עוסק בבעיות רבות וחשובות, מהן רבות היקף ומהן כאלה שהן אולי בתחום הפכים הקטנים, אבל השפעתן על עיצוב חיינו רבה ביותר, וההצלחה או אי-ההצלחה של המשרד 'בטיפול בהן משפיעה לא במעט על רבים מנוהגי חיינו כאזרחי המדינה. אתחיל בבעיית הרשויות המקומיות.

בכל דיון על הרשויות המקומיות מתעוררת השאלה כיצד ליישב את הניגודים שבין הפיקוח המרכזי לבין מתן יתר אוטונומיה לרשויות המקומיות. אנשי הרשויות מקומויות טוענים, כי הפיקוח מסבך ומסרבל את הטיפול בענייניהם עקב הכללים הנהוגים בו. הם גם טוענים שהשל"טון המרכזי אינו יכול להכיר את בעיותיהם הספציפיות. הושמעה גם לא פעם הטענה מעל במה זו, שהשלטון המקומי הוא לא פחות יציג, נבחר ואחראי כלפי הבחורים, ועל כן אין לגרוע מסמכויותיו. לא אוכל להיכנס עכשיו לפרטים בסוגיה זאת, אבל ברור לי כי דרושה סינתזה

אשר נוהגים כך, ישנו את מנהגם זה ויהיו נוכחים במליאת הכנסת כאשר נדון התקציב של המשרד הנוגע להם.

היחסים בין משרד הפנים לבין הגורמים הכפופים לו אינם מבוססים על הסדרים נאותים, וזוהי אחת הבעיות הסבוכות במערכת יחסים אלה. מצד אחד אין הרשויות המקומיות רואות עצמן כפופות למשרד הפנים, ומאידך אין משרד הפנים יכול להחיל את סמכויותיו ושלטתו החוקית על הרשויות המקומיות. נראה לי שהרשויות המקומיות הוכיחו במרוצת שמונה-עשרה השנים שהן לא הגיעו עדיין לכלל בגרות עד כדי כך שאפשר יהיה להעניק להן אוטונומיה מלאה בניהול ענייניהן כפי שהן מבקשות. הוכחה חותכת לכך מהחיים מימציית הביקורת של מבקר המדינה בתחומים השונים, אשר רבים מהם חוזרים ונשנים מדי שנה בשנה. לא ייתכן שעריה או רשות מקומית אחרת תבקש לעצמה אוטונומיה שעה שהיא איננה יכולה לאזן את תקציבה; עיריה איננה יכולה לזכות באוטונומיה בכל הנוגע להוצאת התקציב כאשר השלטון המרכזי צריך לכסות את ההוצאות הללו; לא ייתכן שהרשות המקומית תקים בנייני פאר ולאחר מכן יאלץ השלטון המרכזי לשלם את הלוואותיה. לכן נראה לי שעל משרד הפנים לחקוק בחקיקת חוק אשר יסדיר את כל מערכת היחסים אשר התפתחו משנים האחרונות.

הגרענות הגדולים של הרשויות המקומיות מהווים רק אספקט אחד של בעיותיהן. באפשר לדרוש מן הממשלה להסדיר את בעיית הגרענות הללו כל עוד הרשויות המקומיות אינן מסדירות את ענייניהן ואינן מאזנות את תקציביהן באורח נכון. עד כה הרשויות המקומיות כמעט שלא נענו לדרישות החוזרות ונשנות של משרד הפנים. כדוגמה אביא את הבעיה של כוח אדם ברשויות המקומיות. 50% מכלל ההכנסות של הרשויות המקומיות בשנה זו מוצאים על תשלום משכורות בעוד שהמחצית השניה משמשת את שאר הצרכים. נשאלת השאלה, אם זוהי חלוקה נכונה של ההכנסות וההוצאות של הרשויות המקומיות.

אני תומך בהצעה להקים מינהל של עובדים ברשויות המקומיות. למרות ההבטחה שניתנה עלידי שר הפנים בעת הדיון על תקציב משרד הפנים לשנת 1964/65, לא נעשה עד כה צעד מכריע בכיוון זה. וכה אמר שר הפנים באותה שנה — ולא אוכל לצטט את כל הפסיקה, אלא רק חלק ממנה: „במשרד הפנים הוכנה הצעת חוק שתחיל את סמכותו של מינהל השירות על עובדי העיריות, ואני מקווה שהיא תובא לכנסת בהקדם". נראה לי שהעיכוב שחל בהבאת הצעת החוק לכנסת היה בעוכרי הרשויות המקומיות. אינני יודע מדוע צריך היה המשרד להיבהל מלחצים של אינטרסנטים בעניינים מסוג זה כאשר יש בהם כדי לפגוע בכוחן של הרשויות המקומיות ולהשפיע על דמותן. אמנם יש לבצע את התיקונים הארגוניים מבלי לגרום לפוליטיזציה של פטורים או אפילו מינויים נוספים. ידוע שכאשר באים לעצב מנגנון מסוים, יכולים לפעול לחצים שליליים דווקא לגבי החלש, אם כי הוא לעתים צודק יותר, והוא עלול להימנע.

ברצוני לומר עתה כמה משפטים בעניין עיירות הפיתוח. גברתי היושבת-ראש, נראה לי כי המענקים המוקצבים לעיירות הפיתוח אינם עונים על צורכיהן, ובוודאי שלא בשנת שפל כזאת, שעה שבעיירות הפיתוח מגיע אחוז המובטלים לכדי 20% מכלל כוח העבודה בהן. אני סבור שיש לחבוע ממשרד האוצר מענקים ישירים לאותן עיירות הפיתוח שלא הגיעו לכלל ביסוס. נראה לי שצדק כזה יהיה נכון, ובלבד שאותו סכום של מענק, שיוענק באורח ישר מהאוצר

את הרשויות לגרענות ולתסבוכות כספיות". איפה, אם כן, הייעול, שעליו דיבר סגן שר הפנים?

נאמר גם שהרבה מועצות מקומיות מעסיקות עובדים מעל לחקן המאושר. הביקורת העלתה שיש רשויות מקומיות שהעסיקו עד לאישור החקן הרבה מאד עובדים — עד ל-100 עובדים — ללא תקן מאושר. אם כאלו הן השיטות — כיצד אפשר לחלץ את העיריות ממצוקתן הכספית? ואיפה המשטר של יעילות, שעליו דיבר סגן שר הפנים בהרצאתו היום?

חברי הכנסת, חסכון ויעילות יש להם משמעות רחבה יותר. הם מושגים גם עלידי הנהגת סידורים שונים, שלכ"א אורה אין להם קשר לנושא, אבל למעשה הם קשורים בו מאד. למשל, קביעת הסדרים מחייבים בתחום מסירת עבודות בשיתוף המכרזים. המכרזים בדרך כלל הכרחיים למען מנוע קיפות, אבל יש לשיטה זו גם קשר להוצאות הכספיות. בדין וחשבון מבקר המדינה על עיריית תל-אביב כלולים מימצאים חמורים ביותר. מחוסר זמן אינני יכול לצטט את הדברים, וכן לקרוא את הסיפור על אותו מנהל מחלקת תאורה שעבד עבודה נוספת בעיריה אחרת, קיים קשרים עם קבלנים ולאחר מכן בוועדת המכרזים העדיף את הקבלן היקר יותר, למרות שזה היה מנוגד לחוק.

אני סבור כי בתקופה זו חייב משרד הפנים להגיש הצעות מעשיות כיצד הוא חושב לחלץ את העיריות מהמצב שבו הן נתונות.

והערה אחרונה בעניין הנקיון והתברואה — וכבר עמד על כך חברי-הכנסת זועבי. אינני יודע אם העניין שייך אך ורק למשרד הפנים, אך דומני שגם משרד זה צריך לטפל בו. בשטח זה הגענו למצב חמור ביותר. מחוסר זמן אינני יכול לנתח את המצב ואסתפק בקריאת מספרים מתוך דיווחשבון מבקר המדינה על עיריית תל-אביב. מתוך 1000 בתי אוכל בתל-אביב — 236 הם ללא רישיון; מתוך 122 בתי קפה, 82 הם ללא רישיון; 226 חנויות בשר ודגים פועלות ללא רישיון; 23 מאפיות פועלות ללא רישיון; 17 בתי שחיטה פועלים ללא רישיון; 49 תעשיות מזון פועלות ללא רישיון. לאור כל המספרים הללו נשאלת השאלה אם אפשר להמליץ בפני מישהו להיכנס למסעדה בתל-אביב כדי לאכול ארוחה כלשהי.

אני מציע לשר הפנים ולסגנו לחשוב על הבעיות האלה במגמה להביא לתיקון המצב.

היו"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ביבי.

מדרכי ביבי (המערך):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. יורשה לי בראשית דברי להעיר שתי הערות קצרות. דומני שההסדר של הקצבת שעתים לדיון בתקציב משרד הפנים הוא הסדר פגום ויש לתת עליו את הדעת. בעוד שהכנסת מקדישה שעתים—שלוש שעות לדיון על נושא של מה בכך, היא מקציבה לדיון בתקציב משרד הפנים, המקיף עולם ומלואו, שעתים בלבד. נראה לי שעניין זה טעון בדיקה מחודש.

פגם נוסף נעוץ בכך שלעתים השרים או סגניהם נעדרים משיבות המליאה בעת הדיון על תקציב המשרד. כמו כן נעדר מהישיבה המנהל הכללי של המשרד הנוגע בדבר. הדבר אינו נראה לי כלל. השרים ייטיבו לעשות אם ישימו לב להערה זו, שאיננה מתחייבת דווקא לשר הפנים וסגנו, אלא לכל השרים. מן הראוי היה שאלה מן השרים

יפעל בה חוק מוניציפלי שנתקבל שעה שהיו בארץ פחות ממחצית מיליון תושבים, שעה שלמעלה ממחצית הרשויות המקומיות טרם קמו. הענין חייב לבוא על תיקונו.

הערת האחרונה מתייחסת לארגונה הכללית, שצריכה להיות מבוססת על העקרונות של מס ההכנסה, ולא על פי העקרונות של מספר החדרים, כאשר ההסדר הקיים גורם עולל למשפחה הגדולה, למשפחה החלשה, שאין בהכנסותיה כדי לאפשר לה לשלם ארנונה בהתאם למקובל כיום.

ה"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת טובי, ואחריו — לחבר-הכנסת כץ.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בדיון על משרד הפנים מחדשים אנו את תביעתנו החוזרת ונשנית מדי שנה בשנה לתחיקה מוניציפלית כוללת חדשה, אשר תחליף את הפקודה המנדטורית, ואשר תבטיח: (1) החלפת שיטת המיסוי העירוני היראקציונית, המפלה את בעלי ההכנסות הקטנות והבינוניות, בשיטה פרוגרסיבית הבנויה על מסים בהתאם להכנסה, במקום על בסיס החדרים; (2) תחיקה שתבטיח הגברת האוטונומיה של הרשויות המקומיות, מצד אחד, ותגדיר ותגדיל את חלקה של הממשלה בהחזקת השירותים הממלכתיים ברשויות המקומיות, מצד שני.

שמענו דרישות אלה גם הפעם מפי נציגי הקואליציה, מפי נציגי מפלגת הרוכב בכנסת, גם מפי חברי-הכנסת מנחם כהן ואחריו גם מפי חברי-הכנסת ביבי. אין אנו מבינים כיצד זה לאחר שמדי שנה בשנה מעלים אותה הדרישה, זה כבר שמונה-עשרה שנה, ממשיך אותו הרוכב בכנסת לקיים את התחיקה המנדטורית הישנה.

בדיון על משרד הפנים אין להתעלם ממצבן הקשה של הרשויות המקומיות, מצב ההולך ומחמיר. מוברים כמו בהרצליה או במקומות אחרים נובעים מהקשיים הכספיים של הרשויות המקומיות, מעומס התחייבויותיהן כלפי השירותים שעליהן להחזיק, וממיעוט התמיכה הממשלתית בהן; וכן לאחרונה, גם מהמצב הכלכלי, הנותן אותותיו בתקציבי הרשויות המקומיות.

גביית מסים בפועל בשנת 1965/66 היתה 12% פחות מהאומדן בכל הרשויות המקומיות. אין ערובה לכך שבשנה הזאת לא יהיה האחוז גדול יותר.

הקשיים הכספיים של הרשויות המקומיות מתבטאים גם בגרעונות המצטברים שהגיעו ב-31 לחודש מארס 1966 ל-120 מיליון לירות, ובחובות שיגיעו בשנה זו ל-745 מיליון לירות. סכום זה גדול מכל התקבולים השנתיים של הרשויות המקומיות ב-38%.

מצב זה נובע ביסודו מן המדיניות הממשלתית הנמשכת זה שנים ואשר תוכנה מתבטא בהעברת נטל השירותים הסוציאליים יותר ויותר על שכם הרשויות המקומיות, זאת אומרת על התושבים במקום, אשר נדרשים לשלם יותר ויותר מסים. מצד שני, מקטינה הממשלה את עזרתה לרשויות המקומיות, במקום להגדילה. בו בזמן שבתקציב לשנת 1966/67 גדל אומדן המסים בעירויות ב-38.4% לעומת ביצוע התקציב של שנת 1965/66, הרי שיעור המענקים של הממשלה ירד ב-37.1%. בכל הרשויות המקומיות גדלו המסים בשנת 1966/67 ב-37.8%, אך המענקים הממשלתיים ירדו ב-15%. אם מענקי הממשלה לכל הרשויות המקומיות הגיעו בשנת 1964/65 44.8 מיליון לירות מתוך כלל התק-

לרשות המוניציפלית הצעירה (עיריות הפיתוח במקרה זה), צריך להיות מוצא אך ורק למטרת פיתוח. שכן עלידי פיתוח מזורו של אותה עיר פיתוח תוכל גם לקלוט אנשים מן העיר ולתרום עלידי כך לפיזור האוכלוסיה בארץ.

בהקשר זה אני רוצה להביע את דעתי שיש להקפיא את תכנית ל' של העיר תל-אביב. אין אני סבור שבמצב של ריכוז גדול כל כך בתל-אביב, יש לעשות כדי להגדיל את הריכוז עוד יותר עלידי ביצוע תכנית ל'. משום כך אני סבור שגם אם אושרה התכנית, יש להקפיא אותה, ובוודאי שיש לעשות זאת בתקופה הנוכחית.

הערת הבאה מתייחסת למימצי הביקורת. ברשויות המקומיות הגדולות ישנן שלוש אינסטנציות של ביקורת: ביקורת של הרשות המקומית, ביקורת של משרד הפנים, וביקורת של מבקר המדינה. אבל לא מצאנו אף באחת משלוש דרגות הביקורת הללו כוח אשר יחייב את הרשות המקומית לבצע אותן ההערות של מימצי הביקורת. נדמה לי שהרשלנות בשטח זה עולה על גדולתה.

בסקירה שהנחית משרד הפנים על שולחן הכנסת, בעמוד 74, נאמר שיש גם ליקויים שנעשו במידת המלים „ליקויים שנעשו במידת“ הן ציטטה מדויקת מתוך הסקירה. באותה סקירה נאמר עוד, שליקויים אלה חוזרים ונשנים. נשאלת איפוא השאלה: אם הליקוי נעשה במידת והוא גם חוזר ונשנה, מה דינה של אותה רשות מקומית החוזרת על ליקויים? לא נראה לי כי מטעמים של שלום בית בין משרד הפנים ובין הרשות המקומית יש לעבור לסדר היום מבלי שעשיית הליקויים והחזרה עליהם יגררו אחריהם אף סנקציות. אני חושב שחוקה חדשה לרשויות מוניציפליות צריכה להפעיל מידה של סנקציות גם נגד איש נבחר המפר הוראת חוק. כי כל מי שמפר הוראת חוק, צריך לתת את הדין. לא ייתכן שהפרות חוק כאלו יישנו לעתים תכופות מבלי שמישהו יתן את הדין על כך. והלא האזרח הוא המשלם בעד המשגים הללו. לא חשוב, וגם איני רוצה לשמוע, מה אומרת הרשות המקומית, כל עוד מדובר בליקויים ובעבירות על החוק ועל התקנון.

אני רוצה להביא לפניכם דוגמה לליקוי חוזר ונשנה. כוונתי לעובדה שרשויות מקומיות מסוימות מטילות מסים בלתי-חוקיים. המדובר הוא במס שבח, שעל מנת להתחמק מאפשרות של ביקורת באמצעות בתי המשפט, מכנות אותו העיריות בשם דמי השבחה, ועלידי זה עוקפים את החוק.

ויקטור שם-טוב (מ"ם):

האחראי הוא ראש העיר ולא הפקיד הבכיר.

מרדכי ביבי (המערך):

בוודאי. אמרתי שסנקציות צריך להפעיל אפילו כלפי שליח ציבור.

מרדכי בן-פורת (ר"פ):

לרבות השרים.

מרדכי ביבי (המערך):

אני בעד זה, אם החוק יקבע כך. המדובר הוא בדברים שייקבעו בחוק, והחוק עדיין לא קבע אף פעם ששר נענש. ולבסוף, הערה נוספת לגבי החקיקה. נראה לי שיש צורך דחוף, חיוני והכרחי, שאי-אפשר לדחותו עוד, בקבלת חוק חדש בשטח המוניציפלי, גם אם יובא לפנינו פרקים פרקים. לאור התפתחותה של מדינת ישראל לא ייתכן שעדיין

שנות קיום המדינה; לחלק מהם היה מעמד כזה עוד לפני קום המדינה. ומה הן הטענות של משרד הפנים החוזרות ונשנות במשך שמונה עשרה שנה עד כי אי אפשר להמשיך ולטעון אותן? משרד הפנים משתמש באמתלות של ריב חמולות ומשפחות, — דברים שאין להם כל שחר, כפר גדול כמו בענה שולח את עצומותיו מדי שנה בשנה למשרד הפנים בתביעה להקים שם מועצה מקומית. משרד הפנים טוען שזהו כפר קטן, יש בו 1,900 תושבים, וחורו עוד לא הגיע להקניית מעמד מוניציפלי. אבל הבטיח מתייחסת לא רק לכפר בענה; אני יכול למנות שורה של כפרים יהודיים שיש להם מעמד של מועצה מקומית ומשמספר התושבים בהם איננו עולה על 400 נפש. גם בקרב הכפרים הערביים יש כאלה שמספר התושבים בהם לא הגיע ל-1,500 והוקמו בהם מועצות מקומיות. אבל כאן הסלקציה של משרד הפנים נובעת ממדיניות מסוימת. מדיניות ההאטה של משרד הפנים בכל הנוגע להקניית מעמד מוניציפלי לכפרים ערביים אין לה כל שייכות לטענות והתירוצים על ריב משפחות וחמולות. מדיניות האטה זו מכוונת להשאיר את הכפרים הערביים עד כמה שאפשר יותר בשלטון של סוכנים ושל משרתים ריאקציוניים, שיעשו את מלאכת השלטון ומפלגות השלטון בלבד.

משרד הפנים, בבואו להקים מועצה מקומית, חייב כיום לנקוט בשיטה אחת ויחידה — שיטה של עריכת בחירות. לא עוד משאומתן בין ראשי משפחות, אלא עריכת בחירות לאלתר. בכפר גיליס מטפלים זה כשנתיים בהקמת מועצה מקומית. כל הזמן מנהלים משאומתן עם ראשי המשפחות. לאחר שנתיים הגיע שר הפנים למסקנה — כפי שנאמר בסקירת משרד הפנים — שצריך לערוך שם בחירות. אם רוצים בכנות בטובת הרשויות המקומיות — אין דרך אחרת להקמת מועצות מקומיות אלא עריכת בחירות מיד וללא דחיות.

הערה נוספת נוגעת לתכניות המיתאר. חברי הכנסת הנכבדים, זה מעליב מאד כאשר שר הפנים אומר בסקירתו, שאחרי שמונה עשרה שנה הגיעה תודעת התכנון לאנשי השלטון המקומי ולכן נמצאים במסגרת התכנון 49 כפרים ערביים. אנחנו שומעים את הדברים האלה זה שמונה עשרה שנה. אם חברי הכנסת יעינו בסקירות של משרד הפנים, יראו שבכל שנה הוא חוזר על אותו דבר, עד היום. למרות זאת אין תכנית מיתאר לשום כפר ערבי. לעיר כמו נצרת עדיין אין תכנית מיתאר. זאת לא שאלה טכנית. זוהי מדיניות; זוהי מדיניות של שלילת סמכותו של השלטון המקומי להוציא רשויות בניה בתחומיו. לכן אנחנו דורשים מהממשלה, שאחרי שמונה עשרה שנה תודור ותזכה את השלטון המקומי הערבי בתכניות מיתאר ותרחיב את שטחי שיפוטם של הרשויות המקומיות הערביות.

משרד הפנים מרבה להתפאר בתכנון וסידור מפגשי קרובים במעבר מנדלברום. זה טוב, זה מקל ומפחית את המצוקה הנפשית והפירוד בין המשפחות. אבל בעניין זה יש טענות בפי התושבים על מקרים של אפליה, לחץ ושימוש לרעה בסמכויות. ייתכן שטענות אלה צריכות להיות מופנות למשרדים אחרים ולא למשרד הפנים. אל ניצלו את הרגשות האנושיים האלה למטרות פסולות של לחץ ואינטרסים פוליטיים, אינטרסים מפלגתיים. ינהגו בשוויון במתן היתר לפגישות משפחתיות אלה.

היו"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחבר הכנסת כץ, ואחריו לחבר הכנסת נח'לה.

ציבים של 475.9 מיליון לירות, מווע צריך השנה אומדן המענקים לרדת ל-39 מיליון לירות? הסתייגותנו מכוונת גם להעלאת סכומי המענקים הניתנים לרשויות המקומיות.

בהודמנות זו ברצוני להתריע על מיעוט המענקים ועל ההשתתפות הקטנה של הממשלה בשירותים הסוציאליים של הרשויות המקומיות הערביות לעומת כלל הרשויות המקומיות. השתתפות הממשלה בשירותים הממלכתיים העירוניים, כפי שמתבטאת בשנתון הסטטיסטי לשנת 1966, מצביעה על האחוזים הבאים: באשקלון — 77%; בירושלים — 47%; בלוד — 76%; ברמלה — 87%; בחדרה — 53%; אך בנצרת — 38.5%.

השתתפות הממשלה בשירותי החינוך מתבטאת כלהלן: בירושלים — 32%; באשקלון — 63%; בלוד — 54%; ברמלה — 65%; בחדרה — 25%; אך בנצרת — 2.5%.

יטענו לעומתנו, כי בנצרת קיימים מנזרים וכנסיות. אבל אין זה פוסט את הממשלה מלמלא את חובתה כלפי התושבים במקום. אם נצרת זכתה לצפיפות הגדולה ביותר בין ערי הארץ בדור, הרי היא זכאית לפחות למענקים שלא יהיו קטנים מאלה הניתנים לרשויות מקומיות אחרות. טענה זו מתייחסת לא רק לגבי המיעוט האזרחי בנצרת, אלא לגבי כלל הרשויות המקומיות הערביות.

מתקציב הפיתוח של משרד הפנים לשנה הנוכחית בסך 16,115,000 לירות הוקצב סכום של 550,000 לירות לפעולות פיתוח בכפרים הערביים. זהו סכום זעום, המהווה רק 3.4% מכלל התקציב. אך מפתיע שרק 180,000 לירות מסכום זה נוצלו, ואשתדק רק 300,000 לירות מתוך הקצבה של 500,000 לירות נוצלו למטרות פיתוח. משרד הפנים בא בטענות לרשויות המקומיות הערביות, שלא יערו כביכול לנצל סכומים אלה. אך טענתנו מופנית למשרד הפנים ולממשלה, שלא העמידו סכומים אלה לרשות הרשויות המקומיות והתנו את מתן ההקצבה במאה ואחד תנאים. מדוע נהגו כך משרד הפנים והממשלה? האם אין התושבים הערביים משלמים מסים? הגביה ברוב הרשויות המקומיות הערביות איננה פחותה מאשר בשאר המקומות בארץ. בנצרת הגיעה הגביה בשנת 1965/66 ל-90% באומ'אל-פתח — ל-84%; וכפר כמו כפר קרע גבה מסים בסכום העולה על 130% מהאומדן. יש כמובן מפגרים בתשלום, אך הרוב הגדול משלם את המסים בסדר, וכל טענות הסרק נגד הרשויות המקומיות הערביות אין להן מקום.

בשנה השמונה עשרה לקיום המדינה חוברו לרשת החשמל רק כעשרים כפרים ערביים מתוך 115 נקודות ישוב ערביות.

ובמה מתבטאת העזרה של הממשלה? בתשעת החודשים של שנת 1966 הוצא על ידי רשויות מקומיות של ישובים ערביים סכום של 1.76 מיליון לירות לחיבור אותם ישובים לרשת החשמל. העזרה הממשלתית התבטאה במתן אשראי של חצי מיליון לירות מטעם חברת החשמל, בעוד שחלק הארי כוסה מתקציבי הרשויות המקומיות עצמן. במצב זה נאלצה משפחה אחת בכפר הערבי לשלם 700—800 לירות בעד חיבורה לרשת החשמל. בכפרים מסוימים יגיע התשלום למשפחה לסכום של 1000 לירות. ומשרד הפנים טוען שהרשויות המקומיות לא השכילו לנצל את תקציב הפיתוח שהוקצב למען... וזהו תודעת עניות למשרד הפנים אם הוא מציג את הדברים כך.

כמה מלים על תהליך המוניציפליזציה של הכפר הערבי. רק 40 כפרים זכו למעמד מוניציפלי לאחר שמונה עשרה

על מנת להוציאן מהמצב הקשה, מהגרעונות והחובות, שמגייס עים היום ל-120 מיליון לירות, ויש לצפות שבמשך השנה יגדלו. לכן, עד כמה שאפשר, צריך לעשות כדי לתקן את המצב שלהן.

בחלל מרחפת סיסמה בדבר שינוי שיטת המסים. גם בשבוע שעבר הביאו לפנינו הצעה של מיוג ארגונות רכוש ושינויים אחרים. יש דיבורים שונים על שינוי שיטת המסים בכלל. קיימת ועדת ויתקון, ואני חושב שבקרוב נשמע את הצעותיה. לאור כל זה ברצוני לומר מעל במה זו, שמהפכות בשיטת המסים לא תבטיח לשלטון המקומי את אפשרות קיומו. מהשיטות החדשות בלבד עדיין לא ייושע.

בדרך כלל אני גורס פרוגרסיביות ואומר שיש לקחת מאלה אשר יש להם ולא מאלה שאין להם. אך מה בנוגע לשירותים, אותם מספקות הרשויות המקומיות, את המינימום יש לקבל מהתושבים לפי השיטה הקיימת. זוהי תמורה, כמו בעד לתם וכמו בעד מים; לא ייתכן אחרת. אם נבנה הכל רק על מס הכנסה או על שיטה אחרת — עדיין יהיו כאלה שהיו פטורים, כי לא כולם משלמים מס הכנסה ולא כולם משלמים מס אמת, ואי אפשר להעמיס על השכירים הכל ולקחת מהם יותר מדי. אנו צריכים איפוא להיות זהירים במהפכות ולבדוק כיצד לכסות את הפער הכספי של הרשויות המקר מיות.

בזמני הקצר ברצוני עוד לדבר על עניין השירותים הדתיים. הרשות המקומית, כידוע, משתתפת בשני שלישים מהגרעונות של המועצות הדתיות המספקות את השירותים הדתיים. ואני יודע באיוה צמצום ובאילו קשיים משיגים מה שצריך, אם בעצם מתן השירותים ואם במכנים לבתי כנסת, למקוואות. לא ייתכן כדבר הזה, וזה בשעה שהרשויות המקומיות, בין שהסתבכו ובין שלא הסתבכו, בכל אופן בנו והקימו בניינים ציבוריים שונים וגם מועדונים. אינני מתנגד למועדונים, אם צריך לספק אותם למקומות כלשהם. אבל כיצד זה אנו, כמדינה, יכולים להתייחס בשוויון-נפש לכך שעת היום נמצאים בתי-כנסת ובתי-תפילה במקומות רעועים, דולפים, בלתי-משוכללים, ובמקומות מאוכלסים, בכל אופן בפינות גידחות? רק השבוע דיברתי, בהזדמנות אחרת, על עניין בתי-שן. אומרים שיש שם 32 בתי-כנסת, וכבר התוידע לפני שר העבודה על הטענה שיש שם כביכול הצפה של בתי-כנסת במקום לתם. אבל מה מתברר? יש שם אמנם 32 מקומות תפילה, אבל בפחונים, בצריפים רעועים, במצבים בלתי-תיקנים, ועדיין לא הקימו בתי-כנסת ראויים לשמם, לא שם ולא במקומות רבים אחרים. אני חושב שמשרד הפנים חייב למנוע אפליה. הוא צריך לדאוג לסדרופריציה. הוא צריך לתת לכך את ידו התקיפה. הוא צריך לפקח ולהזהיר, לדרוש ולתבוע מהרשויות המקומיות לעשות את המוטל עליהן, כיצד זה אפשר מצד אחד לבנות ולפתח מה שנוגע לדברים הכלליים והתרבותיים, ומצד שני — מה שנוגע לבתי מקדש-המעט ולמקוואות — להשאיר קיפוחים ואפליות, ויש רבים שמתעלמים בכלל מחובתם זו.

מנחם כהן (המערך):

מה יעשה משרד הדתות?

יעקב כץ (פועלי אגודת ישראל):

משרד הדתות תקציבו מועט, והוא אינו יכול לתת הכל. הוא נותן מה מקומות במענקים ובהלוואות. אבל אני חושב שהרשויות המקומיות, הואגות לצרכים הכלליים ולמכנים הכלליים — צריכות לנהוג באותו יחס למען תהא לפחות כוונה כפונדקית, ואני מתריע על זה לא פעם. מצד

יעקב כץ (פועלי אגודת ישראל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. קראנו ושמענו את סקירת סגן שר הפנים על משרדו ובעיקר על הרשויות המקומיות, על מצבו, על צורכיהן ובעיותיהן, וכן על העזרה המוגשת להן, בתוקף טיפול וכן לחץ של מרכז השלטון המקומי עצמו, של סגן שר הפנים, של שר הפנים ושל יועציו. יחד עם זאת הייתי אומר שכל מה שנעשה וניתן איננו מספיק. נודע לנו היום על הישגים לקראת שנת התקציב הבאה, אבל למעשה גם למען כיסוי גרעונות של שנת הכספים השוטפת ניתן הדבר. לדעתי זה הישג חשוב ויבורכו אלה שעזרו לכך. כי אנחנו מעריכים עד כמה קשה לעשות זאת.

אולם כאיש השלטון המקומי אני בדעה שהממשלה אינה עושה טובה לרשויות המקומיות, אלא להיפך; הרשויות המקומיות הן שמשרתות את השלטון המרכזי, את הממשלה, והן מגישות שירותים שצריכים להיות מוטלים על הממשלה.

אהרן גולדשטיין (גח"ל):

בצורה היעילה ביותר?

יעקב כץ (פועלי אגודת ישראל):

בדרך כלל עושה זאת הרשות המקומית בצורה יעילה. כך אני סובר. אני סבור שראשי השלטון המקומי היו מוותרים על הכבוד שיש בדאגתם הם לשירותים ממלכתיים, כגון שירותי חינוך, מבנים לחינוך ועוד.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

אני לא מאמין בכך.

יעקב כץ (פועלי אגודת ישראל):

מעל במה זו אני יכול להצהיר שהם יהיו מוכנים בסבר פנים יפות וברצון טוב להעביר לממשלה את הדאגה למימון שירותים ומבנים לחינוך, סעד ובריאות, ללא כל בעיות.

אני מוכרח להודות שהרשויות המקומיות אמנם מסתכנות ונכנסות לחובות כאשר הן מקימות מבנים מבלי לדעת מניין יקחו את הכספים לשלם בעד ביצוע תכניות הפיתוח האלה. כאיש שמכיר את המצב אני קובע שאלמלא ההסתכנות הזאת וההעזה הזאת לא היו בונים, מקימים ומפתחים ומקימים את מה שהם מקיימים עד היום. טוב שיש מי אשר עושה את המלאכה, כי עד אשר יגיעו לכך שהשלטון המרכזי יוכל להגיע לכל סינה ופינה במדינת ישראל, לכל עיר ועיירה, לכל ישוב פיתוח ויעמוד על התקלות של המקומות האלה, יעבור זמן רב. מי שנמצא במקום, יודע את מכאובי המקום, את בעיותיו ואת מה שחסר לו. הוא עושה למעלה מכוותיו. הוא עושה זאת מחוץ חישובים שונים שגם הממשלה תעזור וגם ההכנסות תגדלנה. לעומת זה לא ציפו, למשל, הרשויות המקומיות שהן תצטרכנה לכסות את ההצמדה ושיגיעו למצב כל כך קשה עליי-הסיווג, שהעלה את שכר העובדים בצורה כה דראסטית ב-25%. דברים אלה היו בלתי-צפויים אבל הם לוחצים, לדעתי, כל עוד הממשלה עצמה לא יוותר ולא עוסקת בכל הדברים האלה והרשות המקומית עוסקת — מחוץ לדברים ששייכים אך ורק לה — גם בעניינים אלה, לא צריך לראות בעין רעה את מה שנעשה. לכן יש לבוא לממשלה ולדרוש ממנה שתמלא את מה שהיא חייבת למלא, — אמנם לא הייתי אומר: למלא את התחייבויותיה, כי למעשה היא לא התחייבה.

כל מה שהושג השנה, כל מה שהובטח, זה רק חלק מהחובה שהממשלה צריכה למלא כלפי הרשויות המקומיות,

הטובים, שהם כמובן תוצאה של העזרה רב־התועלת המוגשת על ידי משרד הפנים, אך קיימות בעיות רבות שמצאתי לנכון לעורר אותן כאן, מתוך מגמה לגרום לידי כך שהמועצות המקומיות ישלימו את כל אותם הדברים ההכרחיים הדרושים כדי שהתושבים יוכלו להפיק תועלת משירותיהן של המועצות המקומיות שהוקמו למענם.

מאז הוקמו המועצות המקומיות הן מוסיפות לתבוע את סיפוח האדמות השייכות לעיר או לכפר הנמצאים בתחום שיפוטן. אולם במקום שמשרד הפנים ייענה לדרישות צודקות אלה, נהג לתת למועצות אדמות בחלקים ולמשך תקופה ארוכה ומקוטעת. לדוגמה, אם למועצה מסוימת יש 8,000 דונם אדמות, הרשויות בטאבו על שמות בעליהן, ומועצה זו תובעת לספח לתחום שיפוטתה את האדמות האמורות על מנת שתוכל להטיל מסים על בעליהן לתועלת המועצה, לשם שמירה על העצים והתבואות, הרי משרד הפנים נוהג לתת לאותה מועצה 3,000 דונם בלבד. על ידי כך שם משרד הפנים מכשולים בפני מאמציה של המועצה, שהרי אין היא יכולה ואין באפשרותה להטיל מסים על חלק מאדמותיה ולהניח לחלק האחר.

בנקודה זו ברצוני לשאול את שר הפנים: מהי החכמה, המטרה או המגמה בהשגרת אדמות אלה מחוץ לתחום שיפוט של המועצה המקומית?

עד כאן — באופן כללי. אולם קיימות בכמה מועצות מקומיות בעיות יוצאות דופן. אביא כמה דוגמות:

כפר פקיעין וכפר מכול: כפר מכול מרוחק מכפר פקיעין שלושה קילומטר בקירוב. משרד הפנים הוציא צו דבר שיפוטו של שטח הבנייה של הכפר מכול, להוציא שלושה בתים, לתחום שיפוטתה של המועצה המקומית פקיעין. מאידך, את בית העלמין ואדמות הכפר מכול סיפח משרד הפנים לתחום שיפוטתה של המועצה האזורית מעלה הגליל. מהו ההגיון בהוצאת צו כזה? האם אין צו זה מסבך עוד יותר בעיותיה של המועצה המקומית? אני תובע לספח את כפר מכול למועצה המקומית פקיעין לאלתר, שכן ההגיון והצדק מחייבים זאת.

כפר יסיף: למועצה המקומית של כפר יסיף יש שני בלוקים שסופחו לתחום שיפוטתה של המועצה המקומית געתון. מדוע סופחו למועצה האמורה? אני סבור כי יש לספח אותם למועצה המקומית כפר יסיף.

כפר אבו סינאן: למועצה המקומית של אבו סינאן יש עשרה בלוקים שסופחו לתחום שיפוטתה של המועצה המקומית געתון. גם כאן אני שואל אותה שאלה: מדוע צריכים תושבי כפר יסיף ואבו-סינאן לשלם מסים בעד אדמותיהם למועצה המקומית געתון? אני תובע לספח את האדמות האלה למועצות שבתחומן מתגוררים בעליהן החוקיים של אדמות אלו.

אלו הן דוגמות פשוטות. פירטתי אותן כאן כדי לתבוע ממשרד הפנים להיענות לתביעות החוזרות ונשנות של המועצות האמורות.

אזורי הבנייה: אין מועצה מקומית שלא תבעה להרחיב את אזור הבנייה הנמצא בתחומה, אולם משרד הפנים מאשר בקשות מועטות בלבד, וזוהי הסיבה הישירה לכך שהתושבים בונים באופן בלתי־חוקי ומובאים לאחר מכן בפני בתי דין, ועל ידי כך סובלים מהפסדים חומריים גדולים. לפי הסטטיסטיקה ששמענו לא פעם, עולה הבנייה החוקית על 8,000 בניין.

אחד יש התערבות מצד משרד הפנים ברשויות מקומיות כשחושב שעשו איזו עבירה. מצד שני אין אותו הלחץ כשאזורי ישראל אינם נהנים משוויון בעניינים דתיים, ואני אומר: בראש וראשונה יש לנהוג לגבי עניינים דתיים ביחס של שוויון ובדאגה, ולא בפרטיות ואפליות.

ולבסוף ברצוני לומר משהו בקשר למבני החינוך. את אלה בונות העיריות מכספי הלוואות שמקבלות באמצעות מפעל הפיס ומשרד החינוך, אם כי לדעתי הן לא צריכות להתיר כספים אלה, אלא הגיע הזמן שיתנו להן מענק למטרות אלו. אבל יש רשויות מקומיות נכבדות המתעלמות מחובתן כלפי החינוך הדתי והחינוך העצמאי. למשל: הגשתי שאלתה בדבר בית־הספר "חורב" בירושלים, בית־ספר ותיק, בן שלושים־שתים שנה, שעדיין נמצא במצב דיור קסטטור־פלי, בחור צריפים דולפים ורעועים, וההפליה הזאת בולטת. בעניין זה צריך גם משרד הפנים לומר פעם: אינכם יכולים לעשות כאוות נפשכם. אם יש מוסד חינוכי כזה, שבבית־הספר היסודי שלו בלבד לומדים 650 תלמידים, והשכבות בו לימודים בגלל הקור והגשם — המצב הקשה הזה מוכרח לבוא על פתרונו. אני מתריע מעל במת הכנסת ופונה למשרד הפנים וגם לראש עיריית ירושלים, שיתקנו את העוול הזה.

אותו דבר בצור־שולם. יש שם בית־ספר של החינוך העצמאי. עולים חדשים הגיעו ורשמו את ילדיהם כדי וכחוק. זהו בית־ספר מוכר. וכשכבר לעצמם בית — מהנכר להם ראש מועצת קרית־ביאליק, אותו ראש מועצה שידע לנסוע לגרמניה ולקשור קשרים עם איזו עיר בגרמניה, והוא מגיש גם תביעות משפטיות. פניתי אליו לא פעם כדי שיתייחס אחרת — והוא בשלו. אני אומר שמשרד הפנים צריך להעמיד ראש עיר כזה על תוכניתו כלפי הורים הרוצים בחינוך ילדיהם לפי מצפונם והשקפתם.

ברצוני לנגוע בעוד נקודה אחת, בקשר לביקורת על המחוזות. היינו עדים בזמן האחרון לכך שהתירו את הצגת הסרט "המניע לרצח", על כל מה שנאמר עליו בצורה כה קטלנית, ולא מצד אנשים דתיים. היום, במקרה, בנסעי באוטובוס, העיר לי אחד העובדים הוותיקים של אחד מבתי הקולנוע בחיפה, איש ותיק ורציני, על סרט שמסריטים עכשיו בשם "שלושה וילד", שכל־כולו עירום וכיעור, משהו למטה מכל ביקורת. ועוד שולחים אותו כיצוא, לדוגמה, לראויה, לקאן, כמדומני לאיזו הצגה או תערוכה של סרטים ישראלים לדוגמה. היכן משרד הפנים, הממונה על כך? איפה המועצה לביקורת סרטים? אני חוזר ואומר: לא כאיש דתי אני אומר זאת. אלא כאזרח המדינה הזאת, כאיש המתייחס גם לאמנות בדרך־ארכ ובכבוד. אבל זה צריך להיות גנופה, נקי, יפה, מתנן, ולא מושפל ומשפיל ומכוער עד כדי כך שנצטרך להתבייש, אם זה הסרט "המניע לרצח", או הסרט שסיפרו לי עליו היום — "שלושה וילד". תוכניתו יותר אומץ ותביאו תיקון לחוק, שתהיה יותר סמכות למשרד הפנים בעניינים הללו. קצת יותר התערבות. קצת יותר תשומת־לב, כדי לבער גם את הגנע הממאיר הזה מתחוננו.

הי"ר א. בן־אליעזר:

רשות הדיבור לחברה הכנסת נחלה.

אליאס נח'לה (קדימה ופיתוח):

ארוני הויסבראש, כנסת נכבדה, בעקבות נאומי של שר הפנים על תקציב משרדו ברצוני להעיר, כי ביחס לבעיית תיהן של המועצות המקומיות הערביות נעשו מעשים טובים, אך ישנן גם כמה מגרעות. איננו יכולים להתכחש למעשים

חוברת י"ז, ישיבה קמ"ה, כ"ו שבט תשכ"ז (6 סברואר 1967)
— חוק התקציב לשנת 1967/68 (נח'לה, בן-אליעזר) —

מתן ההלוואה לפני השלמת התכנית, אם ימצא כי דבר זה הוא לתועלת המועצה.

אשר למענקים הפרטיים — ההבדל בין המועצות המקומיות הערביות והיהודיות ביחס למתן מענקים פרטיים הוא כה גדול עד כי הוא מהווה גורם לכך שהמועצות הערביות מפגרות בשנים בהתקדמותן ושגשוגן לעומת המועצות המקומיות היהודיות.

המענק הפרטי הניתן לערבים הוא 3 לירות, וליהודים — 12 לירות ומעלה. ייתכן כי המועצות המקומיות היהודיות מקבלות תמיכה מהסוכנות היהודית, אולם לנו אין סוכנות כזאת היכולה לעזור לנו.

לאור האמור לעיל אני סבור, כי על משרד הפנים לעיין ברצינות בדבר הגדלת המענקים הפרטיים במועצות המקומיות הערביות.

היו"ר א. בן-אליעזר:

המשך הדיון בישיבה הבאה. ישיבה זו נעולה. הישיבה הבאה מחר בשעה 16.00 אחר הצהריים.

משרד הפנים הוא הגורם לאי-הרחבת אזורי הבנייה בגלל העדר מפות מיתאר. לכן, מדוע לא יפעל משרד הפנים לאישור מפות המיתאר, להסרת המכשולים המעכבים את אישורן? מדוע אין משרד הפנים נותן רשיונות לכל המבנים שהוקמו עד היום וסולח על אותן עבירות שנעשו עד כה? אין לנו ספק, כי משרד הפנים לא יגש להריסת בניינים אלה, כי זה יביא לאסון גדול שאין דומה לו. אולם גם השארתם של בניינים אלה ללא רשיון עלולה לגרום לבעליהם אי-שקט נפשי, במיוחד לאחר שנדונו ושילמו בבתי-הדין את דמי הרשיון בתוספת קנס.

קיימת גם בעיית ההלוואות הניתנות עלידי משרד הפנים למועצות המקומיות. משרד הפנים לא נותן הלוואות על מנת לבצע את העבודה הדרושה. הוא נאשר את ההלוואות רק לאחר שהוא מקבל אישור שהעבודה אכן הושלמה. גם בנקודה זו מסבך משרד הפנים את הבעיות יותר, שהרי אם יש באפשרותן של המועצות המקומיות להתחיל בעבודה על חשבונן, לא היו צריכות להגיש בקשות להלוואה. כדי להתגבר על בעיות אלה מוטב לתת למושל המחוז סמכות לאשר את

הישיבה ננעלה בשעה 21.17.